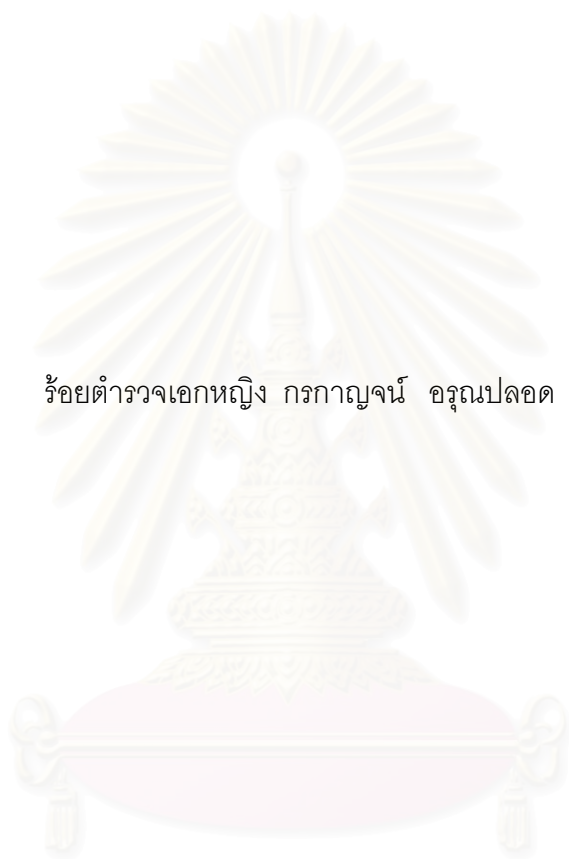

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการบังคับใช้

ร้อยตำรวจเอกหญิง กรกาญจน์ อรุณพลอด

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-0659-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

RIGHTS OF THE ACCUSED UNDER THE CONSTITUTION OF
KINGDOM OF THAILAND : THE RELATION BETWEEN LEGAL
THOUGHT AND
THE LAW ENFORCEMENT PROCESS

Pol.Capt.Kornkan Aroonplod

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws in Laws
Department of Law
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2000
ISBN 974-13-0659-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
: ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทางกฎหมายและกระบวนการ
บังคับใช้

โดย   ร้อยตำรวจเอกหญิง กรกาญจน์ อรุณพลอด

สาขาวิชา   นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ชงทอง จันทรางศุ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์วิระพงษ์ บุญโญภาส)

..... กรรมการ
(อาจารย์รัชฎา เจริญจำ)

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร้อยตำรวจเอกหญิงกรกาญจน์ อรุณปลอด : การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวความคิดทาง กฎหมายและกระบวนการบังคับใช้. (RIGHTS OF THE ACCUSED UNDER THE CONSTITUTION OF KINGDOM OF THAILAND : THE RELATION BETWEEN LEGAL THOUGHT AND THE LAW ENFORCEMENT PROCESS) อ. ที่ปรึกษา : รอง ศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญ, 169 หน้า. ISBN 974-13-0659-8.

กฎหมายสำคัญที่เป็นหลักในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการอำนวยความสะดวกทาง อาญาของไทย คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะกำหนดหลักเกณฑ์อย่างกว้างเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของ ประชาชนไว้ไม่ให้ถูกระทบกระทบเกินสมควร ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนด อำนาจหน้าที่ของ เจ้าพนักงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ รวมทั้ง แนวทางการกำหนดกฎหมายในการปกครองประเทศ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพให้ประชาชนชาวไทย แต่กฎหมายรัฐธรรมนูญก็มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด จึงมีการ เปลี่ยนแปลงแนวความคิดในหลักการเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกี่ยวกับการค้น การจับ การ ควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการดำเนินการของตำรวจ เหตุที่มีการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวเนื่องจากมีปัญหาในทางปฏิบัติซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงต้องมี กฎหมายวางแนวทางเยียวยาแก้ไขกฎหมายนั้นคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนจึงมุ่งศึกษาถึงวิวัฒนาการ แนวความคิดและทฤษฎี ความหมาย ขอบเขตและ เจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งได้ เปลี่ยนแปลงแนวทางในการบริหารงานยุติธรรมจากรูปแบบควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นรูปแบบนิติ ธรรม (Due Process) ทำให้หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดปัญหาใน การบังคับใช้กฎหมาย ทั้งในเรื่องการจับ การค้น การควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และการดำเนินการสอบสวน รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องและพัฒนา องค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเสนอแนวทางในการร่าง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 รวมทั้ง แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามเจตนารมณ์ที่ รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

ภาควิชา นิติศาสตร์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2543

ลายมือชื่อ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

4086053634 : MAJOR LAW

KEY WORD: RIGHTS / THE CONSTITUTION / ACCUSED /LAW ENFORCEMENT

KORNKAN AROONPLOD, POL.CAPT. : RIGHTS OF THE ACCUSED UNDER THE CONSTITUTION OF KINGDOM OF THAILAND : THE RELATION BETWEEN LEGAL THOUGHT AND THE LAW ENFORCEMENT PROCESS. THESIS ADVISOR: ASSO. PROF. PAITON KONGSOMBOON , 169 pp.ISBN 974-13-0659-8.

The two major laws which are the linch pin and fly wheel for protecting the right and liberty of the people and the administration of criminal justice of Thailand are the Constitution and the Criminal Procedure Code. The Constitution of Kingdom of Thailand govern the broad principles in protecting the right and liberty of the people from undue infringement. Whereas the Criminal Procedure Code spell out the authority of the officers and the related organization in the criminal process.

The Constitution is the supreme law of the land which specifies the role and the duty of various organizations including the legislation for the government of the country to induce progress and protection of the right and liberty of the Thai people. However there were enough changes of the constitution along the way. There were changes in the thought on protection of right and liberty of the people in regard to search , arrest ,detention , provisional release and protection of the right of the accused under the process carried out by the police. The cause of such changes are the problems in practice which affected the right and liberty of the people. Therefore the law must set measures to remedy those ills and the B.E.2540 Constitutions came into the scene.

This thesis intends to study the evolution , thought and theory , meaning , scope and spirit of the protection of the right of the accused under the B.E.2540 Constitution which has moved from the Crime Control approach to Due Process approach. This caused a change in the protection of the right of the accused which in turn resulted in a need to change in laws regarding arrest , search , detention and provisional release and the interrogation. The thesis also analyses the problems obstacles and the approach in revising the law related to the criminal process organization. This will shed lights on a more efficient method given the murky one being in use at present. The thesis has proposed the approach to draft a new Criminal Procedure Code to comply with the present B.E.2540 Constitution and it also has touched the way which the officers should carry out their duties to enforce law in a suitable and efficient manner as well as the protection of the rights of the accused as provided under the Constitution.

Department of Law

Student's signature.....

Field of study Law

Advisor's signature.....

Academic year 2000

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาของท่านคณาจารย์ผู้มีพระคุณที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ เป็นอย่างสูงที่ให้ความกรุณาสละเวลาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอแนะแนวทางในการพิจารณาปัญหา ตลอดจนให้แนวทางการศึกษาค้นคว้าอันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนตั้งแต่แรกเริ่มจนงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ อาจารย์รัชฎา เจริญฉ่ำ และพล.ต.อ.ชาญชิต เพ็ชรเลิศ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียน รวมทั้งให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์วีระพงษ์ บุญโยภาส ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เสนอแนวความคิดและสนับสนุน โครงร่างวิทยานิพนธ์แต่เริ่มแรก อีกทั้งยังเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียน

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ด้านนิติศาสตร์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายต่าง ๆ จนทำให้งานวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี ตลอดจน เจ้าของงานนิพนธ์ทุกท่านที่ผู้เขียน ได้ใช้ศึกษาและอ้างอิงในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุน ผู้เขียนเสมอมา อันเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนมีความมานะพากเพียรจนวิทยานิพนธ์ สำเร็จลุล่วงได้ สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ให้ความเอื้อเฟื้ออำนวยความสะดวกด้านเอกสาร ตำรา และข้อมูลต่าง ๆ ด้วยอัธยาศัยไมตรีที่ดีตลอดมา

การเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากมีคุณค่าและประโยชน์ในการศึกษาวิชา นิติศาสตร์อยู่บ้าง ผู้เขียนขอกราบเป็นกตเวทิตาแก่ บุพการี บุรพจารย์ ผู้บังคับบัญชา ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกื้อกูลเสริมสร้างรากฐานทางการศึกษาอันเป็นรากฐานสำคัญ ที่สุด สำหรับชีวิตผู้เขียน

ร้อยตำรวจเอกหญิง กรกาญจน์ อรุณปลอด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐาน.....	3
1.3 วัตถุประสงค์.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	4
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
2 สถานะของบุคคลในการตกเป็นผู้ต้องหาและการให้ความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย.....	6
2.1 บทบัญญัติของกฎหมายในการกำหนดให้บุคคลตกเป็นผู้ต้องหา.....	6
2.1.1 ความหมายของคำว่า “ผู้ต้องหา” ตามบทบัญญัติของกฎหมาย.....	8
2.1.1.1 ความหมายของผู้ต้องหา.....	8
2.1.1.2 การแปลความหมายของผู้ต้องหา.....	9
2.1.2 ความแตกต่างของคำว่า “ผู้ต้องหา” กับ “ผู้ถูกกล่าวหา”.....	11
2.1.3 แนวความคิดและทฤษฎีที่กำหนดเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา.....	12
2.1.3.1 ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม.....	13
2.1.3.2 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม.....	14
2.1.3.3 Miranda Rule หลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา.....	17
2.1.3.4 Exclusionary Rule หลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการจับกุม ค้น และยึด โดยมีขอบ.....	18
2.1.4 สิทธิของบุคคลก่อนตกเป็นผู้ต้องหา.....	20

สารบัญ

2.1.5 สิทธิของบุคคลภายหลังตกเป็นผู้ต้องหาที่พึงได้รับการคุ้มครองตาม บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ.....	21
2.2 มาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหา.....	26
2.3 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาของ ต่างประเทศ.....	31
2.3.1 ประเทศฝรั่งเศส.....	31
2.3.2 ประเทศแคนาดา.....	40
2.4 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาของไทย ในปัจจุบัน.....	50
2.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในการดำเนินการสอบสวนคดีอาญา ของไทยและต่างประเทศ.....	54
3 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเปรียบเทียบ ระหว่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 และ พ.ศ.2540.....	59
3.1 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517.....	59
3.1.1 แนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517.....	60
3.1.2 สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ที่กำหนดให้ความ คุ้มครองผู้ต้องหา.....	61
3.1.2.1 สิทธิที่จะยื่นประกันและอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน.....	61
3.1.2.2 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อหาหรือเหตุและรายละเอียดในการที่ถูก จับกุม คุมขัง หรือค้น.....	63
3.1.2.3 สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยม มี พบและปรึกษาทนายเป็นการเฉพาะตัว.....	63
3.1.2.4 สิทธิร้องต่อศาลว่าถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย.....	64
3.1.2.5 สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาโดยเร็วและเป็นธรรม.....	65
3.1.2.6 สิทธิที่จะได้ให้ถ้อยคำเป็นปฎิปักษ์ต่อตนเอง.....	65
3.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.....	66
3.2.1 แนวความคิดในการร่าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.....	68
3.2.2 สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่กำหนดให้ความ คุ้มครองผู้ต้องหา.....	68

สารบัญ

3.2.2.1	สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม.....	69
3.2.2.2	สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง.....	69
3.2.2.3	สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์.....	70
3.2.2.4	สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเรื่องการจับ คမ်းขัง คั่น.....	71
3.2.2.5	สิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว.....	74
3.2.2.6	สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวและได้รับการ การเยี่ยมตามสมควร.....	75
3.2.2.7	สิทธิที่จะมีผู้อยู่ด้วยในขณะที่สอบปากคำผู้ต้องหา.....	77
3.2.2.8	สิทธิที่จะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร.....	79
3.2.2.9	สิทธิที่จะได้รับการสอบสวน การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม.....	79
3.2.2.10	สิทธิในการมีทนาย.....	81
3.2.2.11	สิทธิที่จะทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงาน สอบสวนและพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี.....	82
3.2.2.12	สิทธิจะให้การและไม่ให้การ.....	82
3.2.2.13	สิทธิจะไม่ถูกล่อลวงขู่เชิญหรือให้สัญญา.....	83
3.3	การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยระหว่าง พ.ศ.2517 กับ พ.ศ.2540	84
4	สภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.....	92
4.1	ปัญหาอันเกิดจากความไม่สอดคล้องกันของบทบัญญัติกฎหมายกับการบังคับใช้.....	92
4.1.1	การให้ความคุ้มครองในเรื่องของศาลเป็นองค์กรเดียวในการออก หมายอาญา.....	93
4.1.2	การให้ความคุ้มครองกรณีการออกหมายจับและหมายขัง.....	101
4.1.3	การให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา.....	103
4.1.4	การให้ความคุ้มครองในกรณีการคั่น.....	104
4.1.5	การให้ความคุ้มครองในเรื่องการปล่อยชั่วคราว.....	121

สารบัญ

4.1.6 การให้ความคุ้มครองในเรื่องการมีทนายความหรือผู้ที่ผู้ต้องหา ไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวน.....	125
4.1.7 การให้ความคุ้มครองในการตรวจสอบเกี่ยวกับการถูกควบคุมและการขัง โดยมิชอบ	127
4.1.8 การคุ้มครองให้การสอบสวนต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม.....	129
4.1.9 การมีสิทธิได้รับทราบสรุปพยานหลักฐานในกรณีมีคำสั่งเด็ดขาด ไม่ฟ้องคดี.....	130
4.1.10 การให้ความคุ้มครองในการมีทนาย.....	131
4.2 ปัญหาอันเกิดจากบทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีผลกระทบต่อสิทธิของ ผู้ต้องหา.....	133
4.2.1 กรณีศึกษาคดี นางสาวเชอร์รี่แอน ดันแคน.....	133
4.2.2 กรณีศึกษาคดีร้านทองนาวทองคำ.....	136
4.3 ปัญหาเกิดจากความไม่รู้เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา.....	138
4.4 ปัญหาจากสภาพสังคมในปัจจุบัน.....	139
4.5 เงื่อนไขที่ควรต้องพิจารณาในการปล่อยชั่วคราว เพื่อมิให้เกิดผลกระทบ ต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	139
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	143
5.1 บทสรุป.....	143
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	145
5.2.1 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา.....	145
5.2.2 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานของเจ้าพนักงาน ตำรวจในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน.....	148
รายการอ้างอิง.....	151
ภาคผนวก.....	155
ประวัติผู้เขียน.....	169

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล (Individual Right) ได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ โดยถือหลักว่าการคุ้มครองเสรีภาพพื้นฐานและสิทธิตามธรรมชาติของประชาชน (The Essential Freedom and Natural Rights) ต้องได้รับการคุ้มครอง จึงทำให้เกิดความขัดแย้งในบางกรณีระหว่างการใช้อำนาจของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในสังคมมนุษย์นั้นเป็นธรรมชาติที่ต้องมีเสรีภาพและสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตด้วยเหตุนี้รัฐจึงดำเนินการให้มีองค์กรต่าง ๆ ทำหน้าที่ปกป้องมนุษย์ในสังคม การดำเนินงานขององค์กรเรียกว่าตำรวจก็เพื่อรักษาความสงบสุขของชุมชน ป้องกันปราบปรามอาชญากรรม จับกุมผู้กระทำความผิดดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอาญาให้เป็นไปตามกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้พยายามที่จะหามาตรการที่จะขจัดความขัดแย้งนี้อยู่ตลอดเวลา แต่เนื่องจากปัญหาอาชญากรรมนั้น โดยสภาพเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Dynamic) มาตรการต่าง ๆ ที่ค้นพบจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่สิ้นสุด

หลักในเรื่องของการดำเนินคดีอาญา ประกอบด้วยหลักที่สำคัญสองประการ คือ ประการแรกต้องมีกระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถค้นหาตัวผู้กระทำความผิดและนำมาลงโทษได้อย่างถูกต้องแท้จริง และประการที่สอง ต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชนทั่วไป มิให้ต้องเดือดร้อนกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ดังนั้นในการพัฒนาและปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และการบริหารกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศ จึงเป็นความพยายามที่จะพัฒนาหลักกฎหมายหรือวิธีปฏิบัติให้หลักทั้งสองประการมีความสมดุลอันนำไปสู่ความยุติธรรมที่แท้จริง เพื่อสังคมจะสามารถแยกแยะคนดีออกจากอาชญากรและผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือประชาชนทั่วไปที่ถูกกระทบสิทธิและเสรีภาพ จากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการค้นหาอาชญากรเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

กล่าวได้ว่า ผู้ต้องหาเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่ยังมีได้ทำการฟ้องร้องชี้ขาดตัดสินจากศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ผู้ต้องหาจึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นก่อนการพิจารณาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อผู้ต้องหาเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ยังมีได้ชี้ชัดตัดสินลงไปว่าเป็นผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน ดังนั้นจึงมีหลักการที่

ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ หลักการนี้จึงส่งผลทำให้จำต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาไม่ให้มีการล่วงละเมิดอย่างอำเภอใจได้ โดยต้องปฏิบัติต่อเขาอย่างผู้บริสุทธิ์ตามข้อสันนิษฐานที่ยอมรับกันดังกล่าว

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในขั้นตอนการพิจารณาในชั้นสอบสวนนั้น จะสามารถทำได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหรือมีความสัมพันธ์กับรูปแบบของกระบวนการทางอาญาที่ยึดถือ 2 แบบใหญ่ ๆ คือ The Crime Control Model และ The Due Process Model ตามรูปแบบแรกเป็นการยึดถือหรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ เน้นหนักในเรื่องของประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนที่ต้องเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นการมุ่งให้ทุกขั้นตอนของกระบวนการเป็นไปด้วยความเป็นธรรมถูกต้อง

สภาพของการที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหา ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาเป็นสภาพที่ไม่มีใครปรารถนาเพราะต้องประสบผลในทางลบหลายประการต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิด ความบริสุทธิ์ ในปัจจุบันจึงมีการให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องหามากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมาโดยยอมรับว่าผู้ต้องหานั้น สถานะที่แท้จริงเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเท่านั้น ส่วนจะเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการว่ากล่าวกันตามขั้นตอนของกระบวนการจนถึงขั้นชี้ขาดตัดสิน จึงให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง (Presumption of innocence) เป็นการคุ้มครองสิทธิของเขาไม่ให้ถูกปฏิบัติอย่างผู้กระทำผิด

ในอดีตมีการแก้ไขปรับปรุงเรื่องของสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งในรัฐธรรมนูญของไทยก็คำนึงถึงหลักข้างต้น แต่ในเรื่องของสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครองน้อยกว่าการให้อำนาจเจ้าพนักงานในการค้นหาความจริง จึงเป็นเหตุให้มีการให้ความสนใจในเรื่องการเพิ่มหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญามากขึ้น และในขณะเดียวกันก็พยายามจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานโดยเฉพาะตำรวจ ในการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มากขึ้น

ผลของการพยายามรักษาสมดุลของหลักการทั้งสอง ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นำไปสู่การมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีการเพิ่มหลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาเพิ่มมากขึ้น การแก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้จึงถือเป็นก้าวใหม่ของการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิของประชาชนซึ่งสอดคล้องตามมาตรฐานสากล แม้จะไม่ถึงขนาด

เทียบเท่ามาตรฐานสากลทั้งหมด และจากการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวมีผลเป็นการเพิ่มหลักประกันสิทธิของประชาชนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเพิ่มข้อจำกัดในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานและศาล ในการดำเนินกระบวนการตามอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดมากขึ้น จึงมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ทั้งของเจ้าพนักงานตำรวจว่า บทบัญญัติดังกล่าวจะสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดและมีอุปสรรคอย่างไร เพราะการนำเอาหลักประกันสิทธิดังกล่าวมาคุ้มครองประชาชนนั้น หากขาดการวิจัยและวางแผนที่ดีอาจทำให้การนำมาใช้มีทั้งคุณและโทษ จึงทำการศึกษาถึงแนวความคิดและกระบวนการในการนำมาบังคับใช้ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใดและก่อให้เกิดผลในการบังคับใช้ประการใด โดยจะทำการศึกษาในส่วนการจับ การค้น การควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และสิทธิของการพบหรือมีทนายในชั้นสอบสวนวิเคราะห์เปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในขณะเดียวกันก็จะนำเสนอปัญหาทางปฏิบัติอันเกิดจากการเพิ่มเติมหลักประกันดังกล่าวว่ามีผลต่อ ประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมและการควบคุมอาชญากรรมในทางที่ดีและเสียอย่างไร และควรมีแนวทางพัฒนาแก้ไขอย่างไร เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรม และยังคงรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเคร่งครัด

1.2 สมมุติฐาน

รัฐธรรมนูญในแต่ละยุคสมัย มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา แต่กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวน โดยเจ้าพนักงานตำรวจยังมีการพัฒนาปรับปรุงแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลในการบังคับใช้กฎหมายไม่เพียงพอ จึงก่อให้เกิดปัญหาทั้งในเรื่องของการจับ การค้น การควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และสิทธิในการพบหรือปรึกษาทนายความ อันส่งผลให้หลักการที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญยังไม่ได้รับการขานรับในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึง วิวัฒนาการ แนวความคิดและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอันเป็นมาตรฐานสากล
2. เพื่อศึกษาถึง ความหมาย ขอบเขต และเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

3. เพื่อศึกษาถึงมาตรฐานของกฎหมายไทย ที่ให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

4. เพื่อเปรียบเทียบมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานสากลกับมาตรฐานไทย ทั้งในด้านมาตรการและแนวทางปฏิบัติ

5. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนผลกระทบในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย รวมถึงข้อคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้

6. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องนี้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มีขอบเขตของเนื้อหาเฉพาะการศึกษา

1. ศึกษาถึงความหมายของ “ผู้ต้องหา” ที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิว่า มีความหมายอย่างไร โดยกำหนดความหมายในมุมกว้างในแง่กฎหมายและความหมายทั่วไป

2. ศึกษาการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนที่อยู่ในขั้นตอนของการปฏิบัติหน้าที่กับเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น

3. ศึกษาถึงความหมาย ขอบเขตและเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา เฉพาะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2540

4. ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายและแนวทางปฏิบัติในเรื่องนี้ของต่างประเทศ

5. วิเคราะห์สภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญาของไทยในเรื่องการจับ การค้น การควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และสิทธิในการพบหรือปรึกษานาย

6. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและผลกระทบ ในการบังคับใช้ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา รวมถึงข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเป็นแนวทางแก้ปัญหาดต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอันเป็นมาตรฐานสากล

2. ทำให้ทราบถึงความหมาย ขอบเขต และเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

3. ทำให้ทราบมาตรฐานของกฎหมายไทย ที่ให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย
4. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาของไทยและตามมาตรฐานสากล
5. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในทางปฏิบัติ และข้อคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้มาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
6. ทำให้เกิดแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐในเรื่องนี้

1.6 วิธีการวิจัย

วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเอกสาร โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ผู้ทำวิจัย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2540 บทความแสดงความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้หลักกฎหมายและแนวความคิดต่าง ๆ ตลอดจนระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์

ทั้งนี้ ผู้เขียนจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาวิเคราะห์ เรียบเรียง และอ้างอิงประกอบเนื้อหาการศึกษาวิจัยทางกฎหมายในแต่ละบท โดยจะทำการศึกษาวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive Method) และวิเคราะห์ (Analytical Method) เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

สถานะของบุคคลในการตกเป็นผู้ต้องหาและการให้ความคุ้มครอง ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

2.1 บทบัญญัติของกฎหมายในการกำหนดให้บุคคลตกเป็นผู้ต้องหา

ผู้ต้องหาเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล¹ ถือได้ว่าผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอยู่ในกระบวนการพิจารณาตัดสินในชั้นก่อนการพิจารณาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อผู้ต้องหาเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ศาลยังมีได้ชี้ขาดตัดสินลงไปว่าเป็นผู้กระทำความผิดอย่างแน่นอน สถานะของผู้ต้องหาจึงมีหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 33 ว่า

“ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา...ไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลในเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ”

โดยบัญญัติดังกล่าวนี้ ส่งผลให้ต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไม่ให้มีการล่วงละเมิดอย่างอำเภอใจได้ โดยต้องปฏิบัติต่อเขาอย่างผู้บริสุทธิ์ตามข้อสันนิษฐานที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หลักการที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาคือผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักการที่แสดงถึงสถานะของผู้ต้องหา ในอันที่จะได้รับการกระทำต่อตัวผู้ต้องหาอย่างคนบริสุทธิ์ ซึ่งจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดในขณะนั้นไม่ได้ หลักการนี้ส่งผลไปถึงหลักการอื่น ๆ เช่น การยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย หรือการพิสูจน์ให้ปราศจากสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง จนถึงการที่จะต้องปล่อยตัวผู้กระทำความผิดสักสิบคน² ยังดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว เหตุเพราะผู้ต้องหา ยังไม่ได้ชื่อว่าเป็นอาชญากรหรือผู้กระทำความผิด ต้องรอศาลพิจารณาชี้ขาดตัดสินก่อน และถึงแม้ในภายหลังจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำเป็นอาชญากร มีการลงโทษแต่ก็ไม่พ้น

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2)

² สุพิศ ปราณีตพลกรัง, “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้นการพิจารณา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 19 .

ภาระของสังคมที่จะต้องดูแล เพราะเป็นสมาชิกหนึ่งของสังคมและหลักการหนึ่งของการลงโทษก็คือ พยายามทำให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ต่อไป

หลักการดังกล่าวได้ปรากฏในหลักการของลัทธิเสรีนิยม ในกฎหมายอาญาด้วย กล่าวคือ ในหลักการลัทธิเสรีนิยมในกฎหมายอาญา เห็นว่า ในทุกขั้นตอนของผู้ต้องสงสัย ผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกพิจารณาผู้ถูกตัดสินและผู้ถูกลงโทษ สิทธิของบุคคลเหล่านี้จะต้องได้รับการเอาใจใส่ที่จะปกป้อง³

การเป็นบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดโดยศาลนั้น ยังมีปรากฏอยู่ใน

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) กล่าวว่⁴

“ข้อ 11 (1) บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี”

ถือเป็นเอกสารที่รับรองสิทธิที่มนุษยชนพึงได้รับความคุ้มครอง ตามกฎบัตรสหประชาชาติ แม้สิทธิมนุษยชนตามปฏิญญานี้จะเป็นสิทธิขั้นมูลฐานก็ตาม แต่ก็เป็นการคุ้มครองบุคคลทุกประเภท ทุกชั้นวรรณะ ในด้านสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งผู้ต้องหาถือเป็นผู้ที่ได้รับความคุ้มครองเช่นกัน

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า

“ให้ศาลให้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

³ มรุธา วัฒนชีวะกุล , เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญา เปรียบเทียบ. (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), (อค์สำเนา), หน้า 5.

⁴ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948

โดยเกี่ยวข้องกับข้อสันนิษฐานในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 33 ที่ได้กล่าวไว้แล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้ต้องหาในคดีอาญาจะได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ แม้ในทางปฏิบัติจะยังไม่มีผลสอดคล้องและให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิในข้อนี้มากนัก

2.1.1 ความหมายของคำว่า “ผู้ต้องหา” ตามบทบัญญัติของกฎหมาย

ในการให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้ต้องหา” ในรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน คงบัญญัติไว้แต่เพียงในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา โดยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในฉบับต่าง ๆ ได้กำหนดสิทธิของผู้ต้องหาไว้แตกต่างกัน มีการแก้ไขเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์การเมืองในแต่ละยุคจึงสรุปได้ว่าความหมายของ “ผู้ต้องหา” นั้นจะถือว่า ยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า บุคคลนั้นได้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเช่นผู้กระทำความผิดไม่ได้ เป็นหลักการที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างต่อเนื่อง ทำให้มองเห็นว่า รัฐธรรมนูญมีแนวการมองในเรื่องของผู้ต้องหาเป็นมุมกว้างอันส่งผลดีกับผู้ต้องหามากกว่าที่จะมองไปในทางไม่ดี ทั้งนี้เพราะผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่ถือเป็นประชาชนคนหนึ่งของประเทศ เป็นบุคคลในสังคมที่ต้องให้การดูแลและเป็นผู้มีสิทธิเสรีภาพ สังคมยังคงต้องการพิสูจน์และแก้ไขบุคคลดังกล่าวเพื่อให้อีกกลับเป็นบุคคลที่ดีในสังคมต่อไป

2.1.1.1 ความหมายของผู้ต้องหา

แม้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญจะไม่ได้มีการชี้ชัดถึงความหมายของคำว่า “ผู้ต้องหา” แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งถือเป็นกฎหมายลำดับรองที่ออกมากำหนดสิทธิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญได้ให้คำจำกัดความของผู้ต้องหาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2) “ผู้ต้องหา หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่า ได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล” คือ การที่บุคคลใดจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาตามกฎหมายจะต้องได้มีการกล่าวหาบุคคลนั้นว่า ได้กระทำความผิดอาญาต่อเจ้าพนักงาน⁵ หรือเจ้า

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1341/2509 ว่า ผู้ที่ถูกแจ้งความกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ย่อมตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาแล้ว

พนักงานกล่าวหาเอง การกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานอาจเป็นในรูปของคำร้องทุกข์โดยผู้เสียหาย⁶ หรือคำกล่าวโทษโดยบุคคลอื่น⁷ แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล เพราะหากถูกฟ้องต่อศาลจะกลายเป็น จำเลย

ผู้ต้องหาเป็นประชาชนในคดีมีสิทธิให้การหรือไม่ให้การและให้การอย่างไรก็ได้⁸ แม้ในการเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาในประเทศไทยจะยังเป็นกรรม (object) อยู่มากที่สุดตาม

2.1.1.2 การแปลความหมายของผู้ต้องหา

ผู้ต้องหาคือใคร อยู่ที่การแปลความถ้อยคำว่า “ผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด” ทั้ง นี้ขึ้นอยู่กับว่าจะแปลความอย่างกว้างหรือแคบเพียงใด ปัญหาในที่นี้จึงเกิดขึ้นว่า “ถูกกล่าวหา” นี้ จะมีความหมายแคบเพียงใด เพราะบทบัญญัติดังกล่าวใช้คำว่า “ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด” ซึ่งนักกฎหมายให้ความคิดเห็นไว้ 3 แนวทาง คือ⁹

ฝ่ายที่ 1 ให้ความหมายผู้ต้องหาไว้ในแนวทางที่กว้างโดยการแปลความหมายคำ นิยามอย่างตรงตัว คือ เมื่อถูกหาว่ากระทำความผิดก็ตกเป็นผู้ต้องหา โดยไม่สนใจจุดที่ว่า ใครจะเป็นผู้ กล่าวหา จะกล่าวหาต่อตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ ไม่สำคัญจึงเป็นการให้ความหมายในลักษณะที่กว้าง ไม่พิจารณาในด้านพยานหลักฐานก่อน เพียงถูกกล่าวหา ก็ตกเป็นผู้ต้องหา โดยฝ่ายที่ 1 ได้อ้างคำ พิพากษาฎีกาที่ 1341/2509 ซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่สนับสนุน โดยวินิจฉัยว่า เมื่อผู้เสียหายไป แจ้งความต่อพนักงานสอบสวนกล่าวหาจำเลยบุกรุกที่ดิน ย่อมเห็นได้ชัดว่า จำเลยได้ตกอยู่ในฐานะ เป็นผู้ต้องหาแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (2)

ฝ่ายที่ 2 ยึดถือหลักปฏิบัติว่า ผู้ที่จะถูกสอบสวนในฐานะเป็นผู้ต้องหาได้นั้น จะต้อง มี หมายเรียกหรือหมายจับมาเพื่อทำการสอบสวนและที่ว่า “ถูกหาว่าได้กระทำความผิด ” นั้น จะต้องกล่าวหาต่อผู้กระทำความผิดนั้นเอง โดยแจ้งให้เขาทราบก่อนว่า เขาได้กระทำความผิดและกระทำ ผิดด้วยเรื่องอะไร ส่วนวิธีแจ้งนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง จึงเห็นว่า เป็นการจำเป็นที่จะต้องแจ้งให้

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7)

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (8)

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

⁹ อนุวัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171 (พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2514), หน้า 9 - 10.

ผู้ต้องหาตัวก่อน ดังนั้นเมื่อมีหมายเรียก หรือหมายจับแล้ว ผู้นั้นก็ตกเป็นผู้ต้องหาทันทีที่แจ้ง
ข้อหาให้ทราบนั้น

ฝ่ายที่ 3 เห็นว่า ผู้ต้องหาจะต้องถูกเจ้าพนักงานจับกุมเข้ามาในฐานะผู้กระทำผิด
แล้วยึดถือเอาการจับเป็นเกณฑ์ชี้การตกเป็นผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณาแนวทางทั้งสามแนวแล้วจะเห็นได้ว่า ฝ่ายที่ 1 มุ่งการจำกัดความคำว่า ผู้
ถูกหาว่าได้กระทำความผิดในมุมกว้าง อันเป็นผลลบลต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาหากเกินไป โดยไม่
คำนึงถึงพยานหลักฐานว่ามีหรือไม่และมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ทั้งนี้ ผู้ถูกกล่าวหาควรได้รับ
การสอบสวนและตรวจสอบพยานหลักฐานให้แน่ชัดก่อนว่า สมควรที่จะเชื่อหรือสงสัยผู้ถูก
กล่าวหาหรือไม่ ว่าเป็นผู้กระทำผิด แล้วจึงว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา เพื่อจะดำเนินคดีอาญาตาม
ขั้นตอนต่อไป แนวทางฝ่ายที่ 2 เป็นการกำหนดเงื่อนไขในการกล่าวหาต่อเจ้าพนักงานอาจเป็นใน
รูปของคำร้องทุกข์ โดยผู้เสียหายหรือคำกล่าวโทษโดยบุคคลอื่น เพื่อให้เจ้าพนักงานออก
หมายเรียก หรือหมายจับ ให้ผู้ถูกกล่าวหาทำการสอบสวน ทั้งนี้ควรต้องคำนึงถึงการพิจารณา
พยานหลักฐานเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา จนกว่าจะปรากฏพยานหลักฐานเพียงพอที่จะ
กล่าวหาว่าผู้นั้นกระทำผิด แนวทางฝ่ายที่ 3 มีลักษณะเฉพาะกรณีการจับกุมเป็นเกณฑ์ชี้วัดการตก
เป็นผู้ต้องหา ซึ่งเป็นแนวทางที่แคบเกินไป เพราะผู้ถูกจับอาจเป็นผู้ต้องหาในขณะที่เดียวกัน หรืออาจ
ไม่เป็นก็ได้ ถ้ามีการ กล่าวหาอยู่ก่อนแล้ว ผู้ถูกจับก็เป็นผู้ต้องหา แต่ถ้ายังไม่มีใครกล่าวหาเลย
เช่น ถูกจับโดยสงสัยว่ากระทำผิด เช่น มีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือถูกจับโดยมีเสียงร้องเอะอะ
เมื่อยังไม่มีการกล่าวหาที่ไม่เป็นผู้ต้องหา สำหรับความเห็นของผู้เขียนเห็นว่า การที่บุคคลจะตก
เป็นผู้ต้องหานั้น บุคคลนั้นจะต้องถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดในเบื้องต้น ก่อนประกอบกับมี
พยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือหรือมีมูลความจริง โดยอาจได้มาจากการสืบสวนสอบสวนของเจ้า
พนักงานสอบสวนที่ปรากฏว่ามีมูลหรือมีเหตุผลพอที่จะเชื่อว่าเป็นผู้กระทำผิดจริง ซึ่งจะถือได้
ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ต้องหา ทั้งนี้ อาจรวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้แสดง
พยานหลักฐาน หรือให้ข้อเท็จจริงเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตนด้วย หากพนักงานสอบสวน
ปรากฏหลักฐานหรือมีมูลเพียงพอที่จะเชื่อว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำผิด พนักงานสอบสวนจึง
ควรทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาในฐานะผู้ต้องหาตามหน้าที่ต่อไป และในระหว่างที่เป็นผู้ถูก
กล่าวหาพนักงานสอบสวนจะปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเช่นผู้ต้องหาไม่ได้ เช่นจะควบคุมหรือกักขัง
ไม่ได้

การจะถือว่าบุคคลใดเป็นผู้ต้องหาหรือไม่นั้น นอกจากจะพิจารณาตามความเห็น
ข้างต้นแล้ว อาจจะพิจารณาในแง่การให้ความคุ้มครองป้องกันสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นธรรมและ
คุ้มครองผู้บริสุทธิ์ที่ถูกสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิดที่จะต้องเสียเวลาในการถูกนำตัวมาสอบสวนหรือ

บางครั้งอาจต้องถูกควบคุมตัว หากปรากฏภายหลังว่า จากการสอบสวนบุคคลนั้นมิได้กระทำผิดก็ยังไม่มีการใด ๆ ที่จะทดแทนผู้บริสุทธิ์นั้น ผู้เขียนเห็นว่า การพิจารณาว่า สภาพของบุคคลนั้น ๆ มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ต้องหาหรือยัง จะต้องพิจารณาประกอบกับการคำนึงถึงการให้ความคุ้มครองบุคคลดังกล่าวด้วย

การพิจารณาว่า การกล่าวหาใดจะมีมูลในทางอาญาหรือไม่ นั้น หลักสำคัญที่สุดอยู่ที่ตัวพนักงานสอบสวนเอง กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลาง มีใจเป็นธรรมพิจารณาข้อเท็จจริง ตามคำกล่าวหาด้วยความละเอียดรอบคอบก่อปรด้วยเหตุผลตามแต่พฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป ถ้าพนักงานสอบสวนได้ใช้หลักการพิจารณาดังกล่าวย่อมจะเป็นหลักประกันได้ว่าการพิจารณาเรื่องที่เกิดกล่าวหาว่ามีมูลหรือไม่ นั้น ย่อมจะได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องจากพนักงานสอบสวนมากที่สุด ทั้งจะเป็นหลักคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างเพียงพอ

2.1.2 ความแตกต่างของคำว่า “ผู้ต้องหา” กับ “ผู้ถูกกล่าวหา”

ผู้ต้องหาจะต้องเป็นบุคคลที่ถูกกล่าวหามาก่อน หากปรากฏพยานหลักฐาน หรือมีมูลพอที่จะทำให้พนักงานสอบสวนเชื่อหรือสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหา นั้นเป็นผู้กระทำความผิดหรืออาจจะเป็นผู้กระทำความผิดจริง ผู้นั้นจึงกลายเป็นผู้ต้องหา แต่ก็มีข้อยกเว้นในบางกรณีเช่น ในความผิดซึ่งหน้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 บัญญัติไว้ว่า

“ที่เรียกว่า ความผิดซึ่งหน้า นั้น ได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใดซึ่งแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเขาได้กระทำความผิดมาแล้วสด ๆ

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ให้ถือว่าความผิดนั้นเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

- (1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับดังผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ
- (2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใดหลังจากการกระทำความผิดในถิ่นแถว

ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่า ได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น”

ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาถูกยกขึ้นให้เป็น “ประธานในคดี” เมื่อการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐได้เปลี่ยนเป็นระบบกล่าวหา กล่าวคือ ตามระบบกล่าวหากฎหมายไม่มองผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกอีกต่อไป แต่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น “คน” และเป็นส่วนหนึ่งของวิธี

พิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ทั้งกฎหมายได้บัญญัติห้ามการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีชอบไว้อีกด้วย

คำจำกัดความของผู้ถูกกล่าวหาหมายความรวมทั้งผู้ต้องหา จำเลยและผู้ถูกเอกชนฟ้อง แต่ก่อนศาลประทับฟ้อง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะมีได้บัญญัติค่านิยมของคำว่า ผู้ถูกกล่าวหาไว้ แต่ในทางปฏิบัติเมื่อผู้ถูกกล่าวหาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวน ไม่ว่าจะเขาจะเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือไม่ พนักงานสอบสวนจะกล่าวหาว่า เขาเป็นผู้ต้องหาทันทีโดยปฏิบัติต่อบุคคลนั้นในฐานะผู้ต้องหา ซึ่งถือเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะต่อบุคคลที่เป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดโดยศาล หรือกรณีความผิดสำเร็จอันหมายความว่า ความผิดที่ผู้กระทำทันทีที่ลงมือกระทำ ก็ถือว่าเป็นความผิดสำเร็จแล้ว เช่น แจ้งความเท็จ เป็นต้น

2.1.3 แนวความคิดและทฤษฎีที่กำหนดเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา

สาระสำคัญของกระบวนการทางอาญานั้น เป็นผลมาจากแนวความคิดของนักปราชญ์ในยุคศตวรรษที่ 18 - 19 และแนวความคิดยุคต่าง ๆ ที่สะสมกันมา ซึ่งกระบวนการทางอาญา (Criminal Process) นี้ถือเป็นกระบวนการ ที่ทำให้เราได้ทราบถึงการกระทำผิด ผู้กระทำผิดและการดำเนินการเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษตามความผิดที่ตนได้กระทำ ส่วนหลักเกณฑ์แนวทางการดำเนินกระบวนการทางอาญาเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทางของกระบวนการด้วยดีนั้นก็คือ รูปแบบของกระบวนการทางอาญา (The Criminal Process Model) โดยเป็นสิ่งชี้้นำการดำเนินกระบวนการทางอาญาให้เป็นไปตามวิธีการตามหลักเกณฑ์ที่มีการกำหนดรูปแบบเอาไว้

แนวความคิดในเรื่องคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นผู้ต้องหา ...Professor Herbert Packer¹⁰ ได้ชี้ให้เห็นว่า ทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญาที่ขัดกันอยู่ตลอดเวลา คือ ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (The Due Process Model) และ ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

¹⁰ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, “สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย” . สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย , (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2529), หน้า 2.

ทั้งนี้แต่ละรูปแบบต่างก็มีเหตุผลแนวความคิดสนับสนุนของตนเองและเป็นไปตามค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งรูปแบบกระบวนการทางอาญาทั้งสองรูปแบบจะทำให้การเราเข้าใจถึงความขัดแย้งกันในแก่นรากทางอาญา กล่าวคือ

2.1.3.1 ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม (The Due Process Model)

ถือเป็นทฤษฎีที่พิจารณาในแง่มุมของการคุ้มครองสิทธิบางประการของประชาชนมากกว่าการพยายามป้องกันอาชญากรรม อาจกล่าวได้ว่าเป็น รูปแบบที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ โดยเน้นหนักในหลักกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ว่าคนจะผิดได้ต้องผ่านการตัดสินใจของศาล การดำเนินคดีจะต้องกระทำลงไปโดยมิให้ผิดพลาดได้ ไม่มีอคติและไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด ผู้บริสุทธิ์จะต้องได้รับการคุ้มครอง ผู้กระทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ ซึ่งเป็นประเด็นหลักของรูปแบบนี้ คือ จะถือว่าใครกระทำผิดหรือไม่นั้น ต้องดำเนินไปตามวิธีที่ทำให้เชื่อได้ว่า ความเป็นธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว ผู้ที่ถูกสงสัยว่ากระทำความผิดจึงยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่นกว่าจะได้พิสูจน์ได้ว่า เขาเป็นผู้ที่กระทำผิดจริง

ทฤษฎีนี้มีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม กล่าวคือ ในการดำเนินคดีความตามแนวความคิดนี้ จะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหาถูกส่งผ่านไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวก ทั้งนี้เพราะแนวความคิดนี้ ยึดถือหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม (Rule of Law) มากกว่าการควบคุมอาชญากรรม และไม่เชื่อว่าความคิดในการควบคุมอาชญากรรม จะมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในชั้นของการค้นหาข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการและฝ่ายปกครอง เหตุเพราะวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการเป็นการดำเนินงานในที่ร โหฐานซึ่งอาจใช้วิธีล่อลวงหรือใช้วิธีการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้

ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงยึดถือวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมพร้อม ๆ กับวัตถุประสงค์ในเรื่องของการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งถือเป็นภารกิจของศาลที่จะคอยทบทวนถึงวิธีการ ของเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการที่ปฏิบัติสืบเสาะแสวงหาพยานหลักฐานมา โดยบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่า ประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่า เขาได้กระทำเท่านั้น แต่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาพิพากษาจากผู้มีอำนาจซึ่งได้พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนทั้งในแง่คุ้มครองสิทธิบุคคล จึงจะถือว่า มีความผิดอันเป็นการยึดถือหลักการให้ศาลเป็นองค์กรกลางทำหน้าที่ตรวจสอบวินิจฉัยข้อเท็จจริง ทฤษฎีนี้จึงไม่ยอมรับการได้พยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานได้มาจากการกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมาย และอาจพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

2.1.3.2 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

การควบคุมปราบปรามอาชญากรรม ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการทางอาญา เพื่อที่จะรักษาไว้ให้ได้ซึ่งความสงบสุขของสังคมต้องมีการควบคุมอาชญากรรมอย่างแน่นหนา มีการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งควบคุม ระวัง และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมอาชญากรรมมาลงโทษตามกฎหมายได้นั้น ย่อมกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตที่ถูกคุกคามจากภัยอาชญากรรม ถ้าหากกฎหมายไม่มีประสิทธิภาพหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้แล้ว ความไม่น่าพาไม่เคารพต่อกฎหมายก็จะเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลให้พลเมืองที่เคารพต่อกฎหมายจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม สิทธิของสุจริตชนจะถูกถูกล้ำและผลประโยชน์จะถูกฉกฉวยละเมิดเกิดความไม่สงบเรียบร้อยต่อชีวิตและทรัพย์สินจนในที่สุดเขาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในสังคมได้

กระบวนการทางอาญาของรัฐจะต้องให้หลักประกันต่อสังคม และการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ เราจะต้องปรับปรุงและเพิ่มพูนประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เช่น การสืบสวนสอบสวน การดำเนินคดีอาญา การพิสูจน์ความผิดและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วอย่างได้ผล กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำผิดและการพิพากษาผู้กระทำผิดสูง โดยการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด การดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ขั้นตอนในกระบวนการทางอาญาจะต้องไม่มีแบบพิธีที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดี การค้นหาข้อเท็จจริงในคดีจะพยายามให้ยุติในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุด ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การดำเนินงานตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม ควรจะอยู่ภายใต้อำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเป็นส่วนใหญ่ โดยความมุ่งหมายของรูปแบบนี้ก็คือ ขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็ว สม่่าเสมอไม่หยุดชะงัก มีประสิทธิภาพและต้องยอมรับว่า การค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือได้¹¹

¹¹ ประธาน วัฒนวานิชย์, “ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กันยายน – พฤศจิกายน, 2520) : 150 – 151.

จึงเห็นได้ว่า ทฤษฎีนี้มุ่งการควบคุมอาชญากรรมเป็นสำคัญ (The Crime Control Model) โดยเน้นหนักและเข้มงวดกับการควบคุมปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่ ส่วนเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นเรื่องรองลงไป คือ ต้องรอหลังจากที่มีการควบคุมอาชญากรรมได้จนเกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมจะถือว่า เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสังคมแล้ว ดังนั้น การดำเนินการในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการทางอาญาตามทฤษฎีนี้ จึงมีลักษณะที่เป็นไปอย่างเร่งรีบ รวดเร็ว ตอบโต้กับปัญหาอาชญากรรมอย่างเฉียบขาด ฉับพลัน ไม่มีการหยุดชะงักและเกิดอุปสรรคระหว่างการดำเนินการในขั้นตอนของกระบวนการ เป็นการเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลพินิจ การกลั่นกรองอย่างกว้างขวางในชั้นปฏิบัติการ มุ่งในด้านประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายซึ่งอาจทำให้เกิดผลในเรื่องของการปลดปล่อย ผู้ต้องสงสัยหรือผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว และการดำเนินคดีต่อผู้ต้องหาที่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถลงโทษตามความผิดที่กระทำได้

ในรูปแบบทั้งสองทฤษฎีต่างก็มีเหตุผล แนวความคิดที่สนับสนุนของตนเอง แต่ก็มีวัตถุประสงค์ที่เป็นจุดหมายเดียวกัน คือ เป็นการทำให้บรรลุผลของกระบวนการทางอาญาที่สามารถคุ้มครองผู้บริสุทธิ์และลงโทษผู้กระทำผิด อันนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยในสังคมได้แม้จะมีแนวทางที่แตกต่างกันก็ตาม ข้อแตกต่างของทฤษฎีทั้งสองก็คือ เรื่องของบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้องโดยทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) ให้ความสำคัญกับบทบาทของฝ่ายปฏิบัติในส่วนของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้อำนาจหรือภาระอยู่กับฝ่ายบริหารเป็นส่วนใหญ่ สำหรับทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) จะเน้นองค์กรกลาง ได้แก่ ศาลาการหรือศาลให้มีบทบาทในการดำเนินการตามกระบวนการมากกว่าองค์กรใด

แนวความคิดทั้งสองทฤษฎีได้มีข้อดีและข้อบกพร่องที่แตกต่างกันไป¹² ในส่วนของรูปแบบ The Crime Control Model มีการกำหนดวิธีการดำเนินการที่รวดเร็วเด็ดขาด เน้นประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้มีการดำเนินการได้รวดเร็ว ทันต่อความพัฒนาการของอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถตอบโต้ได้อย่างฉับพลันแต่มีข้อบกพร่องตรงที่ว่า การดำเนินการอย่างรวดเร็วและเด็ดขาดนั้น จำเป็นอยู่ที่จะต้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีอำนาจมากมีการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง เมื่อเป็นเช่นนี้อาจทำให้มีการใช้อำนาจไปในทางที่มีชอบหรือเป็นลักษณะ “ แบบอำเภอใจ ” (arbitrary) จะมีลักษณะกลายเป็น

¹² สุพิศ ปรานีตพลกรัง , “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้นพิจารณา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา” , หน้า 36.

ผู้ก่ออาชญากรรมเป็นอันตรายต่อสังคมเสียเอง รูปแบบนี้จึงต้องแก้ไขที่การควบคุม (control)
อำนาจโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลบ้าง แนวความคิดนี้ยอมรับในความผิดพลาดที่อาจ
เกิดขึ้นได้ และถือว่าความผิดพลาดนั้นจะเป็นแนวทางให้เกิดการแก้ไขให้ดีขึ้น

รูปแบบทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) มีข้อดีที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้ต้องหาได้รับการคุ้มครองโดยได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งถือว่า ต้องกระทำให้เกิดความเป็นธรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่ สืบสวน จับกุม สอบสวน จนถึงการพิจารณาคดี รูปแบบนี้มีข้อเสียคือ หากให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไป ก็อาจทำให้ความสงบเรียบร้อยของสังคมได้รับผลกระทบจากการคุ้มครองสิทธินั้นทำให้ อาชญากรรมมีโอกาสหลุดพ้นการลงโทษ ผู้กระทำผิดเกิดความฮึกเหิม เป็นอันตรายต่อความสงบสุขของสังคม แม้จะมีการกล่าวว่า การปล่อยผู้กระทำผิดสืบคนย่อมดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียวถือเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ก็ตาม ในทางทฤษฎีนี้เป็นการยอมรับให้มีการกระทำผิดที่ผิดพลาดได้ถึงสิบครั้ง เพื่อหาทางทำให้ถูกต้องเพียงหนึ่งครั้ง หากสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมากเกินไปในสังคมอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมของเราถึงจุดวิกฤตได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรุงแต่งระบบของเราให้มีประสิทธิภาพและความแม่นยำทันกับความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการกระทำผิดของอาชญากร หลักการดำเนินการในทฤษฎีนี้จะต้องกระทำโดยมิให้เกิดข้อผิดพลาดได้และปราศจากอคติ ไม่มีการใช้อำนาจในทางที่มีชอบ ทำให้มีการปฏิบัติอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

จึงเห็นได้ว่า รูปแบบทั้งสองทฤษฎีดังกล่าวนี้ มีความแตกต่างก็เพราะวิธีปฏิบัติ (Procedure) หากแต่ในความเป็นจริง เราไม่สามารถนำทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้แต่เพียงอย่างเดียวได้ เรายังต้องมีการผสมผสานกันของทั้งสองรูปแบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อกระบวนการทางอาญาที่เหมาะสมต่อไป กล่าวคือ ต้องไม่คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจนไร้ขอบเขตอันเป็นผลให้ละเลยเรื่องการควบคุมอาชญากรรม ขณะเดียวกันก็ไม่มุ่งหมายการควบคุมอาชญากรรมจนละเลยต่อการเอาใจในส่วนสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยเราต้องกำหนดจุดแห่งความพอดีของรูปแบบทั้งสองให้เข้ากับกระบวนการทางอาญา สุดแล้วแต่จะโน้มเอียง เน้นหนักไปในรูปแบบใดหรือมีการวางโครงสร้างในลักษณะไหน ซึ่งผลสุดท้ายวัตถุประสงค์ที่หวังกันก็คือ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ไม่ให้ถูกกระทบกระเทือน

นอกจากทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมแล้ว หลักการที่มีการใช้ในกระบวนการทางอาญาที่ถือเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ที่จะกล่าวถึง ในที่นี้มี 2 หลักการด้วยกัน คือ^Σ

2.1.3.3 Miranda Rule หลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักการสำคัญในอันที่จะคุ้มครองความเป็นธรรมจากการสอบถามปากคำของผู้ต้องสงสัยที่ถูกตำรวจควบคุมตัว (Custodian Interrogation) โดยกำหนดให้บุคคลผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาเช่นว่านั้นมีสิทธิได้รับคำปรึกษาจากทนายขณะถูกควบคุมตัวอยู่และมีสิทธิปฏิเสธต่อคำให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองได้ ดังปรากฏรายละเอียดตามคำพิพากษาศาลสูงสหรัฐอเมริกาในคดี *Miranda V. Arizona* เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ.1966 สรุปหลักการสำคัญว่า “ ก่อนที่จะทำการสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งให้บุคคลผู้ต้องสงสัยในคดีอาญาทราบว่า ผู้ที่ต้องสงสัยนั้น ๆ มีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถาม หรือกล่าวคำใด ๆ อันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ซึ่งอาจจะนำไปสู่การฟ้องร้องคดี บุคคลผู้ต้องสงสัยมีสิทธิที่จะปรึกษาทนายในระหว่างถูกสอบสวน หรือในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยไม่อาจที่จะหาทนายสำหรับตนเองได้ ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากผู้หนึ่งผู้ใดในการแต่งตั้งทนายให้ตามประสงค์ของผู้ต้องสงสัย”¹³ จากคดีดังกล่าวข้างต้นเป็นมาตรการการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาให้ผู้ต้องหาทราบอย่างละเอียดก่อนที่จะถูกจับ ถือเป็นมาตรการที่รู้จักกันในชื่อ "หลักมิแรนดา" (Miranda Rule) โดยเป็นการตีความขยายบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมของสหรัฐอเมริกา ในมาตรา 5 (Fifth Amendment) ที่บัญญัติห้ามมิให้บังคับให้ผู้ใดเป็นพยานปรักปรำตนเองในคดีอาญา (no person shall be compelled to be a witness against himself)

สาเหตุที่ศาลสูงกำหนดหน้าที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งสิทธิแก่ผู้ที่ถูกควบคุมตัวไว้มากเช่นนั้นก็เพราะศาลสูงเกรงว่าผู้ต้องสงสัยที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะอยู่ภายใต้ความกดดันที่จะต้องให้การปรักปรำตนเองหากมิได้มีการกำหนดมาตรการป้องกันเอาไว้ล่วงหน้า เนื่องจากการสอบสวนภายใต้การควบคุม (in-custody interrogation) เป็นมาตรการ

^Σ หลักการทั้งสองกรณีนี้เป็นการพัฒนาจากแนววินิจฉัยของศาลสูง (Supreme Court) ของประเทศสหรัฐอเมริกาจนกลายเป็นแนวที่ยึดถือปฏิบัติอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนี้

¹³ ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2523), หน้า 306.

ที่มีลักษณะกดดันอยู่ในตัวเองอยู่แล้ว บรรยากาศเช่นนั้น จะทำให้สภาวะจิตใจของผู้ต้องสงสัยที่ต่อต้านลดน้อยลงไปและสภาพบังคับที่จะให้เขาพูดออกไปทั้ง ๆ ที่เขาจะไม่ทำเช่นนั้น หากเขาอยู่อย่างอิสระ¹⁴

หลักดังกล่าวนี้มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและผู้ที่โต้แย้ง โดยฝ่ายที่โต้แย้งมองว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 5 มุ่งหมายที่จะคุ้มครองการใช้มาตรการใด ๆ ที่จะไปบังคับหรือฝืนใจให้ผู้ต้องสงสัยให้การรับสารภาพ แต่ไม่ใช่เป็นการส่งเสริมให้เขาปฏิเสธ เพราะคำรับสารภาพที่ได้มาโดยปราศจากการบังคับนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น มิฉะนั้นแล้ว กระบวนการยุติธรรมก็จะไม่สามารถจัดการกับปริมาณคดีที่จะต้องไปสู่การพิจารณาในศาลได้ นอกจากนี้การรับสารภาพเป็นการแสดงออกของบุคคลที่สำนึกผิด จึงเป็นสิ่งที่สังคมควรจะส่งเสริมมิใช่ยับยั้ง ในความเห็นของฝ่ายนี้ คำรับสารภาพ หากได้มาด้วยความสมัครใจแม้จะรับสารภาพโดยมิได้มีการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การหรือสิทธิที่จะมีทนายก็น่าจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ในศาล¹⁵

2.1.3.4 Exclusionary Rule หลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการจับกุม ค้น และยึดโดยมิชอบ¹⁶

การนำเอาหลักฐานในการรับฟังพยานหลักฐานโดยเคร่งครัดมาใช้ ซึ่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา เชื่อว่า จะเป็นการยับยั้งเจ้าพนักงานตำรวจมิให้กระทำการใด ๆ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการฝ่าฝืนสิทธิของผู้ต้องหาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญไม่สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยในการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีในระดับมลรัฐหรือระดับสหพันธรัฐ หากมีการรับฟังพยานหลักฐานเหล่านี้จะทำให้ศาลดูเหมือนร่วมสนับสนุนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการกระทำผิดกฎหมาย

หลักนี้ถูกตีความขยายขอบเขตต่อไปอีกโดยผลของทฤษฎี “ผลไม้ของต้นไม้ที่มีพิษ” (Fruit of the poisonous tree) ศาลสูงสุดห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานแม้ว่า จะได้มาโดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น เรานำมาซึ่งพยานหลักฐานชิ้นนั้นสืบเนื่องมาจากการกระทำที่ขัดต่อ

¹⁴ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน , 2541), หน้า 135.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 135 – 136.

¹⁶ K. W. Lidstone, "Investigative Power and the Rights of the Citizen" The Criminal Law Review (1981): 455.

รัฐธรรมนูญ ตัวอย่าง ได้แก่ กรณีที่พยานหลักฐานชั้นแรกที่ได้มาโดยไม่ชอบและถูกตัดออกไปโดยหลักนี้ แต่ข้อมูลซึ่งได้มาจากพยานหลักฐานนั้นทำให้ตำรวจสามารถนำพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่งมาโดยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นก็ยิ่งถือว่า พยานหลักฐานชั้นหลัง เป็นเสมือนผลไม้ซึ่งถือกำเนิดมาจากต้นไม้ที่มีพิษ พยานหลักฐานดังกล่าวนั้น ก็ถือว่า มีพิษด้วย ทำให้ไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้¹⁷ ทฤษฎีนี้ นอกจากจะไม่สามารถใช้พยานหลักฐานซึ่งได้มาโดยไม่ชอบตามรัฐธรรมนูญมาเป็นพยานหลักฐานในศาลแล้ว ยังไม่สามารถนำไปเพื่อประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้นด้วย ถือเป็น การขยายหลัก Exclusionary Rule ออกไปอีก

หลักดังกล่าวนี้ หากมีการนำมาใช้ประกอบในการรับฟังพยานหลักฐานก็ต้องวิเคราะห์ถึงความยุติธรรมที่จะพึงเกิดขึ้น ถ้ามีการนำหลักดังกล่าวมาใช้โดยปราศจากการควบคุมในทุกเรื่องในทุกกรณีไป ผลที่จะได้รับชัดเจนก็คือ ผู้กระทำผิดจะไม่มี ความเกรงกลัวต่อการก่ออาชญากรรมและการกระทำที่ผิดกฎหมาย จึงควรมีการนำเอาทฤษฎีอื่น ๆ มาใช้ประกอบการพิจารณา เช่น ทฤษฎีการชั่งผลได้ผลเสีย (balancing test) มาวินิจฉัยว่า สมควรตัดพยานหลักฐานชั้นนั้น ๆ ออกจากการพิจารณาหรือไม่ ผลประโยชน์ในแง่ของความยับยั้งที่จะมีต่อเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายในคดีนั้น เมื่อเทียบกับผลประโยชน์ของสาธารณะในการลงโทษจำเลยในคดีนั้นแล้ววิธีการใดเหมาะสมมากกว่ากันหรือทฤษฎีความบริสุทธิ์ใจ (good – faith exception) ซึ่งเป็นกรณีที่ได้พยานหลักฐานมาแม้ตามความเป็นจริงจะเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบ แต่หากเจ้าหน้าที่ได้กระทำโดยเข้าใจว่าตน มีอำนาจทำได้ พยานหลักฐานนั้นก็สามารนำมาใช้ในคดีได้โดยศาลให้ความเห็นว่า กรณีดังกล่าวตำรวจกระทำโดยสุจริต บทตัดพยานยังไม่ช่วยยับยั้งพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในภาวะเช่นนั้นจึงไม่สอดคล้องกับแนวความคิดพื้นฐานของ Exclusionary Rule ที่ต้องสร้างความยับยั้งชั่งใจให้เกิดขึ้นกับเจ้าพนักงานตำรวจ¹⁸

แม้ว่าหลักดังกล่าวจะเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ้าง แต่ก็ถือว่า มีประสิทธิภาพที่สุดในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งหลักดังกล่าวถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา อันแสดงให้เห็นถึงความจริงจังของรัฐในการที่จะให้ความคุ้มครองผู้ต้องหา จากการกระทำที่ไม่ชอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง

¹⁷ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, โครงการวิจัย เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540), หน้า 37.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

2.1.4 สิทธิของบุคคลก่อนตกเป็นผู้ต้องหา

สิทธิเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทยฉบับถาวร ส่วนใหญ่ ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ซึ่งหมายถึง ผู้ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ไม่รวมถึงคนต่างด้าวด้วย สิทธิที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น เป็นสิทธิเสรีภาพที่เรียกว่า สิทธิขั้นพื้นฐาน คือ เป็นสิทธิที่ติดตัวมนุษย์ ซึ่งไม่มีใครพรากไปจากตัวมนุษย์ จึงเรียกว่า “สิทธิมนุษยชน” สิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานนี้ ได้แก่ สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย สิทธิเสรีภาพในเคหสถาน สิทธิเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ สิทธิเสรีภาพในครอบครัว สิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ สิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน สิทธิเสรีภาพในการทำสัญญา เป็นต้น สิทธิของบุคคลก่อนตกเป็นผู้ต้องหาที่เป็นไปตามสิทธิของบุคคลทั่วไป รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม้อาจที่จะยกเลิกเพิกถอนสิทธิอันนี้ได้ ไม่สามารถที่จะจำกัด หรือรुक้าสิทธิเสรีภาพนี้ได้ตามอำเภอใจ เว้นแต่ กฎหมายซึ่งออกโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภาจะอนุญาตให้ทำได้เท่านั้น ในลักษณะดังกล่าวนี้ การมีสิทธิเสรีภาพของราษฎรจึงเป็นด้านหลักการ โดยมีอำนาจของเจ้าหน้าที่ที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรเป็นข้อยกเว้น

ในส่วนบทบัญญัติหมวด 3 ว่าด้วย สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะเห็นได้ว่า สิทธิของบุคคลก่อนตกเป็นผู้ต้องหา นั้น ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันได้มีการพัฒนาให้ความสำคัญในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพิ่มมากขึ้น แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่า การที่รัฐรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญจะเป็นการยอมให้ประชาชนใช้สิทธิของตนกระทำการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากการแทรกแซงขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งรัฐยังคงมีผลประโยชน์ของส่วนรวมและผลประโยชน์สาธารณะที่จะต้องธำรงรักษาไว้ ในบางครั้งรัฐจำเป็นต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นกระทำการบางอย่าง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถก้าวล้ำเข้าไปกระทบถึงสิทธิของประชาชนได้บ้างเหมือนกัน แต่การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว จะสามารถกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนเป็นการทั่วไปและออกใช้ล่วงหน้าในองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าใจถึงการที่จะเข้าไปรุก้าหรือจำกัดสิทธิของประชาชนได้นั้น ในกรณีใดและมีขอบเขตเพียงใด ทั้งนี้ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะเท่านั้น เพราะหากบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าไปรุก้าหรือกระทบสิทธิของประชาชนอย่างคลุมเครือก็ดี หรือเกินกว่าความจำเป็นแก่การธำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะก็ดี ย่อมเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2.1.5 สิทธิของบุคคลภายหลังตกเป็นผู้ต้องหาที่พึงได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

ประเทศไทยเริ่มมีการใช้กระบวนการพิจารณาความอาญาแบบชาวตะวันตก เมื่อ ร.ศ.115 ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพนอกอาณาเขตของประเทศมหาอำนาจ จึงได้มีการพยายามปรับปรุงระบบกฎหมายของตนให้รับกับสภาวะการณ์ในยุคนั้น เหตุเพราะนานอารยประเทศเชื่อว่าประเทศจะมีความเจริญได้นั้นจะต้องมีระบบกฎหมายที่ก้าวหน้า และคำนึงถึงสิทธิบางประการของประชาชนของประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาแบบใหม่ เพื่อให้ตนเองมีวัฒนธรรมทางกฎหมายที่ทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจ โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ดังนี้

2.1.5.1 สิทธิของผู้ต้องจับ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน

วิธีพิจารณาความแบบตะวันตกนั้น เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 ตามกฎหมายฉบับนี้ประเทศไทยรู้จักระบบการแยกอำนาจตุลาการออกไปต่างหากจากฝ่ายบริหารในการพิจารณาคดีอาญาเป็นครั้งแรกและมีการกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของฝ่ายบริหารในการที่จะนำตัวผู้ต้องกล่าวหามาพิจารณาหาความจริง ซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่ประชาชนไทยได้รับสิทธิเยี่ยงชาวตะวันตก

สิทธิตามกฎหมาย ร.ศ.115 นี้มีหลายประการด้วยกัน เริ่มต้นที่สิทธิในเสรีภาพส่วนบุคคลที่จะไม่ถูกจับกุมหรือขังโดยไม่มีเหตุอันควร ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2 ว่า “ การจับกุมผู้กระทำความผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมีโทษหลวงนั้นห้ามไม่ให้เกาะกุมจับตัวคนใดคนหนึ่งมา ถาจะเอาตัวคนใดคนหนึ่งก็ขังไว้ สำหรับที่จะพิจารณาความนั้น โดยที่ผู้พิพากษาผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายไม่ได้ออกหมายให้เกาะกุมจับตัวคนนั้นมา เว้นไว้แต่เมื่อจับกุมคนใดคนหนึ่งที่กำลังทำการผิด ล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมีโทษหลวงอยู่ก็ดี ถาคนใดคนหนึ่งมีเหตุสงสัยว่าทำการล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมีโทษสูง จะหลบหลีกหนีไปเสียก็ดี จึงไม่ต้องออกหมายจับก่อน และในหมายจับนั้นต้องกล่าวโดยย่อไว้ด้วยว่า คนผู้ต้องจับนั้นเป็นผู้ที่ต้องสงสัยว่ากระทำการผิดล่วงละเมิดพระราชกำหนดกฎหมายซึ่งมีโทษหลวงอย่างไร เมื่อใด ณ ที่ตำบลใด ๆ นั้นด้วย ”

ดังนั้น ในการจับกุมผู้ต้องหาจึงทำไม่ได้เว้นเสียแต่จะเข้ากรณีกเว้นคือ ต้องมีหมายจับของผู้พิพากษาหรือมีการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรืออยู่ที่ต้องสงสัยกำลังจะหลบหนีและจะต้องกำหนดด้วยกฎหมายที่กล่าวหาเอาไว้เสียด้วย ตามกฎหมาย ร.ศ.115 นี้ยังมีได้ใช้คำว่า “ผู้ต้องหา” ทั้งที่มีชื่ออยู่ในกฎหมายปัจจุบัน แต่ใช้คำว่า “ผู้ต้องจับ” เช่นนี้ย่อมเห็นได้ว่า ในสมัย ร.ศ.115 บุคคลตกเป็นผู้ต้องสงสัยได้เมื่อต้องหมายจับหรือกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือกำลังจะหลบหนีนั่นเอง¹⁹

2.1.5.2 สิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477

ในระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักของประเทศแทนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และราชธรรม สิทธิของประชาชนก็เริ่มปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งมีการแก้ไขให้ความสำคัญแก่สิทธิของประชาชนมากขึ้นบ้างน้อยบ้างตามแต่การเปลี่ยนแปลงของสถานะทางการเมืองของรัฐบาลผู้ปกครองประเทศ การให้ความสำคัญของสิทธิของผู้ต้องหาแต่เดิมยังคงเป็นเพียงสิทธิโดยทั่ว ๆ ไปไม่ได้มีการกล่าวไว้เฉพาะเจาะจงในรัฐธรรมนูญ คือ

“ภายในข้อบังคับแห่งบทกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ”

หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วจะเห็นว่าการคุ้มครองเสรีภาพโดยบัญญัติว่า จะต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมายอื่นนั้น ก็คงเปรียบเสมือนว่าไม่ได้รับรองอะไรไว้แล้ว แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่เพราะการรับรองสิทธิโดยอ้างถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้เป็นก้าวแรกของการล้มล้างการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามอำเภอใจของฝ่ายบริหาร ในครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญมีการ

¹⁹ อำนาจ อุดรมาตย์, “ทัศนคติของทนายความในเขตกรุงเทพมหานครต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญาชั้นสอบสวน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล , 2534), หน้า 15-16.

บังคับใช้ในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2475 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่ก็คือพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115^Σ

ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงมีการจำกัดสิทธิของประชาชนเพิ่มขึ้น โดยบทบัญญัติประมวลกฎหมายนี้และยังบัญญัติรับรองรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับนี้จะมีได้บัญญัติให้ชัดเจนว่า เมื่อใดบุคคลจึงตกเป็นผู้ต้องหา ก็ยังถือได้ว่าสิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาคือสิทธิค่อนข้างจะถาวรในระดับหนึ่ง ตามกฎหมายของไทย ประมวลกฎหมายมีศักดิ์เสมอเพียงพระราชบัญญัติเท่านั้น ดังนั้นในการแก้ไขยอมทำได้ตามวิธีการที่ง่ายกว่า รัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามที่มิบทบัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าได้มีบ่อเกิดแห่งสิทธินี้ขึ้นตามกฎหมายไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 เป็นช่วงที่สิทธิของประชาชนชาวไทย เริ่มได้รับการยอมรับอย่างเต็มรูป โดยกำหนดสิทธิต่าง ๆ เอาไว้ในรัฐธรรมนูญตามเช่นที่มีตัวอย่างในประเทศที่มีความเจริญแล้วในทางกฎหมาย โดยมุ่งหวังว่าสิทธิของประชาชนจะยั่งยืนอยู่ตลอดไป สิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีหลายเรื่องด้วยกัน แต่ละเรื่องก็นับได้ว่าเป็นแก่นแท้แห่งสิทธิที่ได้รับการยอมรับกันแพร่หลายในนานาอารยประเทศ ได้แก่

- (1) ผู้ต้องหาย่อมได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานว่าไม่มีความผิด (มาตรา 30)
- (2) ผู้ต้องหาจะได้รับการปฏิบัติต่อเสมือนเป็นผู้กระทำผิดไม่ได้ (มาตรา 30 วรรคแรก)
- (3) คำขอประกันผู้ต้องหาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องมีหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย (มาตรา 30 วรรคสาม)
- (4) มีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร (มาตรา 30 วรรคท้าย)

^Σ กฎหมายวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 เป็นกฎหมายที่ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาทุกพอสมควร เมื่อผนวกกับ มาตรา 11 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2475 ก็เท่ากับสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้น ถูกจำกัดลงเมื่อถูกจับโดยมิหมายจับหรือเมื่อมีการกระทำผิดซึ่งหน้าหรือเขาพยายามจะหนีการจับกุมเท่านั้น

- (5) ผู้ต้องหาต้องได้รับแจ้งเหตุ พร้อมด้วยรายละเอียดตามสมควรในการที่ถูกจับ หรือถูกตรวจค้นโดยไม่ชักช้า (มาตรา 31 วรรคสอง)
- (6) ผู้ต้องหาสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ (มาตรา 31 วรรคสอง)
- (7) ผู้ต้องหาสิทธิร้องขอต่อศาลได้ว่าการคุมขังไม่ชอบด้วยกฎหมาย และขอให้ศาลปล่อยตัวได้ (มาตรา 31 วรรคท้าย)

แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีอายุเพียงสองปีก็ถูกยกเลิกโดยนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2475 กลับมาใช้อีกครั้ง แม้ในรัฐธรรมนูญจะมีได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้อย่างชัดเจน แต่สิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 ก็มิได้ลดน้อยลงไปแต่ประการใด หากแต่การยืนยันโดยรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการยืนยันระดับสูงสุดเท่ากับเป็นการให้สัตยาบันโดยรัฐว่าสิทธิเหล่านั้นไม่อาจมีใครจะละเมิดได้นั่นเอง

สิทธิของผู้หาหนั้นได้รับการยืนยันอีกครั้งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2492 มากในเรื่องของสิทธิผู้ต้องหา ถือเป็นยุคทองของประชาชนชาวไทยโดยแท้ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีสิทธิที่เพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนและประมวลวิธีพิจารณาความอาญาเพียง 4 ประการคือ

- (1) สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันของพนักงานสอบสวน
- (2) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยเร็วและชอบธรรม
- (3) สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำที่อาจเป็นปฏิปักษ์แก่ตนเองได้
- (4) สิทธิที่จะไม่ถูกปรักปรำโดยถ้อยคำของตน อันเกิดจากการให้ถ้อยคำโดย

สมัครใจ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็มิอายุเพียงสองปีก็ถูกยกเลิกไปเสีย เพราะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2519 เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้ให้สัตยาบันในเรื่องของสิทธิผู้ต้องหาแต่อย่างใด สิทธิของผู้ต้องหาในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาได้มีการปรับปรุงและแก้ไขตลอดมาก็หาได้งอกเงยอย่างใดไม่ จนถึงสมัยปัจจุบันเมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 อันถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนอย่างแท้จริง และในส่วนสิทธิในทางอาญาของประชาชนก็ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นเป็นอันมาก สาระสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็คือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรของรัฐจะต้องใช้อำนาจภายในกรอบของกฎหมายตามหลักนิติรัฐ (legal state) โดยให้ขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนโปร่งใส

(Transparency) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย (Accountability) สิทธิของผู้ต้องหาที่ได้รับการเพิ่มเติมขึ้น เป็นผลให้ต้องมีการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ สิทธิที่เพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ คือ

(1) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเรื่องการจับ คမ်းขัง โดยกำหนดเป็นหลักไว้ว่า การจะจับ คမ်းขัง หรือค้นในที่รโหฐานจะกระทำได้อาจต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล (ซึ่งเป็นการยกเลิกอำนาจในการออกหมายจับ หมายขัง ของฝ่ายปกครอง และตำรวจชั้นผู้ใหญ่)

(2) สิทธิในการติดต่อกับญาติ

(3) สิทธิที่จะได้รับการตรวจสอบการจับกุม เป็นการให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบความจำเป็นในการควบคุมตัว

(4) สิทธิในการมีทนายความ เป็นการกำหนดให้เกิดความชัดเจนว่าในการจัดหาทนายให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้นเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความช่วยเหลือโดยเร็ว

(5) สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว แต่เดิมเป็นการจำกัดเฉพาะผู้ถูกจับกับผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยไม่ครอบคลุมถึงผู้ต้องหาที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

(6) สิทธิที่จะมีผู้ช่วยในชั้นสอบสวน

(7) สิทธิที่จะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร

(8) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวน การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

(9) สิทธิที่จะทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

จากความหมายของคำว่า “ผู้ต้องหา” ตามข้อ 1.1 การที่บุคคลจะตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญานั้นจะเห็นได้ว่า ต้องเป็นบุคคลที่ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ซึ่งเป็นกระบวนการในชั้นก่อนพิจารณา บุคคลดังกล่าวนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการกำหนดสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญมาบ้างน้อยบ้างเป็นไปตามสถานการณ์บ้านเมือง ผู้มีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละช่วงว่าจะมีการให้ความสำคัญในเรื่องนี้น้อยเพียงใด

จึงเห็นได้ว่าบ่อเกิดแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหานั้นคือตัวบทกฎหมายและเมื่อได้เปรียบเทียบกับสิทธิที่ได้รับการยอมรับกันเป็นสากลแล้วก็ได้มีความแตกต่างอะไรมาจนกระทั่งเป็นปัญหาก็คือ เมื่อมีบ่อเกิดแห่งสิทธิขั้นพื้นฐานแล้ว สิทธิดังกล่าวจะมีความเด็ดขาดเพียงไร การบังคับใช้กฎหมายและข้อยกเว้นในการบังคับใช้มีความเด็ดขาดและสอดคล้องกันหรือไม่

วิวัฒนาการในเรื่องสิทธิของบุคคลภายหลังตกเป็นผู้ต้องหานั้นจึงถือได้ว่าในปัจจุบันมีการให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 ที่เพิ่มเติมสิทธิของผู้ต้องหาไว้อย่างมากมาย เหตุที่มีการเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญก็เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บท การเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นไปได้ยากกว่ากฎหมายทั่ว ๆ ไป แต่สิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือสิทธิเกิดขึ้นใหม่เหล่านี้จะมีผลใช้บังคับได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือไม่ และผลจะที่ได้รับจากการเพิ่มเติมสิทธิดังกล่าวทั้งในทางที่ดีและเสียมีความพอเหมาะเพียงใด ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อ ๆ ไปว่าสิทธิของผู้ต้องหาที่พึงได้รับการคุ้มครองนี้ทำให้ประชาชนมีสิทธิเลือกกฎหมายเพื่อปกครองตนเองและยอมรับสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา อันทำให้คณะบุคคลหรือบุคคลใดที่เป็นผู้เลือกกฎหมาย ดังกล่าวลดน้อยลงไปในที่สุด

2.2 มาตรฐานสากลของหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหา

องค์การสหประชาชาติให้การรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญาไว้เป็นมาตรฐานสากลโดยบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right 1948) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และการเมือง (Intenational covenant on Civil and Political Rights 1996) โดยมาตรฐานดังกล่าว ต่อมาได้รับการบัญญัติรับรองสิทธิของภูมิภาคและองค์กรต่าง ๆ ของสิทธิมนุษยชน ได้แก่ The American Convention on Human Rights 1969 , The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 เป็นต้น

มาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่ได้กล่าวไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แม้จะไม่พบบ่อเกิดของสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา แต่ปฏิญญาสากลฉบับนี้เป็นการให้สัตยาบันว่าสิทธินี้มีอยู่จริง ดังที่ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ชี้แจงว่า²⁰

“การแสวงหาความยุติธรรม ความเป็นอิสระและการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์นั้นมีมาอยู่ทุกยุคทุกสมัย ดังนั้น สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) หรือสิทธิมนุษยชน (Human Rights) อันเป็นสิทธิพื้นฐาน (Basic Rights) ที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งกฎหมายของรัฐไม่อาจทำลายได้ สิทธิมนุษยชน นี้มีอำนาจ คือ ความรู้สึกผิดชอบ อันเป็นอำนาจทางศีลธรรมอยู่ในตัว ที่คอยจะป้องกันมิให้รัฐหรือผู้มีอำนาจปกครอง ทำการริดรอนสิทธิของประชาชน โดยที่

²⁰ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, “สิทธิของผู้ต้องหาคืออาญาในระหว่างสืบสวนและสอบสวน”(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 3.

รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ แนวความคิดตามสิทธิมนุษยชนนี้เอง เป็นเหตุให้นานาชาติตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน จึงได้ร่วมมือกันร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้น เพื่อกำหนดถึงสิทธิต่าง ๆ อันเป็นสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ว่า ควรมีสหิทธิประการใดบ้าง นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับประเทศต่าง ๆ ที่จะนำไปบัญญัติเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในประเทศของตนตามความเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ร่างกฎหมายให้ร่างกฎหมายขึ้นใช้ภายในประเทศอย่างเป็นทางการที่สุด”

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ได้คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้
ดังนี้²¹

มาตรา 3 ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน

มาตรา 5 บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ฝิดมมนุษยธรรม หรือคำซ้ำไม่ได้

มาตรา 6 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่า เป็นบุคคลตามกฎหมาย
ทุกหนแห่ง

มาตรา 7 ทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญาและจากการขยงให้เลือกปฏิบัติดังกล่าว

มาตรา 8 ทุกคนมีสิทธิที่จะได้บำบัดอันเป็นผลจริงจรงจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติ
ต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งคนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

มาตรา 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศ ไปต่างถิ่น โดยพลการไม่ได้

มาตรา 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการ
สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า มีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดย
เปิดเผย ซึ่งคนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

(2) จะถือบุคคลใด ๆ ว่ามีความผิดทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำ
หรือละเว้นใด ๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่าง
ประเทศในขณะที่ได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำ
ความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

²¹ คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.), สิทธิมนุษยชน,
(กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน), หน้า 3 – 9.

มาตรา 12 บุคคลใด ๆ จะถูกแทรกสอดโดยผลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในสถานหรือในการสื่อสาร หรือจะถูกหลอในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการลบลู่ดังกล่าวนี้

มาตรา 30 ไม่มีบทใด ๆ ในปฏิญญานี้ที่จะอนุมานว่า ให้สิทธิใด ๆ แก่รัฐหมู่คนใดหรือบุคคลใดในอันที่จะดำเนินกิจกรรมใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสระภาพดังกล่าวไว้ ณ ที่นี้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นเอกสารที่รับรองสิทธิที่มนุษย์ชนพึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศชาติ แม้ปฏิญญานี้จะเป็นเพียงสิทธิขั้นมูลฐานและมีข้อบ่งชี้แห่งสิทธิก็ตามแต่ก็เป็นการคุ้มครองบุคคลทุกประเภท ทุกชั้นวรรณะ ในด้านสิทธิเสรีภาพและผู้ที่ต้องหาถือเป็นคนละประเภทหนึ่งที่ได้รับคุ้มครองเช่นกัน²² โดยผู้ต้องหาจะถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการในระหว่างสอบสวน รัฐจึงต้องกำหนดองค์การขึ้นองค์การหนึ่งทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ ดังนั้นถ้าปรากฏว่า องค์การนั้น ๆ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาไว้เกินขอบเขต

แล้วก็เท่ากับเป็นการขัดกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอันเป็นแม่บทที่กำหนดสิทธิของปวงชนไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อผู้ที่ถูกจำกัดการใช้สิทธิของตนจะได้ร้องแย้งหรือขัดขวางขึ้นมาได้และเพื่อไม่ให้เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน รัฐจึงเป็นผู้ที่มีหน้าที่ที่จะบัญญัติกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลฯ ฉบับนี้

สำหรับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนั้น มีบทบัญญัติรวมทั้งสิ้น 53 ข้อ ในข้อ 1 - 27 เป็นการรับรองสิทธิเสรีภาพเช่นในเรื่องของสิทธิในชีวิตสำหรับประเทศที่ยังไม่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตนั้น คำพิพากษาให้ประหารชีวิตจะต้องใช้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ตามกฎหมายที่ใช้อยู่ขณะกระทำความผิดและไม่ขัดต่อบทบัญญัติในกติกานี้ เป็นต้น ส่วนในข้อ 28 - 53 เป็นวิธีการดำเนินงานเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้

สาระสำคัญของมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา มี ดังนี้²³

1. การจับกุม คุมขัง ตรวจสอบบุคคลจะกระทำโดยพลการไม่ได้

²² อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, “สิทธิของผู้ต้องหาในประเทศไทย”, สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย, หน้า 12.

²³ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 9 “บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้”

1.1 ในเรื่องนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในปฎิญญาสากลฯ ข้อ 9 “บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้”

1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในข้อ 9 คือ

1.2.1 บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการไม่ได้ บุคคลใดจะถูกตรึงเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ข้อ 9 (1)

1.2.2 บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนโดยพลัน ในเวลาที่มีการจับกุม ข้อ 9 (2)

1.2.3 บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา ย่อมต้องถูกนำตัวไปศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจตามกฎหมายโดยพลัน เพื่อให้ศาลได้ตรวจสอบและได้รับการพิจารณาภายในเวลาอันสมควรหรือได้รับการปล่อยตัว มิให้ถือว่าเป็นหลักทั่วไปว่า ระหว่างรอการพิจารณาคดีบุคคลจะต้องถูกคุมขังอยู่ แต่การปล่อยชั่วคราวจะกระทำเฉพาะที่มีหลักประกันว่า จะมีตัวผู้นั้นอยู่ในการพิจารณาหรือการบังคับตามคำพิพากษา ข้อ 9 (3)

1.2.4 บุคคลใดที่ถูกตรึงเสรีภาพโดยการจับกุม หรือควบคุมย่อมมีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า คือ ความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น หรือหากมีการควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจะมีคำสั่งปล่อยตัวผู้นั้น ข้อ 9 (4)

1.2.5 บุคคลใดที่ตกเป็นผู้ถูกจับหรือควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ข้อ 9 (5)

ตามกติการะหว่างประเทศฯ ในข้อ 9 นั้นเป็นการกำหนดมาตรการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐที่จะจับกุม คุมขัง บุคคล ว่าจะต้องทำภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดและได้รับการตรวจสอบโดยองค์กรศาลหรือเจ้าพนักงานถึงเหตุที่จับทันทีที่ถูกจับและมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตรวจสอบความชอบธรรมของการจับหรือควบคุมได้และมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน ในกรณีการควบคุมจะทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

2. สิทธิได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดีและสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

2.1 ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งถูกกล่าวหาว่า ได้กระทำความผิดอาญาให้ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม ในระหว่างการดำเนินคดีอาญาในข้อ 10 บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเที่ยงธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูก

กล่าวหาใด ๆ ทางอาญา และข้อ 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า มีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดย เปิดเผย ซึ่งคนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี (2) จะถือบุคคลใด ๆ ว่ามีความผิดทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นใด ๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่ได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

การรับรองตามข้อ 11 นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

2.2 ส่วนกติการระหว่างประเทศฯ ได้รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาของศาลในคดีอาญาไว้ในข้อที่ 14 รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาของศาลในคดีอาญา

2.2.1 บุคคลจะได้รับการพิจารณาคดีอาญาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจอิสระและเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์ และสาธารณชน อาจถูกห้ามการรับฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือบางส่วนได้ ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ของคู่กรณี หรือกรณีในศาลเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาย่อมเป็นที่เปิดเผย เว้นแต่จำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชน

2.2.2 บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า กระทำผิดตามกฎหมาย ข้อ14(3)

2.2.3 ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ ดังต่อไปนี้ ข้อ14(4)

- (1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาตลอดจนรายละเอียดแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน ในภาษาที่บุคคลนั้นเข้าใจได้
- (2) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดี และมีสิทธิติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน
- (3) สิทธิได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้า
- (4) สิทธิได้รับการพิจารณาต่อหน้า และสิทธิที่จะต่อสู้คดีด้วยตนเอง หรือผ่านทางผู้ช่วยเหลือทางกฎหมายตามที่ประสงค์
- (5) สิทธิได้รับการแจ้งว่ามีสิทธิได้รับการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายจากรัฐถ้าผู้นั้น ไม่มีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย

(6) สิทธิตรวจสอบพยานหรือถามคำถามพยาน ซึ่งเป็นพยานฝ่ายตรงข้ามหรือเป็นพยานฝ่ายคนที่ให้การเป็นประจักษ์ต่อตน

(7) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การเป็นประจักษ์ต่อตนเองหรือให้การรับสารภาพผิด

(8) สิทธิที่จะได้รับการจัดหาทนายโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

2.2.4 ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชน วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงอายุและด้วยความประสงค์จะส่งเสริมการฟื้นฟูความประพฤติของบุคคลนั้น ข้อ 14(4)

2.2.5 บุคคลทุกคนที่ถูกพิพากษาตัดสินว่า ได้กระทำความผิดทางอาญาย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาที่ตัดสินลงโทษ และโทษที่ลงแก่บุคคลนั้นจะได้รับการพิจารณาทบทวนอีกครั้ง โดยศาลสูงตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.2.6 เมื่อบุคคลใดถูกลงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีอาญาและหลังจากนั้น คำพิพากษาได้ถูกกลับหรือได้รับการอภัยโทษโดยเหตุได้ปรากฏข้อเท็จจริงที่เพิ่งค้นพบใหม่ว่า มีการปฏิบัติขัดต่อยุติธรรมบุคคลผู้ได้รับโทษอันเป็นผลมาจากการลงโทษดังกล่าวจะต้องได้รับการชดใช้ตามกฎหมาย เว้นแต่ จะพิสูจน์ได้ว่าการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงในขณะนั้นเป็นผลมาจากบุคคลนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน ข้อ 14 (6)

2.2.7 บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณา หรือลงโทษซ้ำในการกระทำผิดกรรมเดียวกัน ซึ่งได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ หรือปล่อยตัวแล้วตามกฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ

2.3 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาของต่างประเทศ

2.3.1 ประเทศฝรั่งเศส

รูปแบบของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสสาธารณรัฐที่ 5 ได้มีการอ้างอิงถึงคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ซึ่งมีการยืนยันและเพิ่มเติมให้สมบูรณ์โดยบทนำของรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1946

คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ.1789 นับว่ามีความสำคัญยิ่งและเป็นเอกสารชิ้นแรกที่มีการแยกระหว่าง “ สิทธิมนุษยชน ” และ “ สิทธิพลเมือง ” มนุษย์นั้นหมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ดำรงอยู่ก่อนสังคมหรืออยู่ในสภาวะธรรมชาติ ในขณะที่พลเมืองนั้นหมายถึง ผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ดังนั้น “ สิทธิพลเมือง ” จึงเป็นสิทธิที่กฎหมาย

บ้านเมืองกำหนดให้ ส่วนสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิมูลฐาน “ Fundamental Rights ” เพราะเป็นสิทธิที่ดำรงอยู่ก่อนรัฐ สิทธิพลเมืองซึ่งเป็นสิทธิที่รัฐกำหนดให้จึงต้องอยู่ภายใต้และขึ้นอยู่กับสิทธิมูลฐานคือ สิทธิมนุษยชน²⁴

หลักการสำคัญที่คำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองวางไว้คือ

(1) หลักว่าด้วยเสรีภาพ (Liberty)

(2) หลักว่าด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย (Legality

หลักทั้งสองข้างต้นได้กลายมาเป็นหลักที่ปรากฏในกฎหมายอาญาและรัฐธรรมนูญของหลายประเทศในเวลาต่อมา

(3) หลักว่าด้วยความเสมอภาค (Equality)

วิวัฒนาการทางสังคม การเมือง และความคิดต่อมาหลังจากการแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพออกเป็นสิทธิมนุษยชนกับสิทธิพลเมืองเช่นนี้แล้ว ไม่ได้ย้ายการแยกสิทธิทั้งสองประเภทออกจากกันเด็ดขาด ตรงกันข้ามบางครั้งก็ปะปนกันแต่ร่องรอยของการแบ่งแยกยังแสดงให้เห็นในรูปการแบ่งแยกสาขากฎหมาย ดังจะเห็นว่าส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิพลเมืองนั้นจะเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ในขณะที่สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องของกฎหมายระหว่างประเทศ ในลักษณะที่กฎหมายระหว่างประเทศได้รวมหลักประกันในสิทธิพลเมืองซึ่งเป็นเรื่องกฎหมายภายในคือกฎหมายรัฐธรรมนูญเข้าไว้ด้วย จึงกล่าวได้ว่าคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ค.ศ.1789 ได้ส่งผลต่อการรับรองสิทธิเสรีภาพประชาชนไม่เฉพาะแต่รัฐใดรัฐหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นทั่วทั้งโลกทั้งในด้านกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ

หลักพื้นฐานของวิธีพิจารณาความอาญาจะพบได้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code de' Procedure Penale) ค.ศ.1959 ซึ่งใช้แทนประมวลกฎหมายว่าด้วยการไต่สวนคดีอาญา ค.ศ.1908 (Code de ' Instruction Criminelle) ประมวลกฎหมายฉบับปี ค.ศ.1959 นี้ได้รับการแก้ไขครั้งสำคัญในเดือนมกราคม ค.ศ.1993 และเดือนสิงหาคม ค.ศ.1993 จุดเด่นประการหนึ่งของการแก้ไขดังกล่าว ได้แก่ การให้สิทธิผู้ถูกจับร้องขอทนายได้เมื่อถูกควบคุมเกิน 20 ชั่วโมง แต่ในทางตรงข้ามกฎหมายที่แก้ไขในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1993 ให้อำนาจตำรวจในการตรวจบัตรประชาชนเพื่อป้องกันเหตุได้

²⁴ โภคิน พลกุล, ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529), หน้า 89.

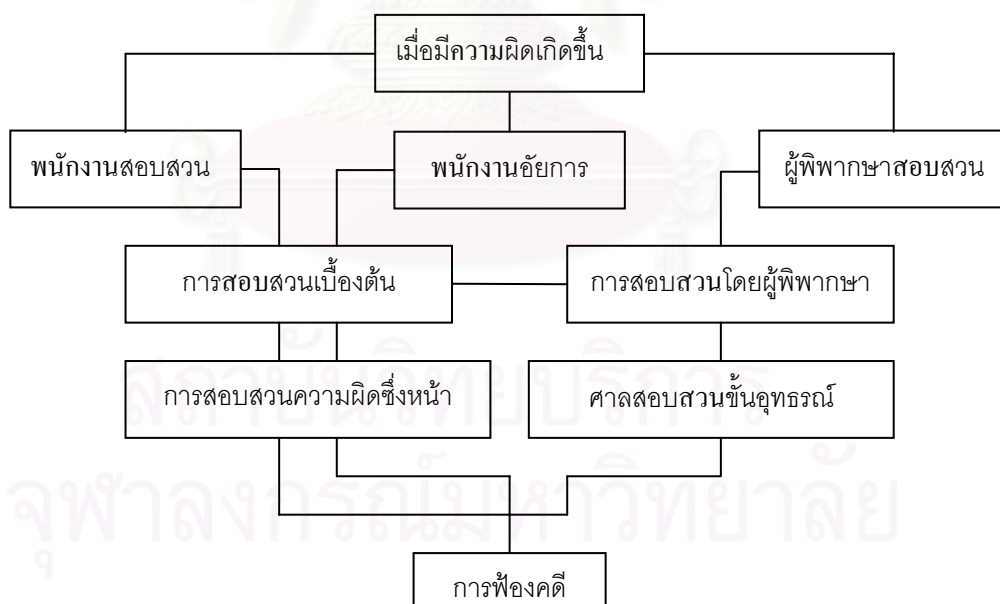

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้แยกกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาออกเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ 2 ขั้นตอนเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ในระบบประมวลกฎหมาย อาติ เฮอร์มนี ตูร์กีเบลเยียม ซึ่งเป็นการดำเนินการในระบบกล่าวหา (accusatorial system) โดยขั้นตอนทั้ง 2 ดังกล่าว ได้แก่

- ก. ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา
- ข. ขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา

เหตุที่ แบ่งการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอนดังกล่าวก็เพื่อมิให้ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายเดียวในการดำเนินคดีอาญา เช่นเดียวกับระบบไต่สวน ดังนั้นการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาจึงมีการแบ่งการดำเนินคดีออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาเป็นขั้นตอนการหาข้อเท็จจริงก่อนฟ้องร้อง โดยจะมีองค์กรตรวจสอบสวน และพนักงานอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ ส่วนขั้นตอนหลังการฟ้องคดีเป็นหน้าที่ขององค์กรศาล ผู้เขียนจะทำการศึกษาเฉพาะในส่วนของการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนก่อนฟ้อง ซึ่งประเทศฝรั่งเศสมีรูปแบบการดำเนินคดี ดังนี้

การดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศส

เมื่อมีความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว ผู้ที่เป็นผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำคดีไปสู่กระบวนการยุติธรรมได้ 3 ทาง ทางที่ใกล้ชิดที่สุด คือ พนักงานสอบสวน กล่าวคือเมื่อคดีเกิดขึ้นแล้วตำรวจเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด คดีจึงอาจไปสู่พนักงานสอบสวน ซึ่งระบบการดำเนินคดีผู้ที่สามารถรับคำร้องทุกข้อได้ คือ พนักงานสอบสวน

พนักงานอัยการ ผู้พิพากษาสอบสวน โดยหลักแล้วจะมีการคานอำนาจกันระหว่างผู้พิพากษาสอบสวนกับพนักงานอัยการและตำรวจ แต่บทบาทของพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนจะมีค่อนข้างมาก จะเห็นได้จากระบบ Mediation คือ การพยายามยุติคดีมิให้ขึ้นสู่ศาล เป็นระบบการคัดเลือกคดีให้ออกไปจากระบบ เช่น คดีที่ยอมความไม่ได้ ถ้าผู้เสียหายยอมที่จะไม่ดำเนินคดีและผู้กระทำความผิดยอมรับ ระบบนี้ อัยการสามารถใช้ดุลยพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ไม่ได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทย

เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสที่มีองค์กรที่เกี่ยวข้องถึง 3 องค์กร คือ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน ทั้งนี้เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การสอบสวนเบื้องต้น (enquete pre' liminaire)

การสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า อำนาจของพนักงานสอบสวน จะต่างกับการสอบสวนโดยผู้พิพากษา การสอบสวนเบื้องต้นนั้นตามหลักแล้วพนักงานสอบสวนมีอำนาจน้อยเป็นเรื่องที่อาศัยความสมัครใจของผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นส่วนใหญ่ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อย ผู้ต้องหาได้รับสารภาพหรือยอมจำนนต่อพยานหลักฐาน อัยการก็อาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยตรง หากเป็นเรื่องซับซ้อนหรือเป็นเรื่องที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำการสอบสวนโดยผู้พิพากษา ก็จะส่งต่อไปให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนต่อไป ประโยชน์ของการสอบสวนเบื้องต้น ทำให้ลดคดีที่จะต้องไปสู่ผู้พิพากษาสอบสวนและที่จะไปสู่ศาลได้มาก อีกทั้งยังสามารถใช้ประโยชน์กรณีปรากฏพยานหลักฐานใหม่ภายหลังที่ได้สั่งไม่ฟ้องไปแล้ว ซึ่งจะทำให้กลับไปสั่งฟ้องได้อีก หรือเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงขึ้นใหม่ภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด ก็ขอให้ศาลแก้ไข ทบทวนคำพิพากษาได้ (le pourvoi en revision) การสอบสวนเบื้องต้นจึงถือเป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงในเบื้องต้นเพื่อวินิจฉัยว่ามีความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ในขั้นนี้ผู้ต้องสงสัยไม่มีสิทธิมีทนายอยู่ด้วยในระหว่างสอบสวน

ผู้มีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้น คือ

(1) นายตำรวจฝ่ายคดี (les officiers de la police judiciaire) เป็นผู้มีอำนาจมากที่สุดในกลุ่มพนักงานสอบสวนด้วยกัน มีด้วยกันหลายสังกัด แต่โดยตรง ได้แก่ กรมตำรวจ สังกัดกระทรวงมหาดไทย

(2) พนักงานตำรวจฝ่ายคดี (les agents de la police judiciaire) แต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ เพื่อทำหน้าที่ช่วยนายตำรวจฝ่ายคดี

(3) ข้าราชการพลเรือนบางประเภท มีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนได้ เช่น ข้าราชการกรมป่าไม้ เฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับป่าไม้หรือข้าราชการกรมชลประทาน เฉพาะความผิดที่เกี่ยวกับการชลประทาน

อำนาจที่มีอยู่ของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนเบื้องต้นมีค่อนข้างจำกัด ดังต่อไปนี้

(1) การถามปากคำบุคคล การรับฟังพยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาจเป็นบุคคลที่อ้างตนว่าเป็นผู้เสียหายหรือบุคคลทั่วไปที่สมัครใจเป็นพยาน ในขั้นนี้ไม่มีการสาบานตน และบุคคลเหล่านั้นจะให้ถ้อยคำหรือไม่ให้ถ้อยคำก็ได้ หากถ้อยคำที่ให้นั้นเป็นเท็จก็จะฟ้องร้องผู้นั้นฐานแจ้งความเท็จไม่ได้เช่นเดียวกัน

(2) การค้นในเคหสถานและยึดของกลาง อำนาจในการตรวจสถานที่และยึดของกลาง โดยความยินยอมของเจ้าของสถานที่นั้นไม่จำเป็นต้องมีหมาย ความยินยอมต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องทำในเวลากลางวันตั้งแต่ 06.00 – 21.00 น. เพื่อคุ้มครองพนักงานสอบสวนว่า เข้าไปในเคหสถานโดยไม่ได้รับความยินยอม ในขณะที่เดียวกันก็ควบคุมพนักงานสอบสวนว่าเข้าไปโดยได้รับความยินยอม

(3) การควบคุมตัว อำนาจในการควบคุมผู้ต้องสงสัย ซึ่งควบคุมได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ไม่นับระยะเวลาเดินทาง แต่นับตั้งแต่มาถึงสถานีตำรวจ การควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยมีประโยชน์ในเรื่องของการค้นหาความจริงจากผู้ต้องสงสัย โดยต้องทำบันทึกถึงเหตุแห่งการควบคุมตัว เวลาเริ่มต้นที่ทำการควบคุมและปล่อยตัวไปเมื่อใดให้ผู้ถูกควบคุมลงนามกำกับ หรือหากไม่ลงนาม ก็ให้บันทึกไว้ว่าไม่ลงนาม ข้อยกเว้น สำหรับระยะเวลา 24 ชั่วโมง คือ ถ้าเป็นความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับการก่อการร้าย ยาเสพติด สามารถควบคุมตัวไว้ได้ 48 ชั่วโมงและสามารถขยายเวลาออกไปโดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้อนุมัติได้

(4) กรณีขอขยายเวลา เมื่อพ้นระยะเวลาที่ขอขยายแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องสรุปการสอบสวนว่าควรมีการฟ้องหรือไม่

2. การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (enquete de flagrant de lit)

พนักงานสอบสวนมีอำนาจมาตรการเชิงบังคับที่ทำให้กระทบสิทธิผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกจับกุม ความผิดที่ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าจะคล้ายกับไทย คือ ต้องพบเห็นในขณะที่กระทำความผิดหรือเพิ่งทำเสร็จขณะนั้นหรือพบในขณะที่วิ่งหนีโดยมีวัตถุที่ต้องสงสัยหรือมีร่องรอยติดตัว ความผิดซึ่งหน้าจะเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ขึ้นไป หรือความผิดอุกฤษฏ์โทษส่วนใหญ่ก็เป็นความผิดที่ร้ายแรง ความผิดซึ่งหน้าไม่จำเป็นที่พนักงานสอบสวนต้องพบการกระทำผิดด้วยตนเอง แต่หมายความรวมถึงกรณีที่มีผู้เสียหายพบความผิดซึ่งหน้าหรือมีบุคคลที่เห็นว่ากำลังกระทำความผิดและจับได้ ในกรณีเหล่านี้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้โดยง่ายและ

รวดเร็ว การที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเป็นมาตรการเชิงบังคับมากขึ้นก็เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะพิสูจน์ความผิด และหาตัวผู้กระทำความผิดให้เร็วที่สุด

อำนาจในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า มีดังต่อไปนี้

(1) อำนาจในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ และห้ามมิให้บุคคลออกไปจากสถานที่เกิดเหตุ เป็นมาตรการที่สำคัญที่สุด ซึ่งอำนาจห้ามออกจากสถานที่เกิดเหตุนี้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะฉะนั้น วิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส จึงให้อำนาจไว้เป็นพิเศษ

(2) สามารถสั่งให้บุคคลที่อยู่ในที่เกิดเหตุนั้น ให้ถ้อยคำ หรือปากคำได้ พนักงานสอบสวนสามารถบังคับให้บุคคลเหล่านั้นให้ปากคำได้ ถ้าไม่ยอมให้ถ้อยคำ หรือปากคำแล้วจะมีมาตรการเชิงบังคับโดยหากไม่ให้ถ้อยคำจะถือว่ามีความผิดทางอาญา

(3) อำนาจในการค้นสถานที่เกิดเหตุ ในกรณีคดีความผิดซึ่งหน้านี้ ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมหรือไม่จำเป็นต้องมีหมาย พนักงานสอบสวนก็สามารถเข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุได้โดยการเข้าไปตรวจค้นดังนี้ ถือเป็นกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของเจ้าของสถานที่แต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปในทันทีทันใด มิฉะนั้นแล้ว พยานหลักฐานหรือร่องรอยที่เข้าไปตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุอาจสูญหายหรือถูกทำลายได้ มาตรการที่สำคัญในการคุ้มครอง จะต้องค้นในเวลากลางวัน เว้นแต่ ถ้าเริ่มในเวลากลางวันแล้วไม่เสร็จ ก็สามารถทำการตรวจค้นต่อเนื่องในเวลากลางคืนได้ มาตรการต่อไปในการตรวจค้นสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นอำนาจโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่ก็คือ ก่อนทำการตรวจค้นต้องแสดงความบริสุทธิ์ โดยทำการค้นต่อหน้าเจ้าของสถานที่ ถ้าไม่มีเจ้าของสถานที่ก็ให้กระทำต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน

(4) สิ่งที่ได้มาจากการค้นจะต้องรักษาไว้เป็นความลับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้นเอกสารในทางวิชาชีพบางอย่าง เช่น การค้นสำนักงานทนายความ ก่อนเข้าค้นจะต้องมีกรรมกรรมารยาททนายความและพนักงานสอบสวนเข้าร่วมค้นด้วย ความลับในทางวิชาชีพ จึงได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ

(5) การยึดสิ่งของการจากค้น สามารถยึดได้ทุกสิ่งซึ่งพนักงานสอบสวนเชื่อว่าใช้ในการพิสูจน์ความผิดได้ โดยจะต้องทำบัญชีรายชื่อไว้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ที่ถูกค้นมาอ้างไว้ว่ามีสิ่งของที่ยึดมามากกว่าในบัญชีและควบคุมว่าสิ่งของที่ยึดมานั้นจะหายไปไม่ได้ โดยจะตีตราประทับว่าได้มาจากการค้นด้วย

(6) อำนาจในการตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อค้นหาสาเหตุ โดยเฉพาะความผิดต่อชีวิต และร่างกาย อาจตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ เช่น นายแพทย์แผนกนิติเวชเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการตาย หรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัตถุระเบิดเพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการระเบิดนั้น ฯลฯ โดยผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้ที่สามารถให้การที่เป็นประโยชน์ต่อการสอบสวนได้และทำให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

(7) การควบคุมและการจับ เป็นการให้อำนาจที่เกี่ยวข้องกันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจับโดยหลักแล้ว ถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้าสามารถจับได้โดยไม่มีหมายซึ่งเป็นเหตุผลของเรื่องนี้ อยู่แล้ว กรณีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ ต่อหน้าราษฎร ราษฎรก็เป็นผู้ที่สามารถจับได้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานตำรวจที่เห็นเหตุการณ์ก็จับได้ ในกรณีที่ราษฎรจับโดยหลักก็คือเป็นการหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความผิดนั้น

การควบคุมตัวระยะเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่มาถึงสถานีตำรวจเฉพาะตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นที่มีอำนาจควบคุมตัวได้อีก 24 ชั่วโมง ถ้ามีร่องรอยว่าบุคคลที่ถูกควบคุมตัวมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดโดยได้รับความยินยอมจากพนักงานอัยการ ถ้าเป็นคดีที่ร้ายแรง เช่น การก่อวินาศกรรม คดียาเสพติด กรณีดังกล่าวนี้ สามารถควบคุมตัวได้ถึง 4 วันเต็ม

มาตรการที่คุ้มครองผู้ถูกควบคุมตัว

ญาติพี่น้องของผู้ถูกควบคุม มีสิทธิร้องขอให้ทำการตรวจร่างกายในขณะที่ถูกควบคุมตัวอยู่ เช่น ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมมีโรคประจำตัวหรือถูกทำร้ายร่างกาย

กรณีเกี่ยวกับความผิดยาเสพติดจะมีการตรวจร่างกายทุก 24 ชั่วโมง จนกว่าจะปล่อยตัวไป

กรณีความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย เมื่อพ้นระยะเวลา 48 ชั่วโมง ผู้ถูกควบคุมตัวจึงจะมีสิทธิขอตรวจร่างกาย

พนักงานอัยการจะเป็นผู้อำนวยการในการสอบสวนหรือเสนอ หรือเข้ามาขยายว่าการสอบสวนจะต้องมีการเพิ่มเติมในส่วนใดบ้างเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จก็จะทำการสรุปสำนวนเพื่อให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งสำนวนในคดีว่า จะมีการฟ้องร้องหรือไม่

กรณีของผู้พิพากษาสอบสวน ดังที่กล่าวแล้วว่า เป็นผู้ที่มีอำนาจในการรับคำร้องทุกข์ได้เช่นเดียวกัน หากผู้พิพากษาสอบสวนมาซึ่งที่เกิดเหตุแล้วอำนาจพนักงานสอบสวน ก็จะหมดไป แต่ถึงแม้ผู้พิพากษาจะมีอำนาจสอบสวนก็เป็นเพียงการสอบสวนเบื้องต้น ไม่มีอำนาจสอบสวนที่แท้จริงจนกว่าพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอ เป็นการคานอำนาจกัน ซึ่งผู้พิพากษาสอบสวนที่มาจะมีอำนาจเสมือนพนักงานสอบสวน

ในชั้นพนักงานสอบสวนและอัยการจะมีมาตรการควบคุมระหว่างกันเอง และมาตรการต่าง ๆ ในวิธีพิจารณาความอาญาจะเป็นมาตรการที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฟ้องคดีและพนักงานสอบสวน ในขณะเดียวกันก็ควบคุมพนักงานสอบสวนมิให้อำนาจเกินเลยไปด้วย

3. การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน (instruction)

เหตุที่มีศาลสอบสวนขึ้นมา ก็เพราะว่า ไม่อยากให้อำนาจตกไปอยู่ที่พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนมากเกินไป การสอบสวนในศาลสอบสวนมีลักษณะทำนองการพิจารณาในชั้นศาล แต่มีอำนาจโดยตรงที่จะใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจจับ คั่นได้ แม้จะมีฐานะเป็นผู้พิพากษา แต่ก็ทำหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงและวัตถุประสงค์ของการหาข้อเท็จจริงไม่ว่าจะในชั้นใด มิใช่เป็นเพียงการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อวัตถุประสงค์ร้ายต่อผู้กระทำผิดแต่อย่างเดียว ในการหาข้อเท็จจริงทั้งหมดอาจจะเป็นผลดีเช่น การหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเหตุส่วนตัวของผู้ต้องหา ความประพฤติเป็นอาชญาเพื่อประกอบในการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการว่า ควรสั่งฟ้องหรือไม่ มีความจำเป็นหรือไม่ที่ผู้ต้องหากระทำผิดขึ้นมา หากได้ข้อเท็จจริงทั้งหมดอาจทำให้คดีขึ้นสู่ศาลน้อยลงได้เพราะในบางคดีพนักงานอัยการอาจใช้ดุลยพินิจไม่ฟ้อง เช่นเดียวกัน

อำนาจของผู้พิพากษาสอบสวน มีดังต่อไปนี้

(1) อำนาจในการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งพนักงานสอบสวนก็มีอำนาจเช่นเดียวกัน

(2) การรับฟังข้อเท็จจริงจากบุคคลต่าง ๆ ศาลสามารถบังคับให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้การหรือให้ถ้อยคำในฐานะที่เป็นพยานหรือในฐานะที่เป็นผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาก็ได้ แต่ฐานะของผู้ให้ถ้อยคำจะต่างกัน เช่น ถ้าเป็นผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีการสาบานตน

(3) การยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในการออกหมายอาญาทั้งหลาย เช่น การออกหมายจับ การควบคุมตัวระหว่างคดี ผู้พิพากษาสอบสวนมีฐานะเป็นตุลาการในตัว สามารถสั่งขังผู้ที่ถูกสอบสวนได้ เพื่อมิให้ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยการควบคุมนี้จะมีการกำหนดระยะเวลาเอาไว้

(4) อำนาจในการคั่น ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจคั่นได้ทั่วราชอาณาจักร โดยต้องเริ่มคั่นในเวลากลางวัน ต่อหน้าเจ้าของสถานที่หรือพยาน 2 คน

(5) อำนาจในการขังผู้ต้องหาเป็นการชั่วคราวได้ ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎหมาย มิใช่ตามดุลพินิจ เฉพาะในความผิดอุกฤษฏ์โทษและมรยโทษ โดยต้องมีพยานที่ค่อนข้างแน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด และเห็นว่าเงื่อนไขไม่เพียงพอที่จะปล่อยชั่วคราวหรือเมื่อผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข

(6) อำนาจการปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข

(7) อำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนถูกควบคุมโดยศาลสอบสวนชั้นอุทธรณ์

สิทธิของผู้ต้องหาในระบบฝรั่งเศส²⁵

ในการสอบสวนผู้ต้องหาได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายหลายประการ คือ ผู้ต้องหาไม่ต้องสาบาน ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความช่วยเหลือได้ ผู้พิพากษาศาลไต่สวนหรือผู้พิพากษาอื่นเท่านั้นที่มีอำนาจสอบผู้ต้องหา

เมื่อผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษาศาลไต่สวนในครั้งแรก ผู้พิพากษาศาลไต่สวนจะสอบถามชื่อและนามสกุลผู้ต้องหาและแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงคำฟ้องและผู้พิพากษาศาลไต่สวนจะแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่า ผู้ต้องหาสิทธิที่จะให้การต่อสู้คดีหรือจะไม่ให้การใด ๆ เลยก็ได้ คำเดือนนี้ ต้องบันทึกไว้ใน Proces – verbal (มาตรา 114 วรรค 1 และ 2) และจะแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่า ผู้ต้องหาสิทธิที่จะหาทนายความหรือจะให้ศาลตั้งทนายความให้ก็ได้ คำเดือนเช่นนี้ต้องบันทึกไว้ใน Proces – verbal เช่นเดียวกัน (มาตรา 114 วรรค 3 และ 4)

ระหว่างการสอบสวน ผู้ต้องหาที่มีทนายจะให้การใด ๆ ได้ต่อเมื่อ ทนายความร่วมอยู่ด้วย (ยกเว้น กรณีที่ผู้ต้องหาละสิทธิไม่ต้องการทนายความ) การให้หลักประกันเกี่ยวกับสิทธิการมีทนายความ ก็เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องหาในคดีอาญาจะได้รับการพิจารณาอย่างยุติธรรมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสอบสวนในฝรั่งเศส ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางในการดำเนินการสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงที่เกี่ยวกับการกระทำผิด ผู้ต้องหาจึงจำเป็นต้องมีทนายความในระหว่างสอบสวน อันเป็นสิทธิที่มีความสำคัญต่อการสอบสวนโดยชอบ ทนายความจะเป็นเพียงผู้ร่วมฟังการสอบสวนในฐานะผู้ควบคุมการสอบสวนผู้ต้องหาให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย โดยทนายความจะทราบวันนัดสอบสวนล่วงหน้าอย่างน้อย 2 วัน เมื่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนออกคำสั่งใด ๆ ลงไป จะต้องแจ้งให้ทนายความทราบโดยจดหมายลงทะเบียนภายใน 24 ชั่วโมง (มาตรา 118 และ 183 วรรคหนึ่ง)

ในการสอบสวนผู้ต้องหา ก่อนที่จะสั่งให้ผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา ผู้พิพากษาศาลไต่สวนจะสอบผู้นั้นในฐานะพยาน เมื่อผู้พิพากษาศาลไต่สวนเห็นว่า ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดจะออกคำสั่งให้ผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา หรือในกรณีที่ผู้นั้นไม่ยอมให้การผู้พิพากษาศาลไต่สวนก็มีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาได้ เมื่อผู้ต้องหามีฐานะเป็นผู้ต้องหาแล้วก็จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายตามสิทธิของผู้ต้องหาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

²⁵ ธีรพันธุ์ รัศมีทัต , อนุสรณ์งานพระราชเพลิงศพ ดร.ธีรพันธุ์ รัศมีทัต, (2541) , หน้า

อย่างไรก็ดีการสอบสวนเบื้องต้น การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน จะมีสิ่งควบคุมสุดท้าย คือ ความชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน ผู้ที่จะทำการควบคุม ได้แก่ ศาลที่พิจารณาคดีนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนแบบใด ถ้ามีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ไม่มีการตั้งข้อกล่าวหา มีการทำร้ายหรือบังคับให้รับสารภาพ ผู้พิพากษาที่ตัดสินจะเป็นผู้ชี้ขาดว่า การสอบสวนดังกล่าวนี้ ไม่ถูกต้องเพื่อไต่สวนฟ้อง หรือให้มีการสอบสวนคดีใหม่ต่อไป

2.3.2 ประเทศแคนาดา

รูปแบบของประเทศเป็นประเทศในลักษณะสหพันธรัฐ ประกอบด้วย 10 จังหวัด และ 2 เขต ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ระบบกระบวนการยุติธรรมได้แบ่งความรับผิดชอบออกไปหลายระดับ ตั้งแต่ในระดับของมลรัฐ ระดับจังหวัด และระดับเทศบาล กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1867 ได้แบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลระดับสหพันธรัฐและรัฐบาลระดับจังหวัดไว้อย่างชัดเจน โดยมีรัฐบาลกลางและรัฐบาลของรัฐแต่ละรัฐไว้กับเขตการปกครองอิสระ 2 เขต ก็มีอำนาจที่ได้รับมาจากรัฐบาลกลาง ในขณะที่รัฐบาลระดับจังหวัดทั้งสิบแห่งก็สามารถมอบหมายอำนาจไปให้กับองค์กรท้องถิ่น หรือแต่ละแห่งได้ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลระดับจังหวัดมีอำนาจจัดตั้งตำรวจให้มีอำนาจในระดับจังหวัดหรือเขตเทศบาลมาอยู่ภายในเขตการปกครองได้ แต่ในขณะเดียวกันตำรวจระดับสหพันธรัฐของรัฐบาลกลาง ซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “The Royal Canadian Mounted Police [RCMP]” รับผิดชอบในด้านการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลกลางเท่านั้น เช่น กฎหมายศุลกากรและกฎหมายการปราบปรามยาเสพติด

ระบบกฎหมายของประเทศแคนาดามีรากฐานมาจากกฎหมายโรมันและกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ โดยมีระบบกฎหมายที่เรียกว่า “New France” ได้มีขึ้นในปี ค.ศ.1664 ยึดแบบมาจากกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ส่วนระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษเข้ามาสู่รัฐควิเบค กฎหมายอาญาที่เรียกกันว่าประมวลกฎหมายอาญาของแคนาดา ได้ประกาศใช้ในปี ค.ศ.1892 และได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง โดยมีการปรับปรุงครั้งใหญ่ในปี ค.ศ.1985 ให้ทันสมัยพัฒนาสืบทอดมาจากระบบของฝรั่งเศส แต่เนื้อหาของประมวลกฎหมายแคนาดาเกือบทั้งหมดพัฒนามาจากหลักกฎหมายของอังกฤษ

2.3.2.1 ระบบองค์กรและการดำเนินงานในคดีอาญา

ระบบตำรวจของประเทศแคนาดาแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ตำรวจรัฐบาลกลาง ตำรวจรัฐ และตำรวจท้องถิ่น

ตำรวจรัฐบาลกลางหรือที่เรียกว่า “Royal Canadian Mounted Police [RCMP]” ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1873 จะรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลกลาง เช่น กฎหมายอาญาของแคนาดา และคำสั่งของฝ่ายบริหารต่าง ๆ ในบริการด้านป้องกันภัย ดูแลรักษาสนามบินและอาคารที่ทำการของส่วนราชการต่าง ๆ หัวหน้าตำรวจจะขึ้นตรงต่ออัยการสูงสุดของแคนาดา ซึ่งมีตำแหน่งเทียบเท่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ถึงแม้ว่าหน้าที่หลักของ RCMP จะเป็นการบังคับใช้กฎหมายของรัฐบาลกลาง เป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลางที่มีเขตอำนาจขยายความรับผิดชอบครอบคลุมไปถึงมลรัฐต่าง ๆ ด้วย

ระบบตำรวจของมลรัฐเป็นแบบกระจายอำนาจ อำนาจหน้าที่ของตำรวจมลรัฐระบุไว้ในกฎหมายของรัฐบาลกลาง โดยหน้าที่ทั่ว ๆ ไปจะครอบคลุมพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่นอกเขตตำรวจท้องถิ่น หัวหน้าตำรวจนี้จะมีผู้ช่วยดูแลช่วยเหลืองานอีก 3 ส่วน คือ ผู้บังคับบัญชาตำรวจด้านปฏิบัติการ ผู้บัญชาการตำรวจด้านบริการ และผู้บัญชาการตำรวจด้านการสืบสวนสอบสวน ในประมวลกฎหมายอาญาของแคนาดาระบุว่าตำรวจประจำมลรัฐเป็นเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามประมวลกฎหมายอาญา และมีอำนาจหน้าที่ตามระบุในประมวลกฎหมายอาญา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงความมั่นคงของสาธารณะ (The Provincial Minister of Public Security) จะกำกับดูแลหัวหน้าตำรวจของรัฐควิเบค โดยมีผู้ช่วยที่เรียกว่า “Chief Inspector” ที่ดูแลเขตการปกครองย่อยอีก 8 เขต และมีการแบ่งหน่วยงานย่อย ๆ ลงไปอีก เช่น สำนักงานสอบสวนทางอาญา สำนักงานต่อต้านการก่อการร้าย สำนักงานราชการลับ เป็นต้น

ตำรวจท้องถิ่นมีเขตอำนาจในพื้นที่ที่มีประชากรอยู่หนาแน่น ตำรวจท้องถิ่นจะมีหัวหน้าตำรวจที่ขึ้นตรงต่ออัยการสูงสุดของแต่ละรัฐ โดยมีผู้ช่วยหัวหน้าตำรวจในด้านต่าง ๆ มาช่วยปฏิบัติการ โดยมีอัยการสูงสุดประจำรัฐเป็นผู้บังคับบัญชา ตำรวจท้องถิ่นจะรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ภายในเขตอำนาจรวมทั้งกฎหมายอาญา กฎหมายของรัฐ กฎระเบียบและข้อบังคับของเทศบาลท้องถิ่น และกฎหมายของรัฐบาลกลางบางเรื่อง เช่น กฎหมายควบคุมยาเสพติด กฎหมายอาหารและยา

ภายใต้รัฐธรรมนูญปี ค.ศ. 1867 รัฐบาลกลางมีอำนาจในการออกกฎหมายอาญาให้ใช้บังคับทั่วประเทศ ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นสามารถออกกฎหมายอาญาได้เฉพาะที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ เช่นในเรื่องการจราจรและการควบคุมเครื่องดื่มมีเมา

2.3.2.2 การสอบสวนการกระทำผิด

ตำรวจมีอำนาจจับโดยมีหมายจับและไม่มีหมายจับหมายจับออกโดยหน่วยงานที่เรียกว่า “Justice of the Peace” โดยมีเหตุอันสมควรที่แสดงว่าสมควรจะออกหมายจับ เช่น มีเหตุเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี ส่วนมากหมายจับจะออกให้ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ไปศาลตามนัด หรือหลบหนีคดีอยู่หรือไม่ยอมชำระค่าปรับ ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 28 ระบุว่าตำรวจจะต้องแจ้งให้ ผู้ต้องหาทราบถึงเหตุผลในการจับด้วย

การจับ มี 2 ประการ

1) การจับโดยไม่มีหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญาของแคนาดา มาตรา 435 และ มาตรา 436 ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รักษาความสงบ (A peace officer) จับโดยไม่มีหมายในกรณีต่อไปนี้²⁶

มาตรา 435 เจ้าหน้าที่รักษาความสงบสามารถจับโดยไม่มีหมาย ในกรณีดังต่อไปนี้

²⁶ The Criminal Code of Canada Section 435 A peace officer may arrest without warrant

[a] A person who has committed an indictable offence or who , reasonable and probable grounds , he believes has committed or is about to commit an indictable offence or is about to commit suicide , or

[b] A person whom he finds committing a criminal offence.

The Criminal Code of Canada Section 436 Anyone may arrest without warrant a person who , on reasonable and probable grounds , he believes

[a] has committed a crminal offence , and

[b] is [i] escaping from , and

[ii] freshly pursued by

person who have lawful authority to arrest that person.

(เอ) บุคคลที่กระทำความผิดอุกฤษฏ์ โทษ หรือมีเหตุผลและเหตุแวดล้อม ทำให้เชื่อได้ว่าเขาได้กระทำความผิด หรือกำลังจำกระทำความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดฐานฆ่าตัวตาย หรือ

(บี) บุคคลที่กำลังกระทำความผิดอาญา

มาตรา 436 บุคคลทั่วไปสามารถจับโดยไม่มีหมายได้ ถ้าบุคคลซึ่งมีเหตุผลและเหตุแวดล้อมทำให้เชื่อว่าเขา

(เอ) ได้กระทำความผิดอาญา และ

(บี) อยู่ระหว่าง (i) กำลังจะหลบหนี และ

(ii) เพิ่งเกิดขึ้น โดยถูกติดตามจากผู้อ่านจับตามกฎหมาย

มาตรา 435 (เอ) ให้อำนาจเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้น แม้ว่าจะไม่เห็นการกระทำผิดที่เกิดขึ้นก็สามารถจับได้ ไม่ว่าผู้ต้องหาจะกระทำความผิดจริงหรือไม่ก็ตาม เมื่อการจับได้กระทำภายใต้สถานการณ์ที่กฎหมายให้อ่านจับไว้ และได้รับการคุ้มครองทางอาญาและทางแพ่ง²⁷

การจับโดยไม่มีหมายนั้นเป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะนำตัวผู้ต้องสงสัยไปยังศาลที่เรียกว่า “Justice of the Peace” (ซึ่งมีตำแหน่งทางศาลที่ต่ำสุดทำหน้าที่คล้ายการได้สวนมูลฟ้อง) เจ้าหน้าที่ของศาลจะเป็นผู้ชี้ขาดว่าจะอนุญาตให้ประกันตัวหรือไม่ ในขั้นตอนนี้จะต้องใช้เวลาไม่เกิน 3 วัน นอกเสียจากผู้ต้องหาจะยอมให้เลื่อนไปได้ โดยมากกระบวนการพิจารณาเรื่องขอประกันตัวจะเกิดขึ้นทันทีในวันนั้น หรือภายในเช้าของวันถัดไปต่อหน้าผู้พิพากษาในรัฐนั้น ๆ

2) การจับโดยมีหมาย นอกเหนือจากสถานการณ์ตามข้อ 1) ประมวลกฎหมายอาญาไม่อนุญาตให้จับโดยไม่มีหมาย ศาลจะต้องเป็นผู้ออกหมายเพื่อให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ให้มีอำนาจจับกุม บุคคลผู้มีชื่ออยู่ในหมาย หมายจับมีผลบังคับเฉพาะในเขตอำนาจศาลที่ออกหมายเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้น 2 ประการ คือ²⁸

(1) กรณีการติดตามจับกุมอย่างทันที [fresh pursuit] หมายจะมีผลใช้ได้ทั่วประเทศ

²⁷ McGrath , w.t. , Crime and Its Treatment in Canada ,(Toronto:Mc Corquodale and blades Printers , 1965), p. 118.

²⁸ Ibid , p. 119.

(2) ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดอยู่ในเขตอำนาจศาลอื่น เมื่อได้ออกหมายจับแล้วต้องให้ศาล [Justice of The Peace] ผู้มีหน้าที่ในเขตอำนาจศาลที่พบผู้ต้องสงสัยได้ทำการตรวจสอบลายเซ็นในหมาย โดยให้บุคคลที่ทราบลายเซ็นในหมายมาสาบานว่าเป็นลายเซ็นที่ถูกต้อง

ในความผิดอุกฤษโทษไม่จำเป็นต้องถ่ายสำเนาหมายให้ผู้ถูกจับในเวลาจับกุม ตามประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 700(2) และหมายที่ออกโดยกฎหมายประจำจังหวัดสามารถใช้ได้เฉพาะในจังหวัดเท่านั้น

การจับกุมส่วนมากจะไม่มีหมายจับ การจับโดยไม่มีหมายอาจมีขึ้นได้ถ้าตำรวจมีเหตุสมควร เชื่อได้ว่าผู้ถูกจับนั้นได้กระทำความผิด หรือกำลังจะกระทำความผิดที่มีลักษณะไม่ใช่ความผิดเล็กน้อย หรือกำลังกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุโดยชัดที่จะออกหมายจับผู้นั้นได้อยู่แล้ว นอกจากนี้ตำรวจยังถูกจำกัดอำนาจจับกุมอีก โดยจะจับกุมโดยไม่มีหมายได้เฉพาะในกรณีที่ต้องจับเพื่อที่จะให้ตัวไปขึ้นศาล หรือมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งสาธารณะ

หน้าที่ของผู้ถูกจับ²⁹

กฎหมายคอมมอนลอร์ ระบุว่า บุคคลผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งเหตุผลของการจับโดยทันที และประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 29(2) ระบุว่า เจ้าหน้าที่ผู้จับมีหน้าที่ต้องแจ้งแก่บุคคลนั้นถึงเหตุผลของการจับ ผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติมีความผิดโดยมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิของประชาชนแคนาดา บัญญัติว่า “ไม่มีกฎหมายใด ๆ ของแคนาดาที่จำกัดสิทธิผู้ถูกจับมิให้ได้รับการแจ้งเหตุผลที่ถูกจับในขณะที่จับกุม”(“ no law of Canada shall be construed or applied so as to deprive a person who has been arrested or detained of right to be informed promptly of the reason for his arrest or detention”)

เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมไม่ว่าจะมีหมายหรือไม่จะต้องไม่คุมตัวบุคคลผู้นั้นเป็นระยะเวลายาวนานโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เจ้าหน้าที่จะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปแสดงตนต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากถูกจับโดยไม่ชักช้า ในการจับกุมเจ้าหน้าที่หรือบุคคลธรรมดาผู้ทำการจับกุมควรใช้กำลังเท่าที่จำเป็นเท่านั้น จะต้องไม่ใช่กำลังเกินความจำเป็นหรือจงใจกระทำให้อันตรายหรือเป็นอันตรายร้ายแรง เว้นแต่ว่าผู้ทำการจับกุมจะมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีความจำเป็นต้องใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเองจากอันตรายถึงชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อร่างกาย

²⁹ Ibid , p.119.

เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุม โดยมีหรือไม่มีหมายก็ตามและผู้ที่เกี่ยวข้องเจ้าหน้าที่ในการจับกุม ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา หากว่าผู้ถูกจับกุมได้ทำการหลีกเลี่ยงขัดขืนการจับกุม ผู้จับกุมและผู้ช่วยจะสามารถใช้กำลังอย่างใดก็ได้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงขัดขืนนั้น และหากไม่ใช้กำลังเช่นนั้นมิเหตุผลอันเชื่อได้ว่าจะไม่สามารถหยุดยั้งการหลบหนีได้ (ประมวลกฎหมายอาญาแผนดา มาตรา 25)

ประมวลกฎหมายอาญาแผนดา มาตรา 26 ระบุว่า การใช้กำลังเข้าทำการจับกุมของเจ้าหน้าที่หรือประชาชนนั้น ถือว่าเป็นความรับผิดชอบทางอาญา หากกระทำไม่ถูกต้องเจ้าหน้าที่ผู้จับต้องรับผิดชอบ ถ้ามีการกระทำการจับกุมที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น เป็นการจับที่ต้องการหมายจับแต่ผู้จับกุมไม่มีหมาย กรณีที่ผู้ถูกจับกุมต่อสู้ขัดขืนและผู้ถูกจับกุมได้ใช้กำลังทำร้ายในการจับกุม กรณีดังกล่าวนี้ผู้จับกุมถือว่ามีความผิดข้อหาทำร้ายร่างกายเพราะว่าการพยายามจับกุมนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ถูกจับมีความชอบธรรมในการขัดขืน

บุคคลไม่จำเป็นต้องตอบคำถามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ต้องสงสัยจะต้องได้ทราบถึงสิทธิในการมีทนายความและไม่ถูกบังคับให้ให้ปากคำใด ๆ ในบางมตรัฐผู้จับขังยานพาหนะซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกให้หยุด ต้องบอกชื่อที่อยู่แก่เจ้าพนักงาน คำรับสารภาพจะนำไปใช้ในชั้นศาลได้ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าเป็นคำรับสารภาพด้วยความสมัครใจ ภายหลังการจับกุม ผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมจะต้องถูกนำตัวไปศาล “Justice of the Peace” ภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อดำเนินการต่อไป ซึ่งศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะขังหรือปล่อยผู้ต้องหาไปก่อนถึงชั้นพิจารณา โดยส่วนมากศาลจะไม่อนุญาตให้มีการขังผู้ต้องสงสัยไว้ก่อนการพิจารณาของศาล ผู้ถูกจับกุมส่วนใหญ่จึงได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา³⁰

แม้กฎหมายจะไม่ได้ระบุให้เจ้าหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับกุมทราบถึงสิทธิในการที่จะไม่ให้การใด ๆ และในการมีทนายความอยู่ด้วยเพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์ว่าคำรับสารภาพเป็นไปโดยสมัครใจ แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่มักแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบเสมอ

³⁰สถาบันกฎหมายอาญา. สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. (กรุงเทพมหานคร: เซเวนพรีนติ้งกรุ๊ป, 2539) , หน้า 660.

2.3.2.3 การค้นและการยึดทรัพย์

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการค้นตัวบุคคลในขณะที่ทำการจับกุมเพื่อจะหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับความผิดได้ หรือค้นหาสิ่งของที่ผู้ต้องหาใช้ในการหลบหนีหรืออาจใช้ในการทำความผิดก็ได้ หากไม่มีการจับกุมผู้ต้องสงสัยตำรวจจะต้องได้รับการอนุมัติให้ค้นจากศาลเสียก่อน การค้นจะต้องกระทำในเวลากลางวัน อย่างไรก็ตาม พยานหลักฐานที่ได้รับจากการค้นที่ผิดกฎหมายยังสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานในศาลได้

2.3.2.4 การกักขังก่อนการพิจารณาคดี

หลักทั่วไปคือการสนับสนุนให้มีการปล่อยชั่วคราวระหว่างรอการพิจารณาในชั้นศาล ได้มีการออกกฎหมายมาเพื่อจะระบุให้ชัดเจนว่ามีเหตุใดบ้างที่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 515(19) ระบุว่าในกรณีความผิดทั่วไป หลักเบื้องต้นคือให้ขังผู้ต้องหาได้หากจำเป็นเพื่อจะได้ตัวไว้ดำเนินคดีในชั้นศาล หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และความปลอดภัยแก่ประชาชนทั่วไปรวมทั้ง มีเหตุอันเชื่อได้ว่าหากปล่อยผู้ต้องหาไปผู้ต้องหาอาจจะไปกระทำความผิดทางอาญาหรือไปขัดขวางการดำเนินคดี³¹

2.3.2.5 ขั้นตอนการประกันตัว

หลักการในเรื่องการประกันตัวทั่วไป คือ ผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาในข้อหาที่ไม่ร้ายแรงมาก มีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัว แต่จะต้องไปศาลตามหมายกำหนดนัด เว้นแต่จะมีเหตุผลที่เชื่อได้ว่าน่าจะปล่อยตัวโดยมีมาตรการอื่นเพิ่มเติมเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนี แต่ทางพนักงานอัยการสามารถแสดงให้เห็นว่าควรจะขังตัวผู้ต้องหาไว้หรือเห็นว่าผู้ต้องหาไม่สมควรได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไข ผู้ต้องหาก็คืออาจจะไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวก็ได้ แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่สามารถแสดงให้เห็นว่ามีเหตุอันสมควรจะขังผู้ต้องหาไว้ หากทำให้ศาลเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาไม่สมควรได้รับการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขใด ๆ ศาลอาจปล่อยตัวผู้ต้องหาโดยกำหนดเงื่อนไขที่เหมาะสมได้³²

³¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 662.

³² เรื่องเดียวกัน , หน้า 662.

2.3.2.6 ขั้นตอนก่อนชั้นพิจารณา

ก่อนที่ผู้ต้องสงสัยจะถูกดำเนินคดีอาญาจะต้องมีบุคคลยื่นยันต่อหน้าศาล (Justice of the Peace) ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง และมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งบุคคลนี้มักจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่บางกรณีก็อาจมีบุคคลอื่นที่มีใช้ตำรวจได้เช่น บุคคลใดที่รู้ถึงการกระทำความผิด เป็นต้น³³

เมื่อศาลได้พิจารณาถึงจุดนี้แล้ว ก็จะชี้ขาดว่าสมควรที่จะให้มีการดำเนินคดีผู้ถูกกล่าวหาอีกต่อไปหรือไม่ กระบวนการนี้ไม่ใช่กระบวนการที่ชี้ว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดหรือไม่มี ซึ่งก็เป็นแต่เพียงพิจารณาว่ามีเหตุผลเพียงพอต่อการดำเนินคดีในชั้นศาลเท่านั้น หลังจากนั้นจะกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหา มาศาลตามวัน เวลาที่ระบุไว้ อันเป็นการเริ่มเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นพิจารณาความผิดต่อไป

นอกจากนี้ อาจมีการขังไว้ในระหว่างรอการพิจารณาของศาล หากเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือเป็นกรณีความผิดร้ายแรง

ในแต่ละรัฐของประเทศแคนาดาจะมีระบบการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอัยการสูงสุดของแต่ละรัฐ ในขณะที่ความผิดที่ดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลางก็จะมีระบบการดำเนินคดีอาญาของอัยการของรัฐบาลกลางเช่นเดียวกัน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงยุติธรรมและอัยการสูงสุดในนามของพระราชินีแห่งสหราชอาณาจักร

การดำเนินคดีอาญาของแคนาดา แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1) ถ้ามีการกล่าวหาผู้ต้องสงสัยว่าผิดข้อใด หากมีการกล่าวหาว่าทำความผิดประเภท “ indictable offence ” (ความผิดอุกฉุกฎโทษ) ผู้ถูกกล่าวหาต้องไปปรากฏตัวต่อศาลเพื่อนัดเวลาสำหรับพิจารณาคดี

2) ถ้าเป็น “ summary offence ” (ความผิดลหุโทษ) ก็อาจให้ผู้แทนที่กฎหมายรับรอง เช่น ทนาย หรือที่ปรึกษาไปปรากฏตัวแทนได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาอาจจน อาจมีการแต่งตั้งทนายให้ โดยการร้องขอต่อศาลได้ในครั้งแรกที่ไปศาล

³³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 660.

2.3.2.7 รัฐธรรมนูญแคนาดากับการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของบุคคล

รัฐธรรมนูญของแคนาดามีลักษณะเป็นรัฐธรรมนูญในระบบผสม กล่าวคือ เน้นความสูงสุดของรัฐธรรมนูญอย่างรัฐธรรมนูญของประเทศที่มีรัฐธรรมนูญตราเป็นลายลักษณ์อักษร และประกอบด้วยเอกสารมากมายหลายฉบับอย่างรัฐธรรมนูญของประเทศที่ใช้รัฐธรรมนูญจารีตประเพณี สาเหตุก็เพราะการพัฒนาแห่งรัฐแคนาดาซึ่งวิวัฒนาการมาจากอาณานิคมของสหราชอาณาจักร

พระราชบัญญัติแคนาดาเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญแคนาดา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักของรัฐธรรมนูญแคนาดาปัจจุบัน มูลเหตุสำคัญในการตราเป็นรัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญแคนาดาก็คือ ต้องการแยกตัวออกจากสหราชอาณาจักรในทางกฎหมายอย่างเด็ดขาด³⁴ กล่าวคือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญของแคนาดา หลังจากวันที่ 17 เมษายน ค.ศ.1982 อาจทำได้โดยแคนาดาเอง นับเป็นวิวัฒนาการสุดท้ายของความเป็นอาณานิคมของแคนาดา ก็คือ แคนาดาเป็นเอกราชในทางกฎหมายอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้จะเป็นการกำหนดวิธีในการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญแคนาดายังมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิขั้นมูลฐานซึ่งแต่เดิมมีบทบัญญัติไว้กระจัดกระจายในที่ต่าง ๆ ทั้งในระดับแคว้นและระดับสหพันธรัฐ

นอกเหนือจากรัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญแคนาดา ค.ศ.1982 แล้ว กฎหมายบัญญัติที่สำคัญอีกฉบับหนึ่งของรัฐธรรมนูญแคนาดา ก็คือ รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1975 ซึ่งเป็นกฎหมายที่รวบรวมพระราชบัญญัติอเมริกาเหนือแห่งบริติช (British North America Act) ทั้งตัวฉบับเดิมและฉบับแก้ไข ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นรัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1975 ที่กล่าวข้างต้น³⁵ อันถือเป็นหัวใจหลักของกฎหมายลายลักษณ์อักษร

ตามรัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญแคนาดา ค.ศ.1982 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้บัญญัติไว้ในส่วนของสิทธิเสรีภาพของประชาชนแคนาดา หมวดสิทธิตามกฎหมาย ในมาตรา 7 ถึงมาตรา 14 ได้ให้ความสำคัญถึงสิทธิทางกฎหมายและการให้ความคุ้มครองในรูปแบบต่าง ๆ แก่บุคคล ผู้ตกอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา สิทธิตามกฎหมายในส่วนนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุด ซึ่ง

³⁴ พิชัยศักดิ์ ทรายงกูร, กฎหมายรัฐธรรมนูญแคนาดา (พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 9 – 10.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

มาตรา 7 ถือเป็นมาตราที่มีความสำคัญมากที่สุดบัญญัติว่า³⁶ “ทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงของบุคคล และสิทธินั้นไม่อาจยกเลิกไปเว้นแต่จะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์แห่งความยุติธรรมพื้นฐาน” โดยสิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหามีบัญญัติในมาตรา 8 ถึงมาตรา 11 ดังจะกล่าวต่อไปนี้³⁷

1. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันต่อการค้นและยึดโดยไม่มีเหตุผล (มาตรา 8)
2. ทุกคนมีสิทธิที่จะไม่ถูกคุมขัง หรือจำคุกตามอำเภอใจ (มาตรา 9)
3. ในเรื่องการจับกุม และการคุมขัง ทุกคนมีสิทธิ (มาตรา 10)
  - (เอ) ที่จะได้รับแจ้งทันทีถึงเหตุแห่งการนั้น ๆ
  - (บี) ที่จะมีและส่งทนายความโดยมิชักช้าและที่จะได้รับการแจ้งถึงสิทธินั้นและ
  - (ซี) ที่จะทำให้พิจารณาความสมบูรณ์ของการคุมขังโดยวิธีฮาเบียสคอร์ปัส (Habeas Corpus) และที่จะได้ปล่อยตัวถ้าการคุมขังนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย
4. บุคคลใด ๆ ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีสิทธิดังต่อไปนี้ (มาตรา 11 (เอ) – (ไอ))
  - (เอ) ที่จะได้รับการแจ้งความผิดที่ระบุเฉพาะ โดยปราศจากการชักช้าที่ไม่สมควร
  - (บี) ที่จะได้รับการพิจารณาภายในเวลาที่สมควร
  - (ซี) ที่จะไม่ถูกบังคับให้เป็นพยานในวิธีพิจารณาความที่มีต่อตัวเขาเองในความคิดฐานนั้น ๆ
  - (ดี) ที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาที่เป็นธรรมและทำลงโดยเปิดเผย โดยศาลที่เป็นอิสระและไม่ลำเอียง
  - (อี) ที่จะไม่ถูกห้ามการประกันตามที่สมควร โดยไม่มีเหตุผลที่เหมาะสม
  - (เอฟ) ที่จะได้รับประโยชน์จากการพิจารณาโดยลูกขุน เมื่อโทษสูงสุดสำหรับความผิดนั้น คือ การจำคุกห้าปีหรือโทษสูงกว่านั้น เว้นแต่กรณีที่เป็นความผิดที่ทำลงตามกฎหมายทหาร ซึ่งต้องพิจารณาในศาลทหาร
  - (จี) ที่จะไม่ถูกตัดสินให้มีความผิด เนื่องจากการกระทำใดหรือการงดเว้นใด เว้นแต่ในขณะที่กระทำหรืองดเว้นนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายแคนาดาหรือกฎหมายระหว่างประเทศ หรือเป็นอาชญากรรมตามหลักเกณฑ์ทั่วไปแห่งกฎหมายที่ยอมรับโดยสังคมนานาชาติ
  - (เอช) ที่จะไม่ถูกพิจารณาซ้ำในความผิดที่มีการยกฟ้องในชั้นที่สุด และถ้าในชั้น

³⁶ The Constitution of Canada Section 7 “Everyone has the right to life, liberty and security of the person and the right not to be deprived there of except in accordance with the principles of fundamental justice ”

³⁷ พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร. กฎหมายรัฐธรรมนูญแคนาดา. หน้า 21-23.

ที่สุดได้มีการพิพากษาว่ามีความผิดและถูกลงโทษสำหรับความผิดนั้นแล้ว ก็จะต้องไม่ถูกพิจารณาหรือลงโทษซ้ำ และ

(ไอ) ที่จะได้รับประโยชน์จากการลงโทษที่เบากว่า ถ้าได้รับการพิพากษาว่ากระทำผิดในความผิดนั้น และถ้าการลงโทษสำหรับความผิดนั้นได้เปลี่ยนแปลงในระยะเวลาที่ทำผิดกับเวลาที่ตัดสินกำหนดโทษ

จึงเห็นได้ว่ารัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญแคนาดา ค.ศ.1982 มีการให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิตามกฎหมายไว้อย่างชัดเจนซึ่งก็รวมถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิผู้ต้องหาด้วย อีกทั้งกฎหมายที่ประกอบกับรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญแคนาดา ค.ศ.1982 ก็ได้รับรองถึงสิทธิดังกล่าวนี้คือ ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา (Criminal Code of Canada) และพระราชบัญญัติอื่น ๆ อีก อันทำให้การบังคับใช้กฎหมายของแคนาดามีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

2.4 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาของไทยในปัจจุบัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษนั้นมีบัญญัติเป็นหลักไว้ใน “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2478 เป็นต้นมา โดยหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญาบางเรื่องนั้นถ้ามิได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็สามารถนำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมได้ ทั้งนี้ต้องเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการกำหนดกลไกที่จะให้องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน (Check & Balance) ระหว่างองค์กร นอกเหนือจากการตรวจสอบหรือควบคุมกันเองภายในองค์กร จากการที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหลายครั้งก็แสดงให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนี้ได้มีการพัฒนาการในทางที่เป็นเสรีนิยม (liberalism) มากขึ้น นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติที่ให้มีการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนต่าง ๆ ได้กระทำโดยเปิดเผย ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นประชาธิปไตย (Democracy) ของการดำเนินคดีอาญาของไทยด้วย

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบัน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา ได้แก่ พนักงานสอบสวน ให้เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งพนักงานสอบสวนนั้นก็คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในเรื่องอำนาจในการสอบสวนนั้นได้มีการโอนไปมาหลายครั้ง

และในปัจจุบันเจ้าพนักงานตำรวจแต่ฝ่ายเดียวที่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา ดังนั้นในการสอบสวนคดีอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนรู้ว่าผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าจะจากคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ หรือวิธีอื่นใดก็ตาม พนักงานสอบสวนจะต้องรีบดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า³⁸ อันหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นที่พนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ³⁹ และในการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นดังกล่าวนี้ พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพียงใช้ชั้นผู้ต้องหาอย่างเดียวไม่ได้ พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย และเพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการของกระบวนการสอบสวนเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง กฎหมายก็ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะใช้มาตรการบังคับกล่าวคือ ออกหมายเรียก หมายค้น หมายจับ หมายปล่อย ได้อีกด้วย

ตำรวจเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญากับผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด ซึ่งต้องทำการสอบสวนในทุกคดี แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดไว้ว่าคดีใดบ้างที่พนักงานสอบสวนอาจไม่ทำการสอบสวนก็ได้ แต่เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 122 ในทางตีความกลับกันมีความหมายว่า คดีอื่นนอกจากนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนประกอบกับหน้าที่ของตำรวจโดยทั่วไป ก็คือ หน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมือง และเป็นผู้รักษากฎหมายให้มีผลบังคับใช้ได้ ดังนั้น ถ้าตำรวจใช้ดุลพินิจไม่สอบสวนคดีหนึ่งคดีใด นอกจากจะเป็นการกระทำผิดหน้าที่ ดังกล่าวมาแล้วยังถือเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 189 บัญญัติว่า “ผู้ใดช่วยผู้อื่น ซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอันมิใช่ลหุโทษ เพื่อไม่ให้ถูกจับกุมต้องระวางโทษ...” จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นเป็นการใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย

ในฐานะที่ผู้ต้องหาถือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดและรัฐมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงว่า ผู้ต้องหานั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ กฎหมายได้มีบทสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด และให้สิทธิผู้ต้องหาในการที่จะเข้าร่วมในการค้นหาความจริงหรือวางเฉย (passive) ในการดำเนินคดี สิทธิของ

³⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

ผู้ต้องหาตามแนวความคิดที่ถูกตั้งจะต้องเริ่มต้นเมื่อบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดตกอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานที่จะใช้ดุลพินิจที่จะดำเนินการต่อไป จนถึงขั้นตอนที่อาจทำให้ผู้ต้องหา กลายเป็นจำเลยได้ ดังนั้นการจะพิจารณาสีทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายไทยต้องพิจารณาว่าเมื่อผู้ ถูกจับเข้ามาอยู่ในความอารักขาของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองแล้วเมื่อใด และสิทธิอันมีขึ้นนับแต่บัดนี้ เป็นเช่นไร ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วสิทธิดังต่อไปนี้บังเกิดขึ้นได้โดย พลัน คือ

- (1) เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันที (มาตรา 84)
- (2) ต้องอ่านหมายจับให้ผู้ถูกจับฟัง ทั้งให้แจ้งเหตุที่จับ (มาตรา 84)
- (3) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง (มาตรา 7 ทวิ (1))
- (4) ได้รับการเยี่ยมตามสมควร (มาตรา 7 ทวิ (2))
- (5) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย (มาตรา 7 ทวิ (3))
- (6) ได้รับการแจ้งจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งรับมอบตัวผู้ต้องหาว่า ผู้ต้องหา มีสิทธิตามข้อ (3) – (5) ข้างต้น (มาตรา 7 ทวิ (4))
- (7) การค้นจะต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น (มาตรา 85)
- (8) การควบคุมผู้ที่ถูกจับต้องใช้วิธีการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขา หลบหนี (มาตรา 86)
- (9) ต้องนำตัวผู้ที่ถูกจับส่งให้ศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดจะนานกว่านั้นไม่ได้ (มาตรา 87)
- (10) ผู้ที่ถูกจับมีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตนเองได้ ถ้าการควบคุมหรือขัง กระทำโดยผิดกฎหมาย (มาตรา 90)
- (11) มีสิทธิทำคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว (มาตรา 106)
- (12) เจ้าพนักงานต้องทำการสอบสวนก่อนยื่นฟ้อง (มาตรา 120) โดยมีข้อยกเว้น บ้างตาม มาตรา 122 ดังนี้
  - (12.1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบ
  - (12.2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน
  - (12.3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปาก ไม่ยอมบอกว่าเขาคือใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ
- (13) ก่อนมีการสอบสวนต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ และต้องบอกให้ทราบ ก่อนว่าถ้อยคำที่ผู้ต้องหาถ่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการ พิเคราะห์ได้ (มาตรา 134)
- (14) ผู้ต้องหา มีสิทธิไม่ให้การลงโทษก็ได้ (มาตรา 134)
- (15) ห้ามพนักงานสอบสวนใช้วิธีการอันมิชอบเพื่อให้ผู้ต้องหาให้การ (มาตรา 135)

(16) ข้อความทุกข้อความที่เกี่ยวข้องด้วยความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤตินั้น เป็นอาณัติของผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนได้มาต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ (มาตรา 138)

สิทธิของผู้ต้องหาดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ สิทธิที่ค่อนข้างจะถาวรในระดับหนึ่ง แต่สิทธิเหล่านี้จะต้องยังยืนยันจนไม่มีข้อยกเว้นดังเช่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญคงไม่ได้ เพราะตามระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้นประมวลกฎหมายมีศักดิ์เสมอเพียงพระราชบัญญัติเท่านั้น การแก้ไขพระราชบัญญัติย่อมทำได้ตามวิธีที่ง่ายกว่ารัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามการบัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในประมวลกฎหมายอาญาก็ถือเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีบ่อเกิดแห่งสิทธิขึ้นอีกตามระบบกฎหมายไทย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความพยายามผลักดันให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและการตรวจสอบอำนาจรัฐ จึงเป็นผลให้เกิดรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 หรือที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” โดยเฉพาะในส่วนของการยุติธรรมทางอาญาได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์หลายประการที่จะให้เกิดความโปร่งใสและเกิดการตรวจสอบได้ของการดำเนินคดีอาญา อันจะนำไปสู่หลักแห่งการเป็นนิติรัฐ (Legal State) ที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น จึงจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของไทยมิได้เน้นที่จะให้มีการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้แต่อย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลเลยอันเป็นลักษณะของการดำเนินคดีในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แต่อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยังได้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลและที่สำคัญยังมีการแยกองค์การของรัฐในการดำเนินคดีอาญาออกจากกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน อันเป็นลักษณะของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา

ในการดำเนินคดีอาญานั้นมีความจำเป็นต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในบางเรื่อง เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอันจะนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นในรัฐธรรมนูญหลายฉบับจึงมีบทบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไว้ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และพยานไว้ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากที่สุดฉบับหนึ่ง และผลของการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้นี้ทำให้รัฐสภามีหน้าที่ตามกฎหมายออกมาบังคับให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด สิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในบางบทบางมาตราตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงสมัย ด้วยบทกฎหมายจึงมีการพัฒนาขึ้นตลอด ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญเท่าที่จะ

สามารถปฏิบัติได้ แม้ในบางครั้งจะพบจุดบกพร่องในบางบทบางมาตราหรือความไม่สัมพันธ์กันระหว่างกฎหมายกับการบังคับใช้ของเจ้าพนักงานบ้างก็ตาม

2.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในการดำเนินการสอบสวนคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ

จากมาตรฐานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและตามกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายไทยที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นนั้น ทำให้ได้ข้อพิจารณาเปรียบเทียบสิทธิของผู้ต้องหาที่ใช้เป็นหลักประกันเพื่อให้ได้มาตรฐานสากลและข้อควรปรับปรุงของกฎหมายไทยเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเพื่อให้การเปรียบเทียบเกิดความชัดเจน ผู้เขียนจึงแยกข้อเปรียบเทียบออกเป็น 8 ประเด็น ดังต่อไปนี้คือ

2.5.1 การจับและการค้นจะทำโดยพลการไม่ได้

มาตรฐานสากลกำหนดให้การจับบุคคลและการค้นบุคคลหรือเคหสถานจะทำโดยพลการไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรและมีกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยบัญญัติไว้สอดคล้องกับหลักประกันดังกล่าว โดยกำหนดให้การจับและการค้นจะต้องมีเหตุตามกฎหมายบัญญัติไม่ว่าจะเป็นการจับหรือค้นโดยมีหมายจับหรือหมายค้น และการจับหรือค้นโดยไม่ต้องมีหมายจับหรือหมายค้นก็ตาม

มาตรการที่ตรวจสอบเหตุสมควรในการจับและการค้น ตามกฎหมายไทย ฝรั่งเศส และแคนาดา กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้จับต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงเหตุที่จับโดยไม่ชักช้า และในขณะเดียวกันยังมีศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตรวจสอบเหตุสมควรจับหรือค้นเป็นผู้ออกหมาย

กฎหมายฝรั่งเศสให้ศาลแต่ผู้เดียวเป็นผู้ออกหมายจับและหมายค้น เช่นเดียวกับกฎหมายของแคนาดา แต่มีข้อยกเว้นบางกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้สามารถจับหรือค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายได้

สำหรับกฎหมายไทยเปิดโอกาสให้พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งขณะนี้รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ศาลแต่ผู้เดียวเป็นผู้ออกหมายดังกล่าว แต่ยังไม่มีการบังคับใช้เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังไม่ได้มีการแก้ไขให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

2.5.2 การควบคุมหรือขังต้องกระทำเท่าที่จำเป็น แต่ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก

มาตรฐานสากลบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในร่างกายของบุคคลไว้ โดยกำหนดว่าบุคคลจะไม่ถูกคุมขังโดยพลการ ซึ่งการจำกัดเสรีภาพนี้จึงต้องกระทำเท่าที่กฎหมายอนุญาต นอกจากนี้มาตรการในการป้องกันการควบคุมโดยพลการจึงให้มีหลักปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาเป็นหลัก และควบคุมหรือขังเท่าที่มีเหตุจำเป็น เพื่อประโยชน์ในการได้มาซึ่งพยานหลักฐานการปกป้องพยานมิให้ถูกทำลายโดยผู้ถูกกล่าวหาและการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในการดำเนินคดี จึงต้องมีกฎหมายกำหนดเงื่อนไขในการควบคุมและระยะเวลาในการควบคุมหรือขัง ทั้งนี้ โดยมีศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตรวจสอบเหตุจำเป็นดังกล่าว หากมีการควบคุมหรือขังโดยมิชอบ ศาลจะเป็นผู้เข้ามาตรวจสอบและออกหมายปล่อยบุคคลเหล่านั้นโดยพลันเมื่อได้รับคำร้องในเรื่องนี้ กล่าวได้ว่าทุกประเทศมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลดังกล่าว โดยการควบคุมต้องกระทำเท่าที่จำเป็น เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและเพื่อความ จำเป็นที่ต้องมีตัวผู้นั้นอยู่ในระหว่างสอบสวน

ข้อแตกต่างของแต่ละประเทศอยู่ที่ระยะเวลาที่ตำรวจจะควบคุมผู้ต้องหา ก่อนนำมาสู่ศาลเพื่อตรวจสอบเหตุจำเป็นในการควบคุมนั้นเป็นเวลานานเท่าใด ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ตำรวจควบคุมได้ไม่เกิน 24 – 48 ชั่วโมง นับแต่ที่นำตัวผู้ต้องหาไปที่สถานีตำรวจ โดยไม่นับระยะเวลาเดินทางโดยปกติจากสถานีตำรวจไปศาล แต่จะแตกต่างกันอยู่ที่ระยะเวลาที่ขยายออกไปเพราะเหตุจำเป็น

ในเรื่องการปล่อยชั่วคราว ไทยควรมีการกำหนดให้ปล่อยชั่วคราวต้องทำในทุกคดีเป็นหลัก เพื่อให้ทางปฏิบัติของผู้ใช้กฎหมายสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในเรื่องนี้ต่อไป แต่ในส่วนของการตรวจสอบการที่ศาลหรือเจ้าพนักงานจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือสั่งการปล่อยชั่วคราวล่าช้าอันมีผลกระทบต่อเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกควบคุม ทั้งกฎหมายไทยและต่างประเทศต่างก็รับรองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะโต้แย้งคัดค้านคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และมีสิทธิยื่นการปล่อยชั่วคราวใหม่ได้หลังจากที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว

2.5.3 สิทธิในการติดต่อกับภายนอก

การได้รับการเยี่ยมจากญาติ พี่น้อง หรือเพื่อนตามสมควรเมื่อถูกจับ ฝรั่งเศสกำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิติดต่อกับญาติ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบว่าคุณถูกจับ

กฎหมายไทยยังมีได้มีการบัญญัติสิทธินี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิทธิในเรื่องนี้เป็นที่ยอมรับกันทุกประเทศ

2.5.4 สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือ

ในการมีทนายความมาให้การช่วยเหลือผู้ต้องหาแยกเป็น 3 กรณี

- (1) สิทธิพบและปรึกษากับทนายความหรือที่ปรึกษาเป็นการเฉพาะตัว
- (2) สิทธิมีทนายช่วยเหลือในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา
- (3) การได้รับความช่วยเหลือจากทนายความโดยค่าใช้จ่ายจากรัฐ ถ้าผู้ต้องหาไม่มี

ทนายความ

จากข้อ (1) ถึง (3) นี้กฎหมายต่างประเทศได้ให้สิทธิกับผู้ต้องหา ทั้ง 3 กรณี แต่กฎหมายไทยสิทธิที่จะมีทนายช่วยเหลือในระหว่างดำเนินคดีมีบัญญัติไว้เฉพาะจำเลยเท่านั้น

2.5.5 สิทธิที่จะรับแจ้งข้อกล่าวหา เพื่อนำเสนอพยานหลักฐานและเตรียมตัวในการต่อสู้คดี

ตามมาตรฐานสากลกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นการที่จะให้ผู้ต้องหาได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ผู้ถูกกล่าวหาจึงได้รับหลักประกันตามมาตรฐานสากลว่าต้องทราบที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร และมีสิทธิจะนำพยานหลักฐานเข้าสืบและซักค้านพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ ทั้งยังต้องมีเวลาและความสะดวกเพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี

กฎหมายไทยและต่างประเทศมีบทบัญญัติที่ตรงกันว่า ผู้ต้องหาสิทธิได้รับแจ้งว่าเขาถูกกล่าวหาว่าอย่างไร ซึ่งเป็นการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้องและพิจารณา

2.5.6 สิทธิได้รับการพิจารณาโดยเร็วและเป็นธรรม

การดำเนินคดีโดยเร็วนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นมาตรฐานเดียวกัน ในต่างประเทศจะให้การสอบสวนและพิจารณาโดยเร็ว และจะเลื่อนคดีได้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น สำหรับไทยรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้ บัญญัติไว้ใน มาตรา 41 วรรคแรก ว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหา หรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ” แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ทำให้ศาลอาจพิจารณาคดี

ล่าช้าได้ เพราะสามารถเลื่อนคดีได้ตามมาตรา 179 ดังนั้นเพื่อให้การเลื่อนคดีเป็นไปเท่าที่จำเป็นจริง ๆ ควรกำหนดให้มีบทบัญญัติที่ทำให้ศาลเลื่อนคดีได้ เฉพาะเท่าที่จำเป็น

2.5.7 สิทธิที่จะไม่ให้การในชั้นสอบสวนและพิจารณา

เป็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการวางเฉยอันเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้รับหลักประกันว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด และผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือไม่ให้การโดยสมัครใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักประกันที่ว่า บุคคลจะไม่ถูกบังคับเพื่อให้ถ้อยคำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

มาตรการที่ทำให้สิทธิดังกล่าวเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ กฎหมายกำหนดห้ามมิให้ศาลรับฟังการที่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญ หรือให้สัญญาให้เขาให้การโดยไม่สมัครใจ โดยถือเป็นพยานที่ได้มาโดยมิชอบฝ่าฝืนหลักประกันที่ปรากฏในมาตรฐานสากลของกฎหมายทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย

การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เกิดจากการข่มขู่ หรือให้สัญญาก็เพื่อปกป้องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและคุ้มครองประโยชน์ของสังคม นอกจากนี้ในกฎหมายฝรั่งเศสและแคนาดา ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานและศาลเป็นผู้แจ้งแก่ผู้ต้องหาว่าเขามีสิทธิไม่ให้การหรือไม่ให้การอย่างไรก็ได้ แต่ในกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติรับรองไว้ทำให้การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวอาจไม่เป็นผลเท่าที่ควร เนื่องจากบางกรณีผู้ต้องหาไม่ทราบว่าตนมีสิทธินี้ จึงน่าจะได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้การประกันสิทธิที่จะไม่ให้การอย่างใดก็ได้ของผู้ถูกกล่าวหาได้รับทางปฏิบัติที่เป็นจริง

2.5.8 สิทธิที่จะไม่ถูกประจานในระหว่างสอบสวน

ในฝรั่งเศสมีบทบัญญัติที่ห้ามการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการสำหรับพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหา โดยศาลอาจห้ามโฆษณาหรือเผยแพร่ข้อมูลได้ โดยถือเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

สำหรับประเทศแคนาดามีบัญญัติในเรื่องนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแคนาดา ค.ศ.1982 มาตรา 11 (คี) ว่า “ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์

จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาที่เป็นธรรมและกระทำลงโดยเปิดเผย โดยศาลที่เป็นอิสระและไม่ลำเอียง”

ส่วนกฎหมายไทยยังไม่มียกเว้นที่ชัดเจนในเรื่องนี้ที่จะห้ามการประจานผู้ต้องหา ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 33 ว่า “จะปฏิบัติต่อเขาบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้” เพื่อให้การบังคับเป็นไปตามมาตรฐานสากลควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องนี้ โดยระบุให้ชัดเจนว่าห้ามกระทำการใด ๆ อันเป็นการประจานผู้ต้องหา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

การคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2540

3.1 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517

รัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ ไว้อย่างกว้าง คือ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 ซึ่งร่างขึ้นโดยสภารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2491 ส่วนหนึ่งคงเนื่องมาจากการร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ จึงได้รับการเอาหลักสิทธิมนุษยชน มาบัญญัติลงในรัฐธรรมนูญหลายประการด้วยกัน¹

ในเวลาต่อมารัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2517 ได้มีการนำเอารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 และสิทธิเสรีภาพที่นานาประเทศที่เป็นประชาธิปไตยมาใช้เป็นหลักและที่สำคัญ คือ การนำเอาสิทธิเสรีภาพในทางวิธีพิจารณาความอาญามากำหนดเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความ “ขลัง” หรือความสำคัญด้วยหลักการในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการอำนวยความสะดวกทางอาญา มีกฎหมายที่สำคัญในเรื่องนี้คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะกำหนดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ไม่ให้ถูกกระทบกระเทือนเกินสมควร ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะกำหนดถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาหรืออำนวยความสะดวก ยุติธรรม จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการยุติธรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การประสานหลักการสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่ รัฐธรรมนูญกำหนดกับการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของบุคลากร และ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมให้สอดคล้องกัน

โดยเหตุที่รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2517 ได้มีขึ้นด้วยการร่วมแรงของนักศึกษา ประชาชนที่มุ่งจะเรียกร้องให้มีการประกันสิทธิเสรีภาพทั้งหลายของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ผล

---

¹ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (กรุงเทพมหานคร: ประชา นิติ, 2493), หน้า 884.

ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2517 นี้เอง เป็นรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติคุ้มครองและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างเข้มแข็งมากที่สุด เมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญเดิม ๆ ที่เคยมีมา และทั้งนี้หมายความว่า การที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาด้วย ถึงกับมีการกล่าวกันว่า สิ่งที่ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ส่วนหนึ่งก็เพราะมีบทบัญญัติอันคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวางนี้เอง

3.1.1 แนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517

การปกครองของไทยภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2515 ดำเนินมาถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนเป็นจำนวนมากได้แสดงประชามติในระหว่างวันที่ 13 – 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เพื่อเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศโดยเร็ว ในการแสดงประชามติครั้งนี้อยู่ในสภาพที่เรียกว่าเป็นวิกฤตการณ์ มีผู้คนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก จากเหตุการณ์วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้ลาออกจากตำแหน่ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีและแต่งตั้งคณะกรรมการจำนวน 18 คน นับเป็นครั้งแรกในระบบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีโดยพระวินิจฉัยของพระองค์เอง รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2517 ได้นำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาเป็นแนวในการยกร่างรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “สมัชชาแห่งชาติ” ขึ้นและทรงแต่งตั้งบุคคลจากอาชีพต่าง ๆ หลายสาขา เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่เลือกตัวบุคคลที่เห็นสมควรเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำการร่วมพิจารณาในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่กับคณะรัฐบาลในครั้งนี้ด้วย ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมรู้เห็นเกี่ยวข้องกับกรปกครองบ้านเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 ของไทย โดยสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้วางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวดที่ 3 ซึ่งถือเป็นฉบับที่บัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้มากกว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับที่ผ่านมา

การวางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีไว้อย่างแข็งขัน ซึ่งรัฐจะละเมิดมิได้ เว้นแต่บทบัญญัติของกฎหมายเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือเพื่อสร้างสรรค์ความเป็นธรรมให้แก่สังคม เป็นต้น และการจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะต้องกระทำโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งหมายความว่ารัฐสภาเท่านั้นจะเป็นผู้กระทำได้ หากประชาชนเห็นว่ากฎหมายที่

รัฐสภาตราขึ้นใช้บังคับและจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีข้อความที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญประชาชนมีสิทธิที่จะขอให้ศาลสถิตยุติธรรมชี้ขาด และประกาศให้กฎหมายนั้นเป็นโมฆะใช้บังคับมิได้²

เหตุการณ์ปฏิวัติที่เกิดขึ้นในประเทศโดยทั่วไปมีผลต่อการร่างและการยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ทันที และมีลักษณะเช่นนี้เสมอมา เมื่อมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิมแล้วก็จะต้องมีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใช้ใหม่ และรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นใหม่นั้นไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญประเภทชั่วคราวหรือถาวร ความมุ่งหมายในการร่างและเนื้อหาสาระแห่งบทบัญญัติต่าง ๆ จะมีลักษณะอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์อันเป็นความต้องการของคณะปฏิวัติที่ทำการยึดอำนาจการปกครองไว้ได้เป็นผลสำเร็จ โดยมีเหตุผลอื่นเป็นสิ่งแวดล้อมผลักดันให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งเรียกว่า “ความเหมาะสมของกาลสมัย” ในประเทศไทยการปฏิวัติก็มีอิทธิพลต่อการยกเลิกรัฐธรรมนูญและการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ด้วยเช่นกัน

3.1.2 สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ที่กำหนดให้ความคุ้มครองผู้ต้องหา

สิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องสำคัญของรัฐธรรมนูญ เพราะการที่ราษฎรต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญระบอบประชาธิปไตยนั้นก็เพราะประสงค์จะให้ตนมีสิทธิและเสรีภาพ หากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรของทุกประเทศจะเห็นได้ว่ามีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิเสรีภาพไว้ทั้งสิ้น แม้จะมีการรับรองในขนาดที่แตกต่างกันออกไปตามแต่สภาพการณ์และความเป็นมาของประเทศนั้น ๆ ก็ตาม

สำหรับประเทศไทย ในเรื่องสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 ถึง มาตรา 34 โดยกำหนดให้ผู้ต้องหาสิทธิดังนี้ คือ

3.1.2.1 สิทธิที่จะยื่นประกันและอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน

สิทธิตามข้อนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 32 บรรคสามที่บัญญัติไว้ความว่า “คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการ

² กระมล ทองธรรมชาติ, ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพมหานคร: เพ็ญอักษร, 2518), หน้า 97-98.

พิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมายและจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ” และมาตรา 32 วรรคสี่ บัญญัติว่า “สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย”

เจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติให้มีการปล่อยชั่วคราวในระหว่างสอบสวนก็คือ การเคารพและรักษาไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะการที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวนเป็นการทำให้ผู้ต้องหาเสื่อมเสียต่อเสรีภาพ ชื่อเสียง อาชีพการงาน ทั้ง ๆ ที่ผู้ต้องหายังมิใช่ผู้ที่ศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด วัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องการปล่อยชั่วคราวก็เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาต้องถูกควบคุมเป็นระยะเวลานานในระหว่างการสอบสวน และหากไม่จำเป็นต้องมีผู้ต้องหาอยู่ก็ไม่สมควรที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ควรที่จะพิจารณาปล่อยชั่วคราวไป แต่เท่าที่ปฏิบัติกันมาการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวมักจะยึดถือหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันเป็นหลัก อันเป็นการมองถึงค่าแห่งทรัพย์สินมากกว่าความเป็นอิสระเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งน่าจะขัดต่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายในเรื่องนี้ โดยเฉพาะถ้าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้ยากจนไม่สามารถที่จะหาหลักประกันหรือทรัพย์สินใดมาวางประกันได้แล้วผู้ต้องหานั้นก็จะหมดอิสระภาพ เพราะไม่ได้รับการพิจารณาปล่อยชั่วคราว กรณีเช่นนี้ผู้ต้องหาที่จำต้องหาหนทางแก้ไข โดยการเช่าหลักทรัพย์ของบุคคลอื่น อันเป็นการซ้ำเติมผู้ต้องหาที่ยากไร้ซึ่งไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย สมควรที่จะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีปฏิบัติเสียใหม่โดยไม่ต้องพิจารณาเฉพาะราคาประกันหรือหลักทรัพย์ที่จะนำมาประกันเป็นหลัก³ การที่กฎหมายบัญญัติการปล่อยชั่วคราวแก่ผู้ต้องหานั้นเพื่อคุ้มครองเสรีภาพและอิสระภาพของประชาชน เพราะบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นผู้ที่กระทำผิดเสมอไปทุกคน บางคนอาจจะเป็นผู้บริสุทธิ์แต่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ดังนั้นการมีวิธีการปล่อยชั่วคราวจึงเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ด้วย

การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติคุ้มครองสิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกัน จึงเท่ากับเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม และเป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยเท่าที่เคยมีมา แต่ทั้งนี้การที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติว่าสิทธิดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งในช่วงปี 2517 นั้นประมวลกฎหมายวิธี

³ สุณีษ์ มัลลิกะมาลย์, “สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาระหว่างสืบสวนและสอบสวน”, หน้า 161.

พิจารณาความอาญาฯ ไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะอุทธรณ์ได้โดยจะใช้สิทธิได้ก็ต้องรอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสียก่อน

3.1.2.2 สิทธิที่จะได้รับการแจ้งข้อหาหรือเหตุ และรายละเอียดในการที่ถูกจับกุม คุมขังหรือคั่น

สิทธิข้อนี้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 33 วรรคสองและวรรคสาม บัญญัติว่า

“ การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่าในกรณีใดจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

แต่ผู้ถูกจับกุมหรือถูกตรวจค้นจะต้องได้รับการแจ้งข้อหาหรือเหตุและรายละเอียดตามสมควรโดยไม่ชักช้า การแจ้งข้อหาแก่บุคคลใด ๆ จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหานั้น ”

สิทธิตามข้อนี้ โดยเฉพาะวรรคสองถือเป็นสิทธิใหม่และมีความสำคัญ กล่าวคือผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการแจ้งข้อหาที่มีหลักฐานตามสมควรว่าได้กระทำความผิด ถ้าไม่มีหลักฐานหรือหลักฐานไม่พอสมควร ผู้ต้องหาน่าจะมีสิทธิคัดค้านได้ถือเป็นการวางแนวทางปฏิบัติแก่พนักงานสอบสวนว่า ต่อไปนี้ (นับแต่รัฐธรรมนูญประกาศใช้) การที่จะจับกุมผู้ใดในข้อหาว่ากระทำความผิดจะต้องมีการสอบสวนพยานหลักฐานไว้อย่างเพียงพอที่จะรับฟังได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด หากไม่มีหลักฐานก็จะจับไม่ได้ เพราะการจับผู้ต้องหาแล้วทำการสอบสวนหาพยานหลักฐานภายหลัง ไม่ว่าพยานที่รู้เห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริง หรือพยานที่สร้างขึ้นเพื่อเอาตัวผู้ต้องหาเข้าคุก เพื่อแสดงว่าพนักงานสอบสวนผู้นั้นมีสมรรถภาพหรือเพื่อกั่นแกล้งผู้ต้องหาถือว่าผิดรัฐธรรมนูญตามมาตราดังกล่าวไปแล้วนี้

3.1.2.3 สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยม , มี พบและปรึกษาทนายเป็นการเฉพาะตัว

ในฐานะผู้ต้องหาแล้ว บุคคลที่จะเป็นฝ่ายเดียวกับผู้ต้องหาในการให้คำแนะนำที่จะเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหามากที่สุดก็คือ บุคคลที่เป็นทนายความของผู้ต้องหา เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับความเป็นธรรมในชั้นสอบสวนคำให้การ เพราะในบางครั้งผู้ต้องหารับสารภาพไปโดยที่ตนไม่สมัครใจหรือหลงผิดเชื่อในคำมั่นสัญญาที่พนักงานสอบสวนได้ให้ไว้ หรือรับสารภาพไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้นการให้โอกาสผู้ต้องหาได้ปรึกษาทนายก็เท่ากับเป็นการเตือนผู้ต้องหาให้รู้จักระมัดระวังในการให้การต่อพนักงานสอบสวน

สิทธิตามข้อนี้เป็นสิทธิที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เช่น ฉบับปี พ.ศ. 2492 หรือปี พ.ศ. 2511 และยังมีบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น ๆ อีก เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 และ มาตรา 173 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 33

ส่วนเรื่องที่ได้รับการเยี่ยม นั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 33 วรรคท้าย บัญญัติว่า
 “บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร ”
 คำว่า ผู้ถูกคุมขังหรือจำคุกนั้นหมายถึงผู้ต้องหากรณีที่ยังไม่ได้ถูกฟ้อง โดยการเยี่ยมนั้นจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ทางราชการได้วางไว้

สำหรับสิทธิที่จะมีทนายนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจตั้งทนายความสำหรับตนเองได้ แต่ถ้าไม่สามารถหาทนายเองได้ก็อาจให้ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 34 วรรคสอง ที่ให้สิทธิเฉพาะกรณีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ยากไร้ อันเป็นข้อแตกต่างกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่ได้มีการเฉพาะเจาะจง อีกทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเฉพาะในส่วนของ “จำเลย” แต่ในส่วนของ “ผู้ต้องหา” ที่ยากจนไม่ได้รับการแต่งตั้งทนายจากรัฐ ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาในคดีอุกฉกรรจ์เพียงใด แม้รัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ต้องหาไว้ก็ตาม ส่วนเรื่องกรณีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้ถูกคุมขังมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้ตามมาตรา 33 วรรคสอง สิ่งที่ได้ปรากฏชัดในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็คือ มิได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่าทนายมีสิทธิที่จะเข้าฟังการสอบสวนได้ และอาจให้การแทนผู้ต้องหาได้ ถ้าผู้ต้องหาประสงค์เช่นนั้นและเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่าเขามีสิทธิดังกล่าวนี้ แม้สิทธิขอพบทนายจะมีอยู่ในระเบียบกรมตำรวจด้วยสิทธิของผู้ถูกคุมขังในการขอพบและปรึกษาทนายความ พ.ศ.2512 ลงวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2512 ก็มีได้มีการกำหนดเวลาที่มีการสอบสวนผู้ต้องหาว่าต้องมีทนายอยู่ด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ต้องการแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันแห่งสิทธิที่จะมีทนายตามความเป็นจริง แต่ในทางปฏิบัติสภาพสังคมไทยทนายยังเป็นอาชีพอิสระที่มีความสามารถผิดแผกแตกต่างกัน และยังขาดความเข้าใจถึงบทบาทของผู้เป็นทนายความในคดีอาญา การกำหนดสิทธิเรื่องดังกล่าวนี้จึงต้องให้การระมัดระวังเป็นพิเศษ

3.1.2.4 สิทธิร้องต่อศาลว่าถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2517 ได้บัญญัติในเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 33 วรรคสุดท้ายว่า
 “ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคล ผู้ถูกคุมขังเองก็ดี พนักงานอัยการก็ดี บุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังก็ดี มีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขัง

เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน และถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลสั่งปล่อยผู้ถูกคุมขังไปทันที”

สิทธิในการร้องขอต่อศาลตามรัฐธรรมนูญมาตรา 33 วรรคสี่ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยให้สิทธิผู้ถูกคุมขัง สามีกภริยา ญาติ ผู้ที่เกี่ยวข้อง พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือทัณฑสถานที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลปล่อยตัว ถ้าปรากฏว่าการควบคุมนั้นเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 90 เหตุเพราะการควบคุม ผู้ต้องหาถือเป็นวิธีการที่ค่อนข้างรุนแรงสำหรับผู้ต้องหาอันอาจหมายถึงการทำให้หมดอิสรภาพและเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของผู้ถูกควบคุมอีกด้วยไม่ว่าผู้ต้องหาจะได้กระทำผิดจริงหรือไม่ย่อมได้รับผลกระทบจากการถูกควบคุมเสมอ

3.1.2.5 สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาโดยเร็วและเป็นธรรม

รัฐธรรมนูญมาตรา 34 วรรคแรก ได้บัญญัติไว้ว่า

“ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม”

สิทธิตามข้อนี้มีความประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ถูกต้องหาหรือถูกฟ้องคดีอาญาให้ได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาโดยรวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณา หากทุกฝ่ายรู้หน้าที่ เช่น พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนอย่างเป็นธรรม ไม่เอาพยานเท็จมาสอบสวน พนักงานอัยการดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม วางตัวเป็นกลาง ทนายทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยมีความเป็นธรรม พยานเบิกความอย่างเป็นธรรมไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากมีการร่วมมือกันดังนี้การดำเนินคดีก็จะเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น เหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้การดำเนินคดีเกิดความล่าช้าก็คือด้วยทฤษฎีกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้น

3.1.2.6 สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

สิทธิตามข้อนี้เพิ่งมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นฉบับแรก ในมาตรา 35 บัญญัติว่า

“บุคคลมีสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการถูกทรมาน ขู่เข็ญ หรือใช้กำลังบังคับ หรือเกิดจากการกระทำใด ๆ ที่ทำให้ถ้อยคำนั้นเป็นไปโดยไม่สมัครใจ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้”

การให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญาก็เช่น การให้การหรือเบิกความเท็จ การให้การหรือเบิกความเท็จอันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่น ซึ่งในกรณีเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง อาจทำให้ถูกฟ้องคดีอาญาฐานเบิกความเท็จ หรือหมิ่นประมาทได้ทั้งนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญในมาตรานี้หมายถึงสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้จำต้องให้ถ้อยคำอันอาจทำให้ต้องถูกฟ้องคดีอาญาต่อไป ไม่ได้หมายความว่าห้ามมิให้ถ้อยคำใด ๆ ในคดีที่ถูกฟ้องอยู่แล้ว และการที่กฎหมายไทยคุ้มครองผู้ต้องหาให้ถูกล่อลวง ขู่เข็ญจากเจ้าพนักงานของรัฐนี้ นับได้ว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอย่างจริงจัง โดยมีมาตรการที่สมบูรณ์แบบคือไม่ยอมรับฟังคำพยานที่เกิดจากการล่อลวง ขู่เข็ญนั้นมาปรับปรำจำเลยเด็ดขาด แม้กระนั้นกรณีที่ เจ้าพนักงานจะล่อลวงให้ผู้ต้องหาเปิดเผยพยานหลักฐานที่มีใช้คำพูด แต่เป็นวัตถุพยานและนำวัตถุพยานนั้นเองมาใช้ปรับปรำผู้ต้องหาได้ ก็มีได้บัญญัติห้ามไว้แต่อย่างใด⁴

ในช่วงที่มีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานได้เกิดขึ้นโดยปราศจากเงื่อนไขในประเทศไทยแล้ว หากแต่การบังคับใช้นั้นมีระยะเวลาเพียงสองปีก็มีการยกเลิกและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2519 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้มีการให้สัตยาบันในเรื่องสิทธิผู้ต้องหาไว้ จนมาถึงปัจจุบันการให้ความสำคัญในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานก็ได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 อันถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการร่างมาตั้งแต่ต้น ทั้งนี้จะได้กล่าวในลำดับต่อไป

3.2 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งถือเป็น รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่มีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างละเอียดชัดเจน ยิ่งขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญที่ผ่านมา โดยยึดหลักการสำคัญดังนี้คือ

1. หลักคุ้มครอง (Human Right)

⁴ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, “สิทธิผู้ต้องหาในประเทศไทย”, สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย, หน้า 77.

2. เสรีภาพ (Freedom)
3. หลักความโปร่งใส (Transparency)
4. หลักการตรวจสอบได้ (Accountability)
5. หลักจริยธรรม (Ethics)
6. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation)
7. หลักความเป็นกลาง (Neutrality)

ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ ได้มีการกล่าวไว้ในเรื่องของการให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย ลักษณะอันแท้จริงของรัฐธรรมนูญ ก็คือ กติกาการเมืองที่กำหนดองค์กรหรือสถาบันการเมืองการปกครองไว้อย่างชัดเจนว่า แต่ละองค์กรและสถาบันทำหน้าที่ใดและใช้อำนาจปกครองเช่นไร โดยปกติแล้วกติกาทางการเมืองการปกครองที่เป็นรัฐธรรมนูญมักได้รับการกำหนดให้เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ลักษณะสำคัญของรัฐธรรมนูญของประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย คือ การให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเพื่อมิให้ผู้ใช้อำนาจปกครองกระทำการใดอันเป็นการริดรอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ตามอำเภอใจ กล่าวคือ องค์กรของรัฐจะต้องใช้อำนาจภายในกรอบของกฎหมายตามหลักนิติรัฐ (Legal State) จากหลักความสำคัญข้างต้นประกอบกับการให้ความสำคัญกับ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้เราทราบถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 คือ

(1) รัฐธรรมนูญย่อมเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมแก่กาลเวลา และสถานะของบ้านเมือง รัฐธรรมนูญต้องกำหนดกฎเกณฑ์สำคัญทั่วไปที่กระฉ่างแจ้ง ชัดเจนพอที่จะเป็นหลักในการปกครอง

(2) ต้องส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

(3) จัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

(4) ปรับที่มาและอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ทางการเมือง ให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(5) คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

จึงเห็นได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็คือ การมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและการตรวจสอบอำนาจรัฐเพิ่มขึ้น กระบวนการยุติธรรมจึงถือเป็นกลไกสำคัญของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐเพื่อผดุงความยุติธรรมในสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อยอันจะนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรม รวมถึงตัวผู้ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมก็ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งจะได้อีกต่อไป

3.2.1 แนวความคิดในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถือกำเนิดจากแนวความคิดในการปฏิรูปการเมืองโดยมีกระแสเรียกร้องเมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปหลังเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 กลุ่มแกนนำองค์กรประชาธิปไตยส่วนหนึ่งได้สังเกตเห็นว่า เพื่อให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่ดีกว่าเดิมจำเป็นต้องมีการทบทวนโครงสร้างระบบการปกครองเสียใหม่ จึงได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐสภาพิจารณาปฏิรูปการเมืองโดยจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ให้เร็วที่สุด รัฐสภาพในขณะนั้นได้ตอบสนองโดยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย” ทำหน้าที่ศึกษาแนวทางในการจัดทำรัฐธรรมนูญต่อไปโดยได้ดำเนินการจนแล้วเสร็จ นำเสนอเป็นรายงานต่อรัฐสภาและประชาชนทั่วไป เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2539

การจัดทำและยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับในครั้งนี้นับได้ว่าประชาชนชาวไทยจะมีส่วนร่วมมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นนี้มีนัยสำคัญอย่างน้อยที่สุด 4 ประการ คือ⁵

- (1) ความคิดเห็นของประชาชนมีส่วนสำคัญในการกำหนดคบทบัญญัติและกลไกของรัฐธรรมนูญ
- (2) ตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ
- (3) ประชาชนสามารถคาดหวังได้ว่าจะได้รับประโยชน์จากรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เพราะเป็น “รัฐธรรมนูญแห่งสิทธิเสรีภาพ” ของประชาชน
- (4) ประชาชนจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ รัก และหวงแหนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยกร่างโดยตลอด

3.2.2 สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดให้ความคุ้มครองผู้ต้องหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่ต้น ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้

⁵ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2541), หน้า 11.

ได้มีการเพิ่มและขยายในเรื่องสิทธิของผู้ต้องหาอย่างกว้างขวางในหลายมาตรามากกว่ารัฐธรรมนูญใด ๆ ที่เคยประกาศใช้มาก่อน อันเป็นผลให้มีการดำเนินการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

จากความหมายของ คำว่า “ผู้ต้องหา” ตามบทที่ 2 ข้อ 1.1.1 นั้น การที่บุคคลจะตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาจะเห็นได้ว่า ต้องเป็นบุคคลที่ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล ซึ่งเป็นกระบวนการในชั้นก่อนพิจารณา บุคคลดังกล่าวย่อมได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวเฉพาะในส่วนที่ทำการศึกษาในครั้งนี้อย่างต่อไปนี้คือ

3.2.2.1 สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

สิทธินี้ถือเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 31 วรรคสอง

“การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้”

สิทธิประการนี้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 5 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไม่มีมนุษยธรรม หรือต่ำช้าไม่ได้”

สิทธิของผู้ต้องหาในส่วนนี้ความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจคือในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองห้ามมิให้ตำรวจใช้วิธีการทรมานหรือทารุณกรรมโดยเด็ดขาด เช่น ในการซักถามหรือสอบสวนผู้ต้องหาจะใช้วิธีการบังคับไม่ให้รับประทานอาหารและน้ำหรือสอบปากคำเป็นเวลานาน ๆ ติดต่อกัน เพื่อบังคับให้ผู้ต้องหารับสารภาพหรือยอมให้ปากคำไม่ได้ และหากมีการละเมิดสิทธิในส่วนนี้ ผู้ต้องหาสามารถชี้ยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 28 วรรคสอง

3.2.2.2 สิทธิที่จะไม่ต้องถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง

สิทธินี้เป็นสิทธิที่ได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ใน มาตรา 32 ว่า

“บุคคลจะต้องไม่รับโทษทางอาญา เว้นแต่ จะกระทำการอันกฎหมายที่ ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายมิได้”

สิทธินี้นอกจากจะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้วยังมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ว่า

“บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญา ต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

จากการที่มีการบัญญัติสิทธิดังกล่าวไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายอาญาย่อมมีผลตามมาที่สำคัญยิ่ง คือ การบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการส่งผลให้รัฐสภาไม่อาจตรากฎหมายใด ๆ ให้มีผลย้อนหลังไปลงโทษหรือเพิ่มโทษบุคคลได้ นอกจากนี้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเสียก่อน ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้มาจากสุภาษิตละตินที่ว่า “nullum crimen, nulla poena sine lege” คือ “ไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยผิดกฎหมาย”

3.2.2.3 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์เป็นสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ใน มาตรา 33 ว่า

“ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์นี้ ส่งผลให้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาต่อสู้อคดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเรื่องนี้ได้บัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 ว่า

“นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(1) แต่งทนายแก้ต่างในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาในศาลชั้นต้น ตลอดจนชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

(2) พูดจกัับทนายหรือผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง

(3) ตรวจสอบจำนวนการได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาของศาลและคดีสำเนา หรือขอสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องโดยเสียค่าธรรมเนียม

(4) ตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐานและคดีสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ ถ้าจำเลยมีทนาย ๆ นั้นย่อมมีสิทธิทำนองเดียวกับจำเลยดังกล่าวมาแล้วนั้นด้วย”

3.2.2.4 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเรื่องการจับกุมขัง คั้น

สิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิที่มีอยู่เดิม แต่ได้มีการคุ้มครองเพิ่มมากขึ้น ตามบทบัญญัติ มาตรา 237 ว่า

“ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของ ศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่ กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับโดยไม่มี ชักช้ากับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรกและผู้ถูกจับ ซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้ ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่ มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายขังบุคคล จะออกได้ก็ต่อเมื่อ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตรา โทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ

(2) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 ที่ให้ความคุ้มครองใน เรื่องการจับกุม คุมขัง นั้นยังไม่ได้นำมาบังคับใช้ตามนัยแห่งมาตรา 335(6) รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นการวางหลักว่า “เสรีภาพของบุคคลที่จะไม่ถูกจับเป็นหลัก การจับเป็นข้อยกเว้น” ซึ่งต่างจาก ทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่ถือว่า “การจับเป็นหลักการ ไม่จับเป็นข้อยกเว้น”⁶ มาตรา 237 ได้เปลี่ยนหลักการในเรื่องการจับกุม คุมขังบุคคล กล่าวคือ แต่เดิมการจับกุม คุมขัง บุคคลนั้น อาจกระทำได้โดยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น แต่มาตรา 237 กล่าวว่าในคดีอาญาการจะจับกุม คุมขัง บุคคลใดจะกระทำไม่ได้เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจไว้

⁶ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, รัฐธรรมนูญน่ารู้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2542), หน้า 222.

ประการหนึ่ง และต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้สวนเสือก่อนว่ามีเหตุที่จะจับได้หรือไม่ เพราะการจับกับการขังนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของบุคคล ถ้าไม่มีการจับก็ไม่มีการขัง การจับและการขังถือเป็นเรื่องเดียวกันที่ต้องมาอาศัยคำสั่งหรือหมายของศาล โดยรัฐธรรมนูญได้วางข้อยกเว้นไว้ว่า⁷

(1) ถ้ามีเหตุที่ผู้นั้นทำผิดซึ่งหน้าจะจับก็จับได้ โดยการไม่ต้องไปขอหมาย เช่น เห็นนาย ก ปล้นธนาคารอยู่ อย่างนี้จะไปขอหมายก็ไม่ทันการ เพราะฉะนั้นถ้าเป็นความผิดซึ่งหน้าเช่นกรณีดังกล่าว เจ้าพนักงานสามารถจับได้เลยโดยไม่ต้องมีหมายศาล

(2) อาจจะมีการจับโดยไม่ต้องมีหมายก็ได้ ถ้ามีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ตัวผู้เสียหายชี้ให้จับว่าคน ๆ นี้ เป็นคนวิ่งราวกระเป๋าช่าเจ้าเมื่อวานนี้ อย่างนี้แม้ไม่ใช่การกระทำความผิดซึ่งหน้า แต่ตัวผู้เสียหายจำได้และชี้ให้จับถ้ากฎหมายให้อำนาจไว้ ตำรวจก็จับได้โดยไม่ต้องขอหมายศาล เพราะถ้าต้องไปขอหมายศาลตัวผู้กระทำความผิดก็อาจหนีไปแล้ว

รัฐธรรมนูญได้วางหลักเอาไว้ว่าการจับต้องมีกฎหมายให้อำนาจ และต้องมีหมายศาลเว้นแต่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือมีความจำเป็นอย่างอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้ เมื่อจับแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องแจ้งข้อกล่าวหา และรายละเอียดแห่งการจับ รวมทั้งจะต้องให้โอกาสกับตัวผู้ถูกจับแจ้งให้ญาติหรือคนที่ผู้ถูกจับไว้วางใจทราบ เพื่อให้ญาติหรือคนที่ผู้ถูกจับไว้วางใจเข้ามาดูแลผู้ถูกจับได้ ทั้งนี้ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่วันที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อที่ศาลจะได้ดูว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับเอาไว้ตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าหากศาลเห็นว่าไม่มีเหตุ ศาลก็ปล่อยไป ในการออกหมายจับหรือหมายขังนั้น ศาลจะออกก็ต่อเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือมีหลักฐานว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีหรือเข้าไปยุ่งกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายอย่างอื่นจึงจะออกหมายจับได้

รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 238 บัญญัติว่า

“ในคดีอาญาการค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้ โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ”

⁷ เรื่องเดียวกัน , หน้า 219.

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องของผู้มีอำนาจออกหมายค้นและการค้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องเปลี่ยนแปลงไปบางประการ ดังนี้⁸

(1) อำนาจการออกหมายค้น แต่เดิมกฎหมายให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายค้นได้ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58 (3) อีกทั้งยังสามารถตรวจค้นด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายค้นได้อีกด้วย ทั้งนี้เฉพาะกรณีที่อาจออก หมายค้นหรือค้นได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย อันเป็น ผลให้การปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเกิดความสะดวกและคล่องตัวพอสมควร ซึ่งทำให้ในทางปฏิบัติได้เกิดปัญหา คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะทำการตรวจค้นโดยอ้างว่าเข้า ข้อยกเว้น และมักจะขอให้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายค้นให้เพราะอยู่ใกล้ชิด ทำให้ไม่มีการ ตรวจสอบการออกหมายอย่างจริงจัง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 จึงได้บัญญัติ คุ่มครองสิทธิของประชาชนในเรื่องการค้นให้มากขึ้น โดยกำหนดเป็นหลักไว้ว่า การจะค้นในที่ รโหลานจะกระทำได้อต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลเท่านั้น (ถือเป็นกรยกเลิกอำนาจในการ ออกหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่)

(2) เหตุที่ออกหมายค้นเป็นเหตุที่ระบุไว้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 69

(3) การค้นโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนมีอำนาจค้น ได้ตามเหตุที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคหนึ่ง

(4) สำหรับในเรื่องข้อยกเว้นโดยไม่ต้องมีหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง กรณี “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วย ตนเองไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ต้องเป็นกรณีที่อาจออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมาย นี้” เนื่องจากมีความเห็นเป็นสองฝ่าย ยังไม่อาจหาข้อยุติได้

เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 6 บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันบังคับใช้ไม่ได้ ”

ทางคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีหนังสือด่วนมาก นร.0601/315 ลงวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2541 ตอบข้อหารือกรมตำรวจ สรุปแล้วว่านายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่มีอำนาจค้นในที่

⁸ สวัสดิ์ เตียวิรัตน์, “ความรู้ของผู้ต้องหาเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 3” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารคดี ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 34.

รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นตามนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้าย แต่อย่างไรก็ตามก็มีข้อยกเว้นให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นได้ ต่อเมื่อมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายของศาลตามกฎหมายบัญญัติ ส่วนจะเป็นเหตุอย่างไรก็ต้องมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁹

ข้อสังเกตการค้นนั้นเฉพาะค้นในที่รโหฐานเท่านั้นที่ต้องมีหมายค้น ถ้าเป็นสาธารณสถานสามารถค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ซึ่งรวมถึงการตรวจค้นบุคคลในที่สาธารณสถานที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93 และไม่เป็น การขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 31 วรรคสามด้วย เนื่องจากเป็นการค้นโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ส่วนในเรื่องของเวลาที่ทำการค้นนั้นเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96

ฉะนั้น หมายหรือคำสั่งของศาล ให้ค้นในที่รโหฐานตามความนัยมาตรา 238 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ย่อมสามารถออกให้ค้นในเวลากลางคืนได้ หากเข้าข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96

3.2.2.5 สิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว

สิทธิดังกล่าวนี้ ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 239 วรรคแรกและวรรคสอง ว่า

“คำขอประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกัน ต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะในกฎหมายและต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว

สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ”

⁹ นรงค์วิช ไทยทอง, “การอำนวยความยุติธรรมในหน้าที่พนักงานสอบสวนตามแนวทางรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน,” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง บทบาทของตำรวจในการอำนวยความยุติธรรมตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 (11 มีนาคม 2542) , หน้า 26.

การที่จะให้ประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยนั้น หลักสำคัญที่ต้องพิจารณาก็คือ ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีหรือไม่ จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่เท่านั้น ถ้าไม่มี พฤติกรรมดังกล่าวต้องให้มีการประกัน ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานเจ้าหน้าที่มักจะไม่เป็นการ พิจารณาตามหลักดังกล่าว แต่จะพิจารณาจำนวนหลักประกันเป็นสำคัญ จึงมีการคุ้มครองสิทธิของ ผู้ต้องหา หรือจำเลยในการประกันตัวว่า จะไม่ถูกเรียกหลักประกันกันจนเกินสมควร

สิทธิในเรื่องนี้ได้มีหลักกฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 เป็นหลักกฎหมายเดียวกัน แต่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญได้เพิ่ม หลักการสำคัญเพื่อเน้นย้ำในหลักประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น กล่าวคือ

เพื่อให้หลักเสรีภาพซึ่งเป็นหลักที่ได้รับการเคารพนั้น ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่ จะประกันตัว และจะเรียกประกันเกินควรแก่กรณีไม่ได้ ถ้าจะไม่ให้ประกันก็จะต้องมีเหตุตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้ และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว โดยผู้ต้องหาหรือ จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันตามที่กฎหมายบัญญัติไว้¹⁰

ในกรณีการประกันตัวจะมีชั้นพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ในชั้นพนักงานอัยการ และ ในชั้นศาล กรณีอยู่ในการดูแลหรือคุมขังของพนักงานสอบสวนก็เป็นดุลพินิจของพนักงาน สอบสวน โดยการใช้ดุลพินิจนั้นต้องใช้ความรวดเร็ว จะเรียกหลักประกันเกินควรไม่ได้ และถ้า ไม่ให้ประกันก็ต้องอาศัยเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น

3.2.2.6 สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวและได้รับการเยี่ยมตามสมควร

รัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ มีบัญญัติไว้แต่จำกัดเฉพาะผู้ถูกจับกับผู้ต้องหาที่อยู่ใน ระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน โดยไม่ครอบคลุมถึงผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างการสอบสวน ของเจ้าพนักงานแต่อย่างใด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ขยายให้ครอบคลุม ถึงกรณีดังกล่าว ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 239 วรรคสาม ว่า

“บุคคลผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก ย่อมมีสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็น การเฉพาะตัวและมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร”

¹⁰ บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, รัฐธรรมนูญน่ารู้, หน้า 228

แต่เดิมสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว และการได้รับการเชื่อมตามสมควร รัฐธรรมนูญฉบับเดิมบัญญัติเพียง “บุคคลที่ถูกคุมขัง หรือถูกจำคุกย่อมได้รับการเชื่อมตามสมควร” โดยมีได้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิที่จะพบและปรึกษาเป็นการเฉพาะตัว และสิทธิในการได้รับการเชื่อมตามสมควรที่รับรองสิทธิให้เฉพาะผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุกเท่านั้น โดยไม่ครอบคลุมถึงผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด¹¹

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ขยายครอบคลุมถึงผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุก มีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว โดยไม่มีคนอื่นอยู่ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกคุมขัง ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถที่จะรับทราบข้อเท็จจริง หรือความรู้อันเกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่าที่เขาทราบได้โดยสะดวก และปรึกษาทนายความของตนได้โดยมีอิสระ อันทำให้ทนายสามารถได้แนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานต่อสู้คดี เพราะทนายเองมิได้รู้เหตุการณ์ต่าง ๆ หนึ่งแม้ผู้ถูกควบคุม คุมขัง หรือจำคุกจะรับต่อทนายความว่าตนกระทำความผิดจริง ทนายอาจให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ เพื่อนำไปสู่เหตุบรรเทาโทษหรือลดโทษได้และยิ่งกว่านั้นกรณีที่มีการยอมรับสารภาพต่อศาลทันที จะทำให้การพิจารณาคดีง่ายยิ่งขึ้นและเสร็จอย่างรวดเร็ว จำเลยก็ได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ¹²

สิทธิดังกล่าวแล้วนี้ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ โดยกำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่รับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับและผู้ต้องหาทราบ เพียงแต่สิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 239 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 ทวิ ใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน คือสิทธิพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว กับสิทธิพบและปรึกษาผู้ที่เป็นทนายสองต่อสอง ทางคณะทำงานพิจารณาปรับปรุงแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ¹³

“ คำว่า สองต่อสอง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 หมายความว่า แต่ลำพังสองคน โดยเฉพาะในที่ลับตาคนอื่น (ซึ่งมักใช้แก่ชายหนึ่งหญิงหนึ่งที่อยู่

¹¹ ทศนิษฐ์ แก้วพิลา, “สิทธิการมีทนายในคดีอาญา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 85.

¹² มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540, หน้า 233-234.

¹³ รายงานการประชุม คณะทำงานพิจารณาปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 5/2541.

ด้วยกันตามลำพัง) ซึ่งผู้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 คงจะพิจารณาแล้วเห็นว่า ถ้อยคำเดิมไม่เหมาะสม จึงตราบัญญัติถ้อยคำเต็มว่า เป็นการเฉพาะตัว โดยคำว่า ทนาย นั้นได้ใช้คำเต็มว่า ทนายความ ”

การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองสิทธิผู้ต้องหาให้มีสิทธิพบและปรึกษาทนายความ ได้เป็นการเฉพาะตัวจึงหมายความว่ารวมถึง สิทธิที่จะไม่ให้ผู้ใดได้ยื่นการสนทนาระหว่างผู้ต้องหากับทนายด้วย¹⁴ ในส่วนของกรมตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติในปัจจุบัน ได้มีคำแนะนำแนวทางปฏิบัติในการพบและปรึกษาทนาย การเยี่ยม ให้ตำรวจถือเป็นแนวทางปฏิบัติไว้แล้ว¹⁵

การขอพบและปรึกษาทนาย เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขัง ผู้อื่นหรือทนายที่ไม่ได้รับการร้องขอจากผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไม่อาจใช้สิทธิดังกล่าวได้ และเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่มีหน้าที่ช่วยเหลือหรือจัดการอย่างอื่น ต้องปล่อยให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังกับทนายติดต่อกันเอง สำหรับทนายที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาได้แต่งตั้งเป็นทนายของตนแล้ว และการร้องขอจะต้องทำเป็นหนังสือหรือร้องด้วยวาจาก็ได้

3.2.2.7 สิทธิที่จะมีผู้ช่วยในขณะสอบปากคำผู้ต้องหา

สิทธิดังกล่าวนี้มีบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคสอง ว่า

“ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้”

ถือเป็นหลักการตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่า ได้มีการสอบสวน ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้หลักประกันในเรื่องการให้การโดยความสมัครใจและจะไม่ถูกบังคับล่อลวงให้การและต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบด้วย อีกทั้ง

¹⁴ บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ, “สิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย”, สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย, หน้า 182.

¹⁵ หนังสือราชการภายในกรมตำรวจที่ 0610/11611 ลงวันที่ 21 กันยายน 2527 เรื่อง คำแนะนำทางปฏิบัติในการพบและปรึกษาทนาย การเยี่ยม การรักษาพยาบาลและการสืบพยานก่อน

ยังเป็นหลักประกันแก่พนักงานสอบสวนด้วยว่าคำให้การที่ได้มานั้นมิใช่ได้มาโดยการข่มขู่ ล่อลวง หรือให้สัญญา¹⁶

กรมตำรวจ(สำนักงานตำรวจแห่งชาติ)ได้มี หนังสือด่วนที่สุดที่ 0606.6/150066 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2540 เรื่อง การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กำหนดให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

1) ในกรณีที่ผู้ต้องหาและผู้ต้องหาให้การให้ทนายความหรือผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่มีทนายความหรือผู้ที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำแต่ประสงค์จะให้มิบุคคล เช่นว่านั้น พนักงานสอบสวนอาจแนะนำถึงบุคคลที่น่าเชื่อถือโดยทั่วไป เช่น ข้าราชการฝ่ายปกครอง กำนัน ข้าราชการครู ผู้ใหญ่บ้าน หรือบุคคลอื่นใดที่เห็นสมควรให้ผู้ต้องหาทราบ และพิจารณาเข้าฟังการสอบปากคำของตนเองได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีทนายความหรือผู้ที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำ แต่บุคคลดังกล่าวไม่อาจเข้าฟังการสอบปากคำขณะนั้นได้ ให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การผู้ต้องหาตามนัย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 นั้น

2) เมื่อผู้ต้องหาไม่มีทนายความหรือบุคคลที่ผู้ต้องหาไว้วางใจมาฟังการสอบปากคำก่อนการสอบปากคำผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแนะนำผู้ต้องหาและผู้เข้าฟังการสอบสวนปรึกษาหารือในการให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวนให้เสร็จสิ้นเสียก่อนที่จะให้ถ้อยคำ และแจ้งให้ทราบด้วยว่าในระหว่างสอบปากคำห้ามมิให้ผู้เข้าฟังการสอบสวนตอบคำถามแทนผู้ต้องหา หรือแนะนำหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดขวางการสอบปากคำผู้ต้องหา

ในการสอบปากคำผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายหรือบุคคลที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบสวนด้วย ให้พนักงานจัดให้ผู้เข้าฟังการสอบสวนลงชื่อไว้ในฐานะผู้เข้าฟังการสอบสวนด้วย

สิทธิตามข้อนี้เป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาทำนองเดียวกับการให้สิทธิแก่ชนชาวไทยในเรื่องอื่น ๆ เช่น เรื่องการศึกษา (มาตรา 43) เรื่อง การรับบริการบริการสาธารณสุข (มาตรา 52)

¹⁶ณรงค์ ใจหาญ, “หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญา: ปัจจุบันและทศวรรษ (2540 – 2550)”, บทบัญญัติ เล่ม 53 ตอน 2 (มิถุนายน 2540): 77.

เป็นต้น ซึ่งผู้ต้องหาต้องทราบสิทธิของตนเองและขอใช้สิทธินั้นเมื่อต้องการ โดยไม่ได้บังคับว่า พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้ต้องหาทราบ ในการให้ผู้ต้องหาใช้สิทธิที่จะมีผู้ช่วยด้วยในขณะที่สอบปากคำผู้ต้องหา ไม่มีข้อกำหนดจำนวนผู้ที่ผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบปากคำตนเองและมีได้มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ด้วยว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่ใช่ผู้ต้องหาในคดีเดียวกันหรือผู้ซึ่งคนจะอ้างเป็นพยานในชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาล ซึ่งในทางปฏิบัติอาจเกิดปัญหาขึ้นได้¹⁷

3.2.2.8 สิทธิที่จะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้เพิ่มความชัดเจนให้กับบทบัญญัติในเรื่องนี้ โดยครอบคลุมทั้งการถูกจำกัดเสรีภาพในคดีอาญาและกรณีอื่นได้ด้วย มาตรา 240 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญา หรือในกรณีอื่นใด ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่า การคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นนี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่า การคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมายให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังในทันที”

สิทธิที่จะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรนี้ เป็นสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากศาลสถิตยุติธรรม เมื่อมีการจำกัดเสรีภาพโดยปราศจากเหตุอันควร โดยให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือสามี ภรรยา หรือญาติ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือพนักงานอัยการหรือผู้บังคับบัญชาเรือนจำหรือพัศดีที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ปล่อยตัวผู้ที่ถูกควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายหรือถูกจำคุกไปจากคำพิพากษา

3.2.2.9 สิทธิที่จะได้รับการสอบสวน การพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

สิทธิดังกล่าวนี้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคแรก ว่า

¹⁷ ณรงค์วิช ไทยทอง, “การอำนวยความสะดวกในหน้าที่พนักงานสอบสวนตามแนวทางรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน”, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง บทบาทของตำรวจในการอำนวยความสะดวกตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 , หน้า 32-33.

“ในคดีอาญาผู้ต้องหา หรือจำเลย ย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดี ด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม”

สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่มาจากหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรม โดยรวดเร็ว อันเป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้เสร็จสิ้นโดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผล คือ เป็นการสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of law) และลดความไม่ยุติธรรมที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องสูญเสียไป ซึ่งกล่าวได้ว่าการให้ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม เพราะพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจถูกทำลายไป

นอกจากนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ยังได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิประการนี้ไว้อยู่แล้วว่า “ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการที่ใดเวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย”

การสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม จะต้องไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย เช่น จะทำการสอบสวนผู้ต้องหาทั้งวันทั้งคืนต่อเนื่องกันไปโดยไม่ให้ผู้ต้องหาพักผ่อน หลับนอน หรือพักรับประทานอาหาร¹⁸ ในกรณีทางคดีที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอจะยืนยันว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่พนักงานสอบสวนทำความเห็นควรตั้งฟ้อง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่เสนอสำนวนให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาสั่งคดี ย่อมทำให้ผู้ต้องหาได้รับความเสียหาย¹⁹ ถือว่าไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหา

ในส่วนของกรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ได้มีคำสั่งที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2537 เรื่องมาตรการควบคุม การตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา กำหนดระยะเวลาในการสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเกิดความ เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาตามสิทธิในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคแรก โดยอนุโลมแล้ว เช่น คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ให้สอบสวนให้เสร็จภายในสามเดือนสำหรับคดีทั่วไป และภายในหนึ่งปีสำหรับคดีอุกฉกรรจ์ ในคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับกุมตัวไม่ได้ ให้สอบสวนให้เสร็จภายในสองเดือนสำหรับคดีอาญาทั่วไป

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

¹⁹ สนอง วัฒนวรานุกร, “รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ,” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง บทบาทของตำรวจในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, หน้า 5.

และภายใน สามเดือนสำหรับคดีอุกฉกรรจ์ คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวจะต้องสอบสวนให้เสร็จภายในหนึ่งเดือนสำหรับคดีอาญาทั่วไป และภายในสองเดือนสำหรับคดีอุกฉกรรจ์ เป็นต้น ในเรื่องการสอบสวนจะต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่อง สามารถตรวจดูได้จากบันทึกการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนว่า มีความต่อเนื่องในการสอบสวนหรือไม่เพียงใด เช่น ในอดีตพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนได้ 7 วัน พนักงานสอบสวนบางคนอาจจะควบคุมหรือขังผู้ต้องหาไว้โดยมิได้ทำการสอบสวน แต่จะไปทำการสอบสวนในวันสุดท้ายก่อนนำตัวไปฝากขังต่อศาล และเมื่อสอบสวนผู้ต้องหาแล้ว จึงค่อยเริ่มสอบผู้เสียหายหรือพยาน เช่นนี้ถือว่าเป็นการไม่ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้²⁰

การที่จะทำให้การสอบสวนเป็นธรรมแก่คู่กรณี พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด²¹ โดยจะต้องค้นหาความจริง ทั้งพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายหรือใช้ขังผู้ต้องหา พยานที่เป็นผลดีหรือประโยชน์แก่ผู้ต้องหาและพยานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาจะได้รับความคุ้มครองเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับคุณธรรมของพนักงานสอบสวน²²

3.2.2.10 สิทธิในการมีทนายความ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 242 บัญญัติว่า
 “ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว”

²⁰ ณรงค์วิษ ไทยทอง, “ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในหน้าที่พนักงานสอบสวนตามแนวทางรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน,” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง บทบาทของตำรวจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 , หน้า 38.

²¹ สมชาติ สว่างเนตร, “การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในกระบวนการยุติธรรม,” เอกสารประกอบคำบรรยายที่ประชุมสัมมนาบริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่องหลักการและการประสานงานในการดำเนินคดีอาญา (7 มีนาคม 2539) , หน้า 8.

²² สุเมธ จิตต์พานิชย์, “ หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2538 , หน้า 112.

รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว เป็นการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดหา ทรัพยากรมนุษย์หรือจำเลย ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาคดีอาญา เพราะ ทำให้คู่กรณีได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ดังนั้น ขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาทั้งหมด จำต้องได้รับการแนะนำช่วยเหลือ โดยทนายความ ซึ่งแต่เดิมมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดหาทนายให้

3.2.2.11 สิทธิที่จะทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงาน อัยการในการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 241 วรรคสี่ ว่า

“ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องแล้ว ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือ ผู้มีส่วนได้เสีย ย่อมมีสิทธิขอทราบสรุปพยานหลักฐาน พร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการส่งคดี ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ”

เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว กฎหมายกำหนดให้มีการแจ้งคำสั่งเด็ดขาด ไม่ฟ้องคดีให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ในการแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนี้ พนักงานอัยการ จะมีหนังสือถึงพนักงานสอบสวน เพื่อให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ต่อไป โดยที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวน เป็นผู้เริ่มคดี การแจ้ง คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผ่านพนักงานสอบสวน ในฐานะที่เป็นผู้เริ่มคดีควรต้องทราบผลคดีด้วย ทั้งการกระทำเช่นนี้ ยังจะเป็นการประกันมิให้ มีการดำเนินคดีอาญาในเรื่องนั้นกับผู้ต้องหาอีก

เหตุผลของการที่จะต้องแจ้งคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีให้ผู้เสียหาย (ผู้ร้องทุกข์) ทราบ ด้วย ก็เพราะว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้ด้วยและทราบคำสั่ง เด็ดขาดไม่ฟ้องคดีที่ตนเป็นผู้เสียหายแล้ว จะได้พิจารณาว่าสมควรฟ้องคดีเองหรือไม่ต่อไปอย่างไร

3.2.2.12 สิทธิจะให้การและไม่ให้การ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 บัญญัติไว้ใน มาตรา 243 วรรคแรก ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำ เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้อง คดีอาญา”

สิทธินี้เป็นหลักประกันของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า บุคคลไม่อาจถูกบังคับให้กล่าวโทษตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลจะถูกกลโทยได้ต่อเมื่อรัฐ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยความสามารถของรัฐเองว่า บุคคลนั้นกระทำผิดจริงดังฟ้อง

3.2.2.13 สิทธิจะไม่ถูกล่อลวง ชู่เช็ญหรือให้สัญญา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 บัญญัติไว้ใน มาตรา 243
วรรคสอง ว่า

“ ถ้อยคำของบุคคลซึ่งเกิดจากการจูงใจ คำมั่นสัญญา ชู่เช็ญ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ”

หลักประกันนี้มีผลคุ้มครองไปถึง บุคคลไม่อาจถูกบังคับ ชู่เช็ญ หลอกลวงหรือทำ ด้วยวิธีการใด ๆ อันไม่ชอบด้วยกฎหมายให้เข้าให้การด้วยความเต็มใจ ซึ่งไม่อาจรับฟังเป็น พยานหลักฐานได้ เพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้บุคคลให้การด้วยความสมัครใจและบริสุทธิ์ กล่าวคือต้องการให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา เนื่องจากในกรณีที่คำให้การเป็นการรับสารภาพ โดยไม่เป็นความจริง แม้ต่อมาผู้ต้องหาดังกล่าวจะมีทนายคอยให้การช่วยเหลือในชั้นศาล ก็ย่อม เป็นการยากแก่ทนายที่จะเข้าช่วยเหลือปกป้องลูกความได้ การที่ทนายจะหาพยานหลักฐานมาแสดง ต่อศาลว่าจำเลยรับสารภาพ ทั้งที่ไม่เป็นความจริงนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย²³ อีกทั้งยังเป็นการปราม เจ้าพนักงานมิให้ใช้วิธีการที่ทำให้ ผู้ต้องหาเสียเปรียบในชั้นสอบสวนอีกด้วย

ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาตามแนวทางข้างต้น ตัวอย่างเช่น²⁴

คำพิพากษาฎีกาที่ 102/2474 สามิภริยาต้องหาว่ามีชนบัตร์ปลอม ภริยาให้การรับ สารภาพในชั้นสอบสวน เหตุที่รับก็เพราะนายประกันผู้ซึ่งจะขอประกันตัวสามีได้แนะนำให้ ภริยารับ โดยกล่าวว่าถ้ารับเสียเขาจะได้ปล่อยสามีกลับบ้าน ส่วนภริยาเมื่อไปศาล ศาลลงภาคทัณฑ์ และปล่อยตัวไป เพราะเป็นผู้หญิงศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเหตุที่ภริยารับก็เพราะมีคนหนุนให้รับ หา ได้รับด้วยน้ำใจจริงไม่ คำรับของภริยาจึงฟังไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 765/2481 เจ้าพนักงานจับเชื้อสุราเถื่อนห่างจากโรงที่จำเลยอยู่

²³ บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ, “สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาใน ประเทศไทย”, สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย, หน้า 187.

²⁴ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540, หน้า 244-245.

15 - 16 วา แล้วค้นได้ขวดเปล่าในที่ที่จำเลยอยู่ได้ 70-80 ใบ เจ้าพนักงานจะจับตัวภริยาของผู้ที่อาศัยอยู่กับจำเลยไปด้วย แต่จำเลยว่าไม่ได้ เพราะหญิงคนนั้นมีลูกยังเล็ก ๆ อยู่และเลี้ยงสุกรไว้มาก ต้องดูแล กำนันจึงถามจำเลยว่าจะรับหรือไม่ ถ้าไม่รับอาจจะเอาหญิงคนนั้นไป จำเลยคิดอยู่ครู่หนึ่งจึงพูดว่า ถ้าไม่เอาตัวหญิงไปก็จะยอมรับ แล้วจำเลยก็ให้การรับสารภาพต่อพนักงานสอบสวน ต่อมาโจทก์ฟ้องจำเลยฐานมีแป้งเชื้อสุราไว้ในครอบครองโดยอาศัยคำรับของจำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า กำนันเป็นฝ่ายเจ้าพนักงานพูดจูงใจให้จำเลยรับเป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 คำรับของจำเลยจึงรับฟังไม่ได้ และเมื่อไม่มีหลักฐานอื่นอีกก็ลงโทษจำเลยไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 589/2484 ผู้ต้องหาเข้าใจผิดว่า โจทก์มีพยานอื่นเอาผิดกับตนได้ เมื่อความจริงโจทก์ไม่มีพยาน ดังนั้นถือว่าผู้ต้องหาไม่ได้รับ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยระหว่าง พ.ศ.2517 กับ พ.ศ.2540

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องประสานวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ²⁵

- (1) การหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และ
- (2) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จึงต้องมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะมาควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐให้ใช้ภายในขอบเขตของกฎหมาย เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจอย่างมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) ไม่ใช่ใช้อย่างอำเอใจ (Subjectivity) ของ เจ้าพนักงานของรัฐแต่ละคน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศต่าง ๆ จึงกำหนดกลไกที่จะให้องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกัน (check and balance) ระหว่างองค์กรนอกเหนือจากการตรวจสอบหรือควบคุมกันเองภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องทำอยู่แล้ว

²⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540”, บทบัญญัติ เล่มที่ 54 ตอน 4 (ธันวาคม 2541): 57-58.

ตัวอย่างที่สำคัญที่จะแสดงให้เห็นหลักการตรวจสอบระหว่างองค์กร เช่น การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนในชั้นก่อนฟ้อง (pre-trial stage) โดยองค์กรศาลในชั้นพิจารณาคดี (trial stage) ที่จะไม่รับฟังพยานชนิดที่เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ซึ่งเป็นไปตามหลัก Exclusionary Rule

กฎหมายสำคัญที่เป็นหลักในการอำนวยความสะดวกในทางอาญา ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย พ.ศ.2477 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2478 และได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้งก็แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนี้ ได้มีพัฒนาการในทางที่เป็นเสรีนิยม (liberalism) มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติที่ให้การดำเนินคดีอาญาในชั้นตอนต่าง ๆ ได้กระทำโดยเปิดเผย ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นประชาธิปไตย (Democracy) ของการดำเนินคดีอาญาของไทยอีกด้วย

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 และ พ.ศ.2540 ทำให้เห็นถึงการบังคับใช้กฎหมายที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคอันมีผลต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และข้อผิดพลาดของการบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกันในแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

1. สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยม มี พบ และปรึกษาทนาย สิทธินี้ได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 32 วรรคท้าย บัญญัติว่า “บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือจำคุก ย่อมมีสิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 (เดิม)บัญญัติว่า “ในคดีอุกฉกรรจ์มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปและในคดีเด็กตามมาตรา 56,57 และ 58 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา เป็นจำเลยก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายให้” เป็นการให้สิทธิแต่เพียงจำเลยเท่านั้นโดยไม่ได้มีการกล่าวถึงผู้ต้องหาว่าจะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้แต่อย่างใด ซึ่งในช่วงนี้ยังไม่มีการให้สิทธิผู้ต้องหาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ผู้ต้องหาจึงไม่มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือจากทนายมาตั้งแต่แรกเริ่มที่ถูกจับและควบคุมตัว นับว่ามีผลเสียแก่ผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก แม้ต่อมาเมื่อตกเป็นจำเลยจะได้รับการช่วยเหลือจากทนายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 แต่ก็เป็นความช่วยเหลือในตอนปลาย ซึ่งอาจไม่มีผลอย่างใดเลยก็ได้ ความช่วยเหลือของทนายแก่ผู้ต้องหาในชั้นที่ถูกควบคุมตัวอยู่โดยเจ้าพนักงานตำรวจนั้นน่าจะมีผลจำเป็นเท่า ๆ กับในชั้นที่

ตกเป็นจำเลยแล้ว และจากการที่รัฐไม่ออกกฎหมายช่วยเหลือผู้ต้องหาถือได้ว่าไม่ปฏิบัติตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้รับรองและคุ้มครองถึงสิทธิของบุคคลที่ถูกควบคุมด้วยและได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็น การเฉพาะตัว แต่เดิมมีเพียงการได้รับการเยี่ยมตามสมควรเท่านั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 7 ทวิ ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังไว้ แต่ ตามรัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิแก่ผู้ถูกจับไว้อีกใน มาตรา 237 ว่าผู้ถูกจับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรก และมาตรา 242 นั้นผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะได้รับ ความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ ยังมีได้มีการบัญญัติถึงสิทธิที่เพิ่มเติมขึ้นมาทั้งสองประการนี้ รวมทั้งการใช้ถ้อยคำ กฎหมายบางคำในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 239 วรรคสามก็มีความ แตกต่างกับถ้อยคำในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. สิทธิในการร้องต่อศาลว่าถูกคุมขังโดยมิชอบนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย พ.ศ.2517 มาตรา 33 วรรคสี่นั้นมีปัญหาเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดที่มีศาลแขวง หรือศาลคดีเด็กและเยาวชนด้วยว่าศาลใดจะมีอำนาจรับคำร้องและไต่สวน ตลอดจนออกคำสั่งใน กรณีที่ผู้ต้องคุมขังถูกคุมขังอยู่ โดยอำนาจศาลใดศาลนั้นก็ควรเป็นศาลที่มีอำนาจรับคำร้องและไต่ สวนออกคำสั่ง และกรณีที่ถูกคุมขังได้ถูกคุมขังโดยพนักงานสอบสวนหรือผู้อื่นที่ไม่ใช่ศาลจะ ร้องขอต่อศาลใด ซึ่งในรัฐธรรมนูญบัญญัติแต่เพียงศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาเท่านั้น ดังนั้น ศาลจังหวัด ศาลแขวง หรือแม้แต่ศาลคดีเด็กและเยาวชนที่มีอำนาจพิจารณาอยู่ก็น่าจะมีอำนาจ รับคำร้องและสั่งไต่จึงจะถือเป็นการช่วยให้ผู้ต้องหาได้รับความยุติธรรมที่รวดเร็วกว่าเดิม โดย สิทธิดังกล่าวนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 240 เช่นเดียวกัน

3. สิทธิในการจับกุม คุมขัง และค้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ยังคงให้สิทธินี้เป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือนายตำรวจในการจับกุม คุมขัง หรือค้น ตัวบุคคลดังบัญญัติไว้ในมาตรา 33 วรรคสองว่า “การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่า กรณีใดจะกระทำมิได้เว้นแต่ โดยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ได้มีการกล่าวถึงองค์กรที่มีอำนาจออกหมาย กล่าวคือยังคงให้อำนาจทั้งพนักงานฝ่ายปกครอง และนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในการออกหมายจับและค้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 58 ได้บัญญัติว่า “เจ้าพนักงาน และศาลเป็นผู้มีอำนาจออกหมายอาญาได้ภายในเขตอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) ถ้าเป็นหมายจับผู้ต้องหาที่มีอยู่ในอำนาจศาล ได้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่
- (2) ถ้าเป็นหมายจับผู้ต้องหาที่อยู่ในเขตอำนาจศาล ได้แก่ ศาล
- (3) ถ้าเป็นหมายค้น ได้แก่ศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่
- (4) ถ้าเป็นหมายขังหรือปล่อย ได้แก่ศาล”

แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้ให้อำนาจศาลเพียงองค์กรเดียวที่มีอำนาจออกหมาย จะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 237 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาการจับ และคุมขังบุคคลใดจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบทบัญญัติ” และมาตรา 238 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาการค้นในที่ที่เรือนจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล” ในส่วนของมาตรา 237 วรรคแรกนั้นยังมิได้มีการบังคับใช้ จากบทบัญญัติข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าเป็นการให้มีการตรวจสอบกันโดยองค์กรภายนอกขึ้นในกระบวนการยุติธรรม

4. สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนคดีอาญาโดยเร็วและเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้ในเรื่องนี้คือ มาตรา 87 ที่ได้ให้ระยะเวลาในการสอบสวนนานถึง 91 วัน คือ พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมได้นาน 7 วัน ศาลมีอำนาจฝากขังรวมกันแล้วนาน 84 วันรวมทั้งสิ้น 91 วัน ซึ่งเป็นการควบคุมผู้ต้องหาที่นานเกินสมควร หากปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการถูกควบคุมดังกล่าวนี้ผู้ใดจะเป็นผู้รับผิดชอบ อีกทั้งยังเป็นการช่วยให้พนักงานสอบสวนทำงานค้างค้ำงมากขึ้นเนื่องจากมีระยะเวลายาวนานในการให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพื่อผูกมัดผู้ต้องหา แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 จะบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้แล้วว่า “ให้เริ่มสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการที่ใดเวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย” ก็ตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรกกำหนดให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 14) พ.ศ.2525 และ(ฉบับที่ 19) พ.ศ.2539 มาตรา 87 ระยะเวลาในการสอบสวนก็ยังยาวนาน กล่าวคือ แม้การควบคุมในชั้นพนักงานสอบสวนจะสั้นลงเหลือเพียงสามวัน แต่การขอลหมายขังผู้ต้องหาโดยให้พนักงานอัยการหรือ

พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลได้ถ้ามีความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ที่ถูกจับไว้เกินกว่ากำหนดเวลา ซึ่งก็คือเป็นการเปิดช่องให้มีการขยายเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยอ้างเหตุจำเป็น สิทธิของผู้ต้องหาในส่วนนี้จึงไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง

5. สิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 32 ในเรื่องสิทธิคัดค้านการไม่ให้ประกันนั้นจะได้รับการคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แม้จะเป็นการให้สิทธิแก่ผู้ต้องหามากขึ้น แต่ก็ยังไม่มียกเว้นบทบัญญัติกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 239 วรรคแรกและวรรคสอง ในเรื่องนี้กล่าวไว้ว่า คำขอประกันผู้ต้องหาจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและจะเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมายและต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาทราบโดยเร็ว โดยสิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันนั้นได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญเขียนไว้ ไม่ว่าจะเรื่องของการแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบโดยเร็วในกรณีการไม่ให้ประกัน การเรียกประกันนั้นจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้และสิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันของผู้ต้องหาด้วย

ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องของสิทธิผู้ต้องหาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการแก้ไขได้กระทำขึ้นภายหลังที่มีการบัญญัติสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในรัฐธรรมนูญ การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติโยกหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ไปขึ้นอยู่กับกฎหมายต่าง ๆ นั้นมีข้อควรพิจารณาคือ กรณีรัฐไม่ได้ออกบทบัญญัติมารองรับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเลย เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 มาตรา 34 วรรคสอง ในเรื่องของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้ยากไร้ ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะหาทนายความสำหรับตนเองได้ บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นเป็นการระบุทั้ง “ผู้ต้องหา” และ “จำเลย” แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 ก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี 2539 ให้สิทธิเฉพาะ “จำเลย” เท่านั้น ส่วน “ผู้ต้องหา” ที่ยากจนนั้นไม่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือให้มีทนายจากรัฐไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาในคดีอุกฉกรรจ์เพียงใด ทั้งนี้เพราะไม่มีกฎหมายให้สิทธิไว้ อีกประการหนึ่งก็คือ รัฐได้ออกกฎหมายมาเพื่อรองรับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แต่ได้ใช้ระยะเวลายาวนานในการออกกฎหมายนั้น เช่น สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ตามมาตรา 119 ทวิ ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นในปี พ.ศ.2526 ในขณะที่รัฐธรรมนูญที่ได้รับรองสิทธินี้อยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2517 แต่ในช่วงนั้นรัฐกลับไม่ได้ออกกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิดังกล่าวแก่

ผู้ต้องหาแต่อย่างใด เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2540 เช่นมาตรา 239 วรรคแรกและวรรคสองที่กำหนดให้มีการพิจารณาคำขอประกันอย่างรวดเร็วและจะเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาทราบโดยเร็ว ซึ่งขณะนั้นก็ยังมีได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญ ทั้งสองฉบับทำให้เห็นได้ว่า เมื่อรัฐธรรมนูญไม่สามารถให้ทิศทางใด ๆ โดยแน่ชัดในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในอนาคตจึงขึ้นอยู่กับรัฐที่จะมองเห็นถึงความสำคัญในการขยายการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาในคดีอาญาได้มากน้อยเพียงใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2478 โครงสร้างของกฎหมายนี้ได้ให้อำนาจค่อนข้างกว้างขวางในอันที่จะนำตัวผู้ต้องหาซึ่งสงสัยว่ากระทำความผิดมาดำเนินคดี ซึ่งโครงสร้างบางประการอาจเหมาะสมกับสภาพเหตุการณ์เมื่อ 70 ปีที่ผ่านมา ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้มีการพัฒนากฎหมายในส่วนนี้ขยายการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยจึงควรมีการพิจารณาว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนใดบ้างที่จะต้องทำการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ และการให้ความสำคัญดังกล่าวนี้จะต้องได้รับความสนใจจากรัฐเพื่อให้เกิดการแก้ไขและบังคับใช้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแต่ละขั้นตอนไม่ควรแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องมีบทบัญญัติให้องค์กรฝ่ายต่าง ๆ ดำเนินการร่วมกันอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มแรก โดยเฉพาะตำรวจ อัยการ ทนายความ และศาล เพื่อให้บรรลุเป็นเป้าหมายสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ “นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และคุ้มครองผู้บริสุทธิ์”²⁶

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ที่ได้มีหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในขณะนั้น ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยนำเอาสิทธิของผู้ต้องหามาบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่ในทางปฏิบัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ทั้งในเรื่องของสิทธิของผู้ต้องหาที่ควรจะได้รับ การแก้ไขให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ขณะนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม และในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเพื่อตอบรับเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด

²⁶ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, “วิเคราะห์การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2528):91.

ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในองค์กรกระบวนการยุติธรรมและผู้ปฏิบัติต่างก็ยึดถือแบบปฏิบัติเดิม รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลใช้บังคับเพียงสองปีก็ยกเลิกและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2519 ทำให้สิทธิต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2517 ถูกลดความสำคัญลง โดยความมุ่งหมายในการกำหนดเนื้อหาสาระแห่งบทบัญญัติต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้อำนาจในขณะนั้น สิทธิของผู้ต้องหาจึงไม่ได้รับความสำคัญภายหลังที่มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2517 รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการกำหนดให้มีสิทธิเสรีภาพของปวงชนอย่างกว้างขวาง จนล้มกำหนดเรื่องการใช้อำนาจของผู้ปกครองในยามเกิดภาวะคับขันของประเทศ

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและมีความพยายามผลักดันให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบอำนาจรัฐ จึงเป็นผลให้เกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หรือที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์หลายประการที่จะให้เกิดความโปร่งใสและเกิดการตรวจสอบได้ของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งจะนำไปสู่หลักแห่งความเป็นนิติรัฐ (Legal State) ที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น จึงจะเห็นได้ว่าในการดำเนินคดีอาญาของไทย มิได้เน้นที่จะให้มีการหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้ แต่อย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลเลยอันเป็นลักษณะของการดำเนินคดีในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แต่อย่างใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ยังได้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลและที่สำคัญ ยังมีการแยกองค์กรของรัฐในการดำเนินคดีอาญา ออกจากกัน เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจกันอีกด้วย อันเป็นลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

โดยสรุปแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี จะต้องมีการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพและมีวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้อำนาจหลักความชอบธรรมด้วยกฎหมาย (Principle of Legality) โดยมีความโปร่งใส (Transparency) และ ถูกตรวจสอบได้ (Accountability)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็ได้ให้ความสำคัญในสิ่งดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 75 ว่า

“รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย คู่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน...”

จึงเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งสองฉบับได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ต้องหาด้วยกันทั้งสองฉบับหากแต่แตกต่างกันไปตามเหตุการณ์ในแต่ละสมัย ในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายและบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้นต่างก็มีข้อขัดข้องไม่เป็นที่ไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 บางเรื่องเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องภายในห้าปี ซึ่งขณะนี้ก็ยังไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิที่มีตามรัฐธรรมนูญ คงมีเพียงการออกหนังสือหรือคำสั่งภายในองค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ แต่ก็ยังขาดความสมบูรณ์อันก่อให้เกิดปัญหาทั้งผู้บังคับใช้กฎหมายและผู้ได้รับผลจากการนั้น ส่วนบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้อยู่ในขณะนี้ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานก็ไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาจึงไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง

ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีประสิทธิภาพและมีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล ก็คือ การมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะต้องมีความชัดเจน โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นธรรมและมีการบังคับใช้ตามบทบัญญัตินั้น ๆ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหา โดยประสานกันระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนที่สอดคล้องเป็นระบบ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเป็นการส่งเสริมศักดิ์ศรีของมนุษย์ ในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถเสมอภาคกันในตำแหน่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งพึงจะได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างแท้จริง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

สภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

4.1 ปัญหาอันเกิดจากความไม่สอดคล้องกันของบทบัญญัติกฎหมายกับการบังคับใช้

การนำหลักการแห่งปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ มา
ดำเนินการให้มีผลภายในประเทศ โดยการนำมาบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ในกฎหมายสูงสุดใน
การปกครองประเทศ คือ รัฐธรรมนูญและกฎหมายระดับรองลงไป ทั้งที่เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดย
ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ซึ่งถือเป็นเพียงมาตรการในขั้นต้นเท่านั้น แต่การที่ทำให้การ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ มีผลใช้บังคับอย่างจริงจัง และบรรลุสมตามเจตนารมณ์ของ
กฎหมายดังกล่าวจำต้องขึ้นอยู่กับ “การบังคับใช้กฎหมาย” (Law enforcement) อย่างมีประสิทธิภาพ
ด้วยเสมอ¹

ในแต่ละปีฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารได้ตรากฎหมายออกมาเป็นจำนวนมากและ
จะให้มีข้อความใด เรื่องใด ก็สามารถกระทำได้โดยไม่ยากลำบากเท่าใดนัก แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ
อยู่ในปัจจุบันเป็นประจำก็คือ มีกฎหมายจำนวนมากที่มีได้มีการหยิบยกขึ้นบังคับใช้เลย หรือบังคับ
ใช้ผิดไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย หรือเมื่อเวลาล่วงเลยไปก็มิได้มีการตรวจสอบอย่างจริงจังว่า
กฎหมายฉบับใดบ้างที่ล้าสมัยหรือไม่เป็นธรรมอันส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน²

นอกจากนี้ ในการดำเนินคดีอาญานั้น มีความจำเป็นต้องล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพ
ของบุคคลในบางเรื่อง เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานอันจะนำไปสู่การพิสูจน์ความผิดอาญาของ
ผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับได้มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของ
ผู้ถูกกล่าวหาไว้ และสำหรับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ได้มีบทบัญญัติที่
รับรองสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย และพยานไว้ อันถือได้ว่า การให้หลักประกัน
สิทธิแก่ประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากที่สุดฉบับหนึ่ง ในการแก้ไขปรับปรุง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นี้ ทำให้มีผลกระทบถึงอำนาจหน้าที่ของทุกฝ่ายที่

---

¹ กุลพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน (พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 132.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 132.

เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ตำรวจ อัยการ ทนายความ ศาล และราชทัณฑ์ อีกทั้งผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย อีกด้วย และผลของการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้ ทำให้รัฐสภามีหน้าที่ตรากฎหมายออกมาบังคับให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งในบางกรณีต้องแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับหลักประกันดังกล่าว ส่วนเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมและศาลก็ต้องถือแนวปฏิบัติ หรือปรับปรุงการบังคับใช้กฎหมายภายในให้มีความสอดคล้องกับมาตรการคุ้มครองสิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหานั้นมีปัญหาทั้งในทางปฏิบัติงานและการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละเรื่อง ดังต่อไปนี้ คือ

4.1.1 การให้ความคุ้มครองในเรื่องของศาลเป็นองค์กรเดียวในการออกหมายอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน มาตรา 78 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังบัญญัติไว้ในมาตรา 80
- (2) เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำความผิด หรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิด โดยมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

- (3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี
- (4) เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตนเองไม่ต้องมีหมาย แต่ต้องเป็นในกรณีที่อาจออกหมายจับได้หรือจับได้ตามกฎหมายนี้”

ผู้มีอำนาจจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (มาตรา 78) พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ (มาตรา 78 วรรคสอง) พนักงานสอบสวน (มาตรา 136) ราษฎร (มาตรา 79) นายประกัน (มาตรา 117)

ตามมาตรา 78 นี้จะเห็นได้ว่า โดยหลักแล้วจะจับโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ เหตุที่กฎหมายบัญญัติหลักไว้นี้ก็เป็นหลักประกันในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพบุคคลตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ แต่มีข้อยกเว้นว่า การจับโดยไม่มีหมายจับตามมาตรา 78 นี้ สามารถ

กระทำได้โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้จับ แต่การดำเนินการในลักษณะนี้เป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ผู้มีอำนาจจับจะดำเนินการจับก็ต้องพึงระมัดระวังพิจารณาหลักกฎหมายให้ดี การกระทำโดยไม่ชอบขัดต่อมาตรา 78 อาจมีความผิดตามมาตรา 157 มาตรา 309 และ มาตรา 310 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และอาจเป็นการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ด้วย

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา การจับและคุมขังบุคคลใด จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือผู้นั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่มีหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยผู้ถูกจับจะต้องได้รับแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้ากับจะต้องได้รับโอกาสแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบในโอกาสแรกและผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุผลที่จะขังผู้ถูกจับไว้ตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ

- (1) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือ
- (2) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย”

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจจับขององค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ มาเป็นศาลเพียงองค์กรเดียว สาเหตุที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอำนาจการจับดังกล่าว อาจสืบเนื่องมาจากมีกระแสประชาธิปไตยเรียกร้องให้ปฏิรูปทางการเมือง

แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 นี้ ยังมีได้ใช้บังคับจนกว่าจะมีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ซึ่งต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือวันที่ 11 ตุลาคม 2540 เพราะมาตรา 335(6) แห่งกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติเป็นบทเฉพาะกาลเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรา 237 ไว้ว่า “มิให้นำบทบัญญัติมาตรา 237 มาใช้บังคับ

จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้การเป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว ซึ่งต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้”

เมื่อรัฐธรรมนูญปัจจุบันกำหนดว่า การจับตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติเป็นอำนาจของศาลเพียงองค์กรเดียวที่ใช้อำนาจได้ แต่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังไม่มีผลใช้บังคับผู้มีอำนาจจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบัน ยังเป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ พนักงานสอบสวน ตามที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นใช่หรือไม่ ประเด็นปัญหานี้จึงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย

ประเด็นปัญหาการจับนี้ ผู้มีอำนาจจับปัจจุบันย่อมมีอำนาจดำเนินการได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบัน ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 ถึงวันที่ 11 ตุลาคม 2545 เมื่อพ้นกำหนดดังกล่าวการดำเนินการเกี่ยวกับจับกุมบุคคลก็ควรดำเนินการตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 237 วางหลักการว่า การจับจะกระทำมิได้ เว้นแต่

- (1) ต้องมีคำสั่งหรือหมายศาล หรือ
- (2) ผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือ
- (3) มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับตามที่กฎหมาย

บัญญัติ

ปัญหามีว่า เมื่อมีการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว ในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจจะสามารถดำเนินการบังคับใช้กฎหมายได้ตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นการควบคุมอาชญากรรมในสังคมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) และหลักนิติธรรม (Due Process) ให้เกิดประสิทธิภาพตามกฎหมายบัญญัติได้หรือไม่

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 335 (6) กำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามบัญญัติกฎหมายรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายใน 5 ปี ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งขณะนี้มีการดำเนินการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้แล้วตาม ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ....

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 60 และมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา 57 ภายใต้บังคับแห่งบัญญัติใน มาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 92 และมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายนี้ จะจับ ขัง จำคุก หรือกักในที่รโหฐานหาตัวคน หรือสิ่งของต้องมีคำสั่ง หรือหมายของศาลสำหรับกรนั้น

บุคคลที่ต้องขังหรือจำคุกตามหมายศาล จะปล่อยไปได้ก็เมื่อมีหมายปล่อยของศาล

มาตรา 59 ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้น หรือหมายขัง เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อมีผู้ร้องขอก็ได้

ในกรณีที่มีผู้ร้องขอ ผู้ร้องขอต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจตั้งแต่ระดับสามหรือนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ศาลผู้ออกหมายจะต้องสอบให้ปรากฏเหตุผลสมควรที่จะออกหมายนั้นเสียก่อน เหตุผลนี้จะได้จากคำแจ้งความโดยสาบานตัวหรือจากพฤติการณ์อย่างอื่นก็ได้

มาตรา 61 ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 97 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลตั้งระบุในหมาย หรือแก่หัวหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจประจำจังหวัดหรืออำเภอ ซึ่งจะให้จัดการให้เป็นไปตามหมายนั้นก็ได้

ในกรณีหลังเจ้าพนักงานผู้ได้รับหมายต้องรับผิดชอบในการจัดการตามหมายนั้นจะจัดการเอง หรือสั่งให้เจ้าพนักงานรองลงไปจัดการให้ก็ได้หรือจะมอบหรือส่งสำเนาหมายอันรับรองว่าถูกต้องให้แก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจคนอื่น ซึ่งมีหน้าที่จัดการตามหมาย ซึ่งตนได้รับนั้นก็ได้ ถ้าหมายนั้นได้มอบหรือส่งให้เจ้าพนักงานตั้งแต่สองนายขึ้นไปเจ้าพนักงานจะจัดการตามหมายนั้นแยกกันหรือร่วมกันก็ได้

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความใน มาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 66 เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ
- (2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

มาตรา 10 ให้ยกเลิกความในมาตรา 77 และ มาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ใน

มาตรา 80

(2) เมื่อพบบุคคล โดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วจะหลบหนี

(4) เมื่อมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว ทั้งนี้ต้องเป็นกรณีที่ศาลออกหมายจับได้

จากการวิเคราะห์ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาย่อมเห็นได้ว่า มีการยกร่างให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนและในเรื่องเหตุยกเว้นการจับโดยไม่มีหมายจับก็มีได้แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิมมากนัก ดังนั้น ในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจผู้จะต้องปฏิบัติตามบังคับใช้กฎหมายให้เป็นผลเพื่อควบคุมอาชญากรรมควบคู่กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอาจเกิดปัญหาได้คือ

1) ความรวดเร็วในการปฏิบัติหน้าที่ในการจับ อันถือเป็นมาตรการในการสอบสวนคดีอาญาที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เมื่อมีการจำกัดอำนาจในการจับของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย โดยกำหนดให้มีมาตรการตรวจสอบดุลพินิจก่อนที่จะมีการอนุญาตให้มีการจับ เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่สามารถขออนุญาตได้ทัน มาตรการนี้ก็คือ ระบบการออกหมายซึ่งได้แก่ศาลเป็นผู้ออกนั่นเอง การที่มีความผิดอาญาเกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายย่อมมีความประสงค์ที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการติดตามจับกุมบุคคลนั้นมาโดยเร็ว เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลบปัจจุบันได้ให้อำนาจแก่นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจออกหมาย จึงทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงให้อำนาจในการออกหมายเป็นของศาล จึงเกิดปัญหาว่า ในการออกหมายจับในเขตพื้นที่จังหวัดที่มีการ

คมนาคมไม่สะดวก ทุรกันดารห่างไกล โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค สถานีตำรวจอยู่ห่างจากศาลและอัยการ ปริมาณคดีที่ต้องออกหมายจับและหมายค้นมีปริมาณมาก และมีบ่อยครั้งที่ต้องการความฉับไวในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นกว่าที่ตำรวจจะไปถึง ศาลเพื่อขอให้ผู้พิพากษาออกหมายให้ อาจเป็นการล่าช้าและเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดหลบหนียอมเป็นปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ

2) ความพร้อมขององค์กรและผู้พิพากษา เมื่อมีการจำกัดอำนาจของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย โดยให้ศาลเป็นผู้ออกหมาย ปัญหาในทางปฏิบัติ คือ จำนวนของที่ทำกรศาลในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ยังมีไม่มากพอ และที่ตั้งสำนักงานที่ทำกรของศาลของไทยจะตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองหรืออำเภอใหญ่ ๆ ที่มีความเจริญของจังหวัด แต่สถานีตำรวจของไทยจะมีเขตที่ตั้งในทุกเขตพื้นที่ของอำเภอและตำบล สถานีตำรวจโดยทั่วไปจึงมีเขตที่ตั้งทั้งในเขตพื้นที่ที่เจริญพัฒนาแล้วและในเขตพื้นที่ทุรกันดารจำนวนมาก ถ้ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลจากเขตที่ตั้งสำนักงานศาลย่อมทำให้เกิดความไม่สะดวกรวดเร็วในการดำเนินการเพื่อออกหมายจับ เพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายตามรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับต่างประเทศจะเห็นว่า ในต่างประเทศศาลจะมีการแบ่งเขตอำนาจศาลย่อยลงไป เช่น ในประเทศแคนาดา มีการแบ่งศาลออกเป็น ศาลรัฐบาลกลาง ศาลมลรัฐ ศาลจังหวัด และศาลท้องถิ่น จึงทำให้มีคดีในศาลไม่มากนัก อีกทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ก็มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานที่มีต่อสังคมก็อยู่ในระดับสูง

สำหรับผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 275 กำหนดว่า “ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา

การแต่งตั้งเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรมมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินอื่นทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ดังนั้นเมื่อศาลยุติธรรมเป็นองค์กรอิสระ มิได้อยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นองค์กรบริหารของรัฐบาล การจะพัฒนาองค์กรและบุคลากรของศาล ตามงบประมาณย่อมมีความยากลำบากพอสมควร เพราะโดยศักยภาพศาลมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัย

พิพากษาคดีความผิดมิใช่เป็นการบริหารโดยตรง ประกอบกับปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่า ผู้พิพากษา ซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญของศาลมีจำนวนน้อย เนื่องจากเข้าสู่ตำแหน่งผู้พิพากษามีกระบวนการสรรหามีขั้นตอนวิธีการละเอียดรอบคอบเพราะต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริตสูง ดังนั้น เมื่อมีผู้พิพากษาอยู่จำนวนไม่มาก แต่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้พิพากษามีอำนาจหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจในการจับ ซึ่งในทางปฏิบัติผู้พิพากษาต้องปฏิบัติหน้าที่ประสานกับเจ้าพนักงานตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ตามสถานีตำรวจต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อป้องกันดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและปฏิบัติกรตามที่กฎหมายให้อำนาจตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง เมื่อเกิดเหตุการณ์กระทำความผิดทางอาญา เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจมีเหตุเร่งด่วนในทางปฏิบัติเพื่อจับกุมผู้ต้องสงสัยในทันทีทันใด เพื่อเป็นการปราบปรามควบคุมอาชญากรรมให้สังคมแต่กฎหมายกำหนดทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจับให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชน หากผู้พิพากษามีความพร้อมในทางปฏิบัติไม่มากนัก การบังคับใช้กฎหมายก็ย่อมไม่เกิดประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเห็นว่า การบังคับใช้กฎหมายตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย รัฐต้องมองเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินการพัฒนาองค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยทุก ๆ องค์กร ให้มีการสอดคล้องประสานอย่างพร้อมเพียงในแนวทางเดียวกัน เพื่อไปสู่เป้าหมายให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยต้องทุ่มเทงบประมาณ มีการจัดตั้งหน่วยงานเป็นศูนย์ประสานงานองค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งปัจจุบันองค์กรเหล่านั้นต่างเป็นองค์กรที่มีการบริหารงานอิสระให้เข้าอยู่เป็นหนึ่งเดียว เพื่อพัฒนาทางวิชาการ บุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ สถานที่ และอื่น ๆ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา สามารถควบคุมอาชญากรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสร้างศรัทธาประชาชนต่อเจ้าพนักงานของรัฐได้อย่างสมบูรณ์แบบต่อไป

3) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องของการให้อำนาจศาลในการออกหมายจับและคุมขังบุคคล กำหนดเงื่อนไขให้การจับและคุมขังบุคคลใดจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่ง หรือหมายของศาล

ร่างฯ มาตรา 2 (9) “หมายอาญา” หมายถึง หนังสือบอกการหรือคำสั่ง ซึ่งออกตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ขัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลย หรือนักโทษ หรือให้ทำการค้น รวมทั้งสำเนาหมายเช่นนี้อื่น ได้รับรองว่าถูกต้องและคำบอก

กล่าวทางโทรเลข โทรสาร หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่ศาลกำหนด ซึ่งแจ้งว่าได้ออกหมายจับหรือหมายค้นแล้ว”

ร่างฯ มาตรา 58 บัญญัติว่า ศาลมีอำนาจออกคำสั่งหรือหมายอาญาได้ภายในเขตอำนาจ

ร่างฯ มาตรา 59 บัญญัติว่า ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้น หรือหมายขัง เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อมีผู้ร้องขอก็ได้

ในกรณีที่มีผู้ร้องขอ ผู้ร้องขอต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตั้งแต่ระดับสาม หรือนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ศาลผู้ออกหมายจะต้องสอบให้ปรากฏเหตุผลสมควรที่จะออกหมายนั้นเสียก่อน เหตุผลนี้จะได้มาจากคำแจ้งความโดยสาบานตัวหรือจากพฤติการณ์อย่างอื่นก็ได้”

ร่างฯ มาตรา 58 และร่างฯ มาตรา 59 เป็นการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญในเรื่องของการให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งหรือหมายอาญา

ข้อสังเกตจากร่างฯ บทบัญญัติกฎหมายข้างต้น หากเป็นการเร่งด่วนหรือพื้นที่ห่างไกล การเดินทางไม่ได้รับความสะดวก อาจทำให้ผู้ร้องขอหมายไม่สามารถปรากฏตัวต่อศาลได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการสื่อสารที่ไปถึงผู้พิพากษาในทันทีเช่น ทางโทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสาร หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่เหมาะสม ซึ่งกรณีนี้ตามร่างมาตรา 2(9) เกี่ยวกับคำจำกัดความคำว่า “หมายอาญา” ข้างต้นนั้นให้ศาลมีอำนาจส่งสำเนาหมายอันได้รับรองว่าถูกต้องและคำบอกกล่าวทางโทรเลข โทรสารหรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่ศาลกำหนด ซึ่งแจ้งว่าได้ออกหมายจับหรือหมายค้นแล้วได้ประกอบร่างฯ มาตรา 77 บัญญัติว่า

“ หมายจับให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร

การจัดการตามหมายจับนั้น ให้จัดการตามวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) สำเนาหมายอันรับรองว่าถูกต้อง
- (2) โทรเลขแจ้งว่าได้ออกหมายแล้ว
- (3) สำเนาหมายที่ส่งทางโทรสาร หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่ศาลกำหนด หรือ
- (4) หมายคู่ฉบับ ตามมาตรา 59 วรรคสาม

การจัดการด้วยวิธีการตาม (2) (3) และ (4) ให้ส่งหมายหรือสำเนาอันรับรองแล้วไปยังเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายโดยพลัน”

ย่อมเป็นการสอดคล้องให้เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาความไม่สะดวกรวดเร็วในการออกหมายให้กับศาลและเจ้าพนักงานตำรวจผู้บังคับใช้กฎหมายตามรัฐธรรมนูญ

4.1.2 การให้ความคุ้มครองกรณีการออกหมายจับและหมายขัง

ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการออกหมายจับ หรือหมายขังบุคคลตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 237 วรรคสอง अनुมาตรา (1) และอนุมาตรา (2) ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง ที่มีโทษตามกฎหมายบัญญัติ หรือมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันสมควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

แต่เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (1) ได้กำหนดเหตุแห่งการออกหมายจับไว้เพียงแต่ผู้ต้องหาถูกสงสัย โดยมีเหตุอันสมควรก็ให้ออกหมายจับได้จากคำจำกัดความ “เหตุอันสมควร” ได้เป็นทางให้เจ้าพนักงานตีความและนำไปใช้ในทางมิชอบ ถือเป็น การริดรอนเสรีภาพของประชาชน ซึ่งในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเพียงแต่เหตุอันสมควรนั้นไม่เพียงพอที่จะเป็นเหตุให้ออกหมายจับได้ ทั้งนี้ต้องถึงขนาดมีพยานหลักฐานว่าผู้นั้นกระทำความผิดอาญาร้ายแรง หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อให้เกิดอันตรายประการอื่น ในเรื่องนี้มีประเด็นปัญหาคือ

1) การออกหมายจับดังกล่าวนี้ อาจเกิดปัญหาขัดข้องในการปฏิบัติหน้าที่ว่า หากดำเนินการจับไปอย่างไม่ชอบด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแล้ว จะเป็นผลทำให้การควบคุมตัวนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการออกหมายจับด้วย “เหตุอันสมควร” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ต่อไปจะใช้ไม่ได้ เพราะบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 237 วรรคสอง บัญญัติให้การออกหมายจับจะต้องมี “หลักฐาน” มิใช่ “เหตุอันสมควร”

2) เหตุแห่งการออกหมายจับตามบทบัญญัตินี้ เป็นการให้อำนาจผู้พิพากษาในการออกหมายจับได้ลำบากยิ่งขึ้น เนื่องจากต้องปรากฏพยานหลักฐานว่า ผู้นั้นได้กระทำความผิดมา หรือได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง นับว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องสงสัยไม่ให้ถูกออกหมายจับได้โดยง่าย ซึ่งเป็นผลดีกับตัวผู้กระทำความผิด แต่เหตุแห่งการบัญญัติกฎหมายไว้เข้มงวดเช่นนี้ ทำให้ยากแก่การขอหมายจับเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาสอบสวนพิจารณา เพื่อลงโทษได้ เนื่องจากต้องปรากฏพยานหลักฐานพอสมควรจึงสามารถออกหมายจับได้ แต่ในทางปฏิบัติหากเกิดการกระทำความผิดแล้วการรวบรวมพยานหลักฐานไม่ใช่เรื่องง่าย เช่น บางคดีเกิดขึ้นในเวลากลางคืน ไม่มีผู้เห็นเหตุการณ์ ไม่มีร่องรอยการกระทำความผิด เช่น พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือลายนิ้วมือ หรือกรณีที่พยานไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากเกรงกลัวว่าจะเกิดอันตราย

จากผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ทำให้ไม่ปลอดภัยในชีวิตทั้งของคุณและครอบครัวหรือด้วยเหตุอื่น ๆ
ดังนั้น ทางที่จะได้มาซึ่งพยานหลักฐานไปสู่การหาตัวผู้กระทำความผิดจึงไม่ใช่สิ่งที่สามารถจะทำได้รวดเร็วนัก

3) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องเหตุที่จะ
ออกหมายจับนี้ได้กำหนดเงื่อนไขในการออกหมายจับ หรือขังบุคคลว่าจะออกได้ต่อเมื่อมีหลักฐาน
ตามสมควรว่า ผู้นั้นจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง หรือมีสาเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี
หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลัก
แหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันสมควร ให้ถือว่ามิเหตุอันควรเชื่อว่า
ผู้นั้นจะหลบหนี

ร่างฯ มาตรา 66 บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้”

- (1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา
ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ
- (2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมี
เหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น
ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัด
โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันสมควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

ข้อสังเกตจากร่างฯ จะเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา
237 วรรคสอง อนุมาตรา (1) ว่า “มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา
ร้ายแรงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้” ส่วนในร่างฯ มาตรา 66 อนุมาตรา (1) บัญญัติว่า “เมื่อมีหลักฐาน
ตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี” จาก
บทบัญญัตินี้พิจารณาได้ว่า ความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไปนั้น ไม่ครอบคลุมถึง
ความผิดฐานลักทรัพย์ ยักยอก หรือน้อโกง ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ทำให้ไม่
สามารถออกหมายจับในกรณีดังกล่าวได้ เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ในปัจจุบัน ถ้าเอาจำนวนเงิน
มาพิจารณาในสถานะเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังมีปัญหาอยู่ขณะนี้ จะเห็นได้ว่า ย่อมก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อประเทศอย่างแน่นอน แม้อัตราโทษจะไม่สูงแต่ก็เป็นการกระทำความผิดที่มี
ผลกระทบต่อ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม อันถือได้ว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรง
เช่นเดียวกัน

4.1.3 การคุ้มครองเกี่ยวกับระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 237 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ถูกจับ ซึ่งยังถูกควบคุมตัวอยู่ต้องถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังตัวผู้ถูกจับตามกฎหมายหรือไม่ เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานว่าได้กระทำการละเมิดบทบัญญัติกฎหมายหรือไม่ รวมทั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบว่า หมายจับดังกล่าวยังคงใช้ได้อยู่หรือไม่ หรือมีการเพิกถอนไปแล้ว โดยพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือศาลพิพากษายกฟ้อง แต่ผู้จับกุมไม่ทราบถึงหนังสือเพิกถอนหมายจับนี้ อาจเพราะยังไม่ถึงหรืออีกประการหนึ่งคือ เหตุที่ออกหมายจับยังคงมีอยู่หรือไม่ ในส่วนนี้มีประเด็นปัญหาคือ

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 บัญญัติห้ามมิให้ควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ... ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นจะยืดเวลาเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงก็ได้เท่าที่มีเหตุจำเป็น ทั้งนี้รวมแล้วต้องไม่เกินสามวัน ซึ่งเจ้าพนักงานมักอ้างว่าเป็นระยะเวลาไม่เพียงพอในการรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 237 ไม่ได้กระทบถึงอำนาจศาลที่จะรับฝากขังผู้ต้องหา เพื่อใช้ในการสอบสวนผู้ต้องหาแต่อย่างใด อีกทั้งหากการสอบสวนไม่เสร็จสิ้นยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้กระทำความผิดต่อไป เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนก็สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายขังนั้นต่อไปได้ และหากมีเหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็น อย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติก็สามารถที่จะขยายเวลาการควบคุมตัวผู้ถูกจับได้ จึงเห็นได้ว่า ถ้อยคำของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบางส่วนขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 237 โดยเฉพาะในประเด็นที่ให้ยืดระยะเวลาการควบคุมเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมง แต่ไม่เกินสามวันได้

2) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา กำหนดให้ผู้ถูกจับซึ่งยังถูกควบคุมตัวอยู่ถูกนำตัวไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อศาลพิจารณาว่ามีเหตุที่จะขังผู้ถูกจับไว้หรือไม่ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และในกรณีที่มีการคุมขังบุคคลในคดีอาญา หรือในกรณีอื่นได้ กำหนดให้ผู้ถูกคุมขัง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง มีสิทธิร้องต่อศาลว่า การคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย

เพื่อให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังนั้น เมื่อมีคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน

ร่างฯ มาตรา 87 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตาม พฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่า ความผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามค่าให้การและที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและ ที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการ สอบสวนหรือการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหา มาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจ ก้าว ล่วงเสียได้โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังผู้ต้องหานั้น ไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงาน สอบสวน หรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการ พิจารณาก็ได้...”

ร่างฯ มาตรานี้ได้เพิ่มเติมวรรคสาม โดยกำหนดให้กรณีมีเหตุจำเป็นเพื่อการ สอบสวน หรือฟ้องคดีให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหามาถึง ที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมีอาจก้าวล่วงเสีย ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

4.1.4 การให้ความคุ้มครองกรณีการค้น

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 บัญญัติว่า “ในคดี อาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่ง หรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้ มีคำสั่งหรือหมายศาลทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 มาตรา 92 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นและในกรณี ต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากระทำลงในที่รโหฐาน

(3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

(4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า สิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน

(5) เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้ถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับ หรือจับตามมาตรา 78

เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ต้องเป็นในกรณีที่อาจออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายนี้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 มาตรา 2 (13) “ที่รโหฐาน” หมายความว่าถึงที่ต่าง ๆ ซึ่งมีใช้สาธารณะสถานดังบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 มาตรา 1 (3) “สาธารณะสถาน” หมายความว่าสถานที่ใด ๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้”

จากหลักกฎหมายดังกล่าวทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีหลักการสอดคล้องต้องกันว่า ในการค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่เข้าเหตุยกเว้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 238 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจย่อมทำการค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย

แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477 มาตรา 92 วรรคสอง บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองไม่ต้องมีหมายค้นก็ได้ แต่ต้องเป็นในกรณีที่อาจออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายนี้ ย่อมนับเป็นข้อยกเว้นว่า หากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองแล้วไม่ต้องมีหมายค้น แม้เป็นการค้นในที่รโหฐาน

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กำหนดอำนาจออกหมายค้นเป็นของศาล มิใช่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เป็นการเปลี่ยนหลักการการใช้อำนาจค้นโดยกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทย เมื่อมีการเปลี่ยนหลักการขององค์กรที่ใช้อำนาจค้นด้วยกฎหมายสูงสุดเช่นนี้ โดยหลักนิติศาสตร์ ย่อมต้องถือว่าหลักการตาม

กฎหมายลำดับรองที่มีศักดิ์ต่ำกว่า ข้อมมูลกลับข้าง กล่าวคือ อำนาจค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นข้อมมูลกลับข้างไปด้วย

ในทางปฏิบัติในกรณีอำนาจค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง เมื่อมีรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับแล้วว่าจะมีอำนาจหรือไม่ มีการถกแถลงกันมากกว่า ความหมายที่แท้จริงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญคืออะไร วงการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยหลายแห่งได้ประชุมปรึกษาหารือว่าแนวการตีความแปลกฎหมายที่ชอบด้วยหลักการและเหตุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมีอยู่อย่างไร

เมื่อพิจารณาข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 238 กรณีมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นน่าจะหมายความว่า

(1) เป็นกรณีค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย ตามมาตรา 92 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือ

(2) เป็นกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเอง แต่เป็นกรณีที่อาจออกหมายค้นหรือค้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง ซึ่งต้องมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับรองอำนาจนี้ไว้(ตามที่กฎหมายบัญญัติ) เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคท้ายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ประเด็นนี้สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีหนังสือหารือถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาในประเด็นปัญหาดังกล่าวรวม 2 กรณี คือ^T

^T หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร.0601/619 ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 ถึง อธิบดีกรมตำรวจ เรื่อง อำนาจค้นในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตาม มาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และอำนาจค้นโดยไม่มีหมายค้นในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานของเจ้าพนักงานตามมาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 และ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร.0601/620 ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 ถึง เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

(1) อำนาจค้นในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามมาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) อำนาจค้นโดยไม่มีหมายค้นในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานของเจ้าพนักงานตามมาตรา 14(1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตอบข้อหารือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่งเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีผลใช้บังคับแล้ว พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะมีอำนาจค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นในกรณีที่จะออกหมายค้นได้ตามมาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้หรือไม่ นั้น เห็นว่า

มาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” และมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่า “การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” จะเห็นได้ว่า บทบัญญัตินี้ได้ยกเลิกหลักการที่ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายค้นตามมาตรา 58 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกหมายค้นได้ ฉะนั้นการที่มาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นในที่รโหฐานด้วยตนเอง ไม่ต้องมีหมายค้นในกรณีที่จะออกหมายค้นได้ ก็เป็นหลักการอันสืบเนื่องมาจากมาตรา 58(3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจออกหมายค้นได้เอง มาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่สามารถค้นในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายโดยถือว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นหมายในตัวเอง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่มีความมุ่งหมายให้ศาลเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจออกหมายค้นในที่รโหฐานได้ คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 9) จึงมีความเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา 92 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายค้นในกรณีที่จะออกหมายค้นได้ จึงขัดต่อมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และบทบัญญัตินี้เป็นอันใช้

บังคับมิได้ตามมาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เหตุนี้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จึงไม่มีอำนาจค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นในกรณีนี้อาจออกหมายค้นได้ตามมาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประการที่สอง เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีผลใช้บังคับแล้ว เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 จะมีอำนาจเข้าค้นเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นตามมาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 ได้หรือไม่

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญดังที่ปรากฏในคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉะนั้น มาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงได้บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมายการใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง” และมาตรา 29 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้” ประกอบกับมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ทั้งมีมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติรับรองไว้อีกชั้นหนึ่งว่า “ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ฉะนั้น แม้ว่ามาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะบัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้เข้าค้นในที่รโหฐานได้เมื่อมีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่ง หรือหมายของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ก่อนแล้ว และกฎหมายที่จะตราขึ้นใช้บังคับต่อไป โดยมีได้วางขอบเขตไว้ว่า เหตุให้ค้นดังกล่าวจะต้องมีลักษณะเช่นใด แต่การจะพิจารณาตีความว่ากฎหมายใดเข้าข้อยกเว้นดังกล่าวหรือไม่ ก็จะต้องคำนึงถึงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทยโดยกฎหมายนั้นจะต้องกำหนดเหตุยกเว้นไว้เท่าที่จำเป็นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

เมื่อได้พิจารณามาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 แล้ว จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการค้นเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานไว้ว่า จะต้องเป็นไปเพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ตรารึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดมาตรการและให้อำนาจในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการค้นและการเสพยาเสพติดให้ได้ผลโดยเด็ดขาด และมี ประสิทธิภาพดังปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว เพราะยาเสพติดเป็นภัยอย่าง ร้ายแรงต่อการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประกอบกับ ยาเสพติดเป็นพยานหลักฐานในการกระทำความผิดอันอาจถูกเคลื่อนย้ายหรือทำลายได้โดยง่าย ฉะนั้น หากจะให้เจ้าพนักงานค้นเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานโดยต้องมีหมายค้นตาม มาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันทำให้เจ้าพนักงานไม่อาจเข้าค้นได้ในทันที แต่ต้องไปดำเนินการขออนุญาตค้นจากศาลก่อน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เหตุนี้ คดียาเสพติดตามที่มาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 บัญญัติให้อำนาจเข้าค้นเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นย่อมถือได้ว่าเป็นกรณีพิเศษสำหรับความผิดประเภทนี้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เจ้าพนักงานมีอำนาจเข้าตรวจค้น โดยเร่งด่วน และเจ้าพนักงานที่จะมีอำนาจเช่นนี้ก็มิใช่เจ้าพนักงาน ทั่วไป แต่จะต้องมีการแต่งตั้งเป็นพิเศษโดยมีการกลั่นกรองคุณสมบัติและระดับตำแหน่งของผู้รับการแต่งตั้งแล้ว ดังจะเห็นได้จากความในวรรคสองของมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ที่บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานตำแหน่งใด และระดับใด จะมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น”

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมา คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมายคณะที่ 9) เห็นว่า มาตรา 14(1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 ได้

บัญญัติเหตุให้คืนได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาลซึ่งเข้าช้อยกเว้นในมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ขัดต่อมาตรา 35 และมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉะนั้น เจ้าพนักงานตามกฎหมายดังกล่าวจึงยังคงมีอำนาจค้นในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้นตามมาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 ได้

ต่อมาสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือที่ นร.0204/5394 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2541 ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้นำปัญหาดังกล่าวให้ที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการร่างกฎหมายพิจารณาพิเคราะห์ ทบทวน คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) พิจารณาแล้ว มีมติเห็นพ้องด้วยกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 9) ทั้งสองประเด็นว่า บทบัญญัติมาตรา 92 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีหมายค้นในกรณีที่สามารถออกหมายค้นได้ ขัดต่อมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ สำหรับกรณีตามมาตรา 14 (1) และ (2) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 นั้น โดยที่บทบัญญัติดังกล่าวได้บทบัญญัติเหตุที่เจ้าพนักงานจะค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลซึ่งเป็นไปตามมาตรา 238 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติให้กระทำได้อำมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ ฉะนั้น เจ้าพนักงานตามกฎหมายดังกล่าวจึงยังคงมีอำนาจค้นในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในส่วนที่เป็นที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้นได้

หลังจากคณะกรรมการกฤษฎีกา ตอบข้อหารือ กรมตำรวจ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2541 มีกรณีศาลจังหวัดอุดรดิตถ์ และศาลจังหวัดลำปาง ได้มีการวินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจค้นของเจ้าพนักงานตำรวจในกรณีตรวจค้นจับกุมความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษว่า เป็นการกระทำที่ขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 คือ

1. ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์³

เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2541 เวลาประมาณ 6 นาฬิกา สารวัตรป้องกันและปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ และได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้เป็นเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ให้โทษ มีอำนาจและหน้าที่ในการตรวจค้นบุคคลและเข้าไปในเคหสถานเพื่อตรวจค้น โดยไม่ต้องมีหมายค้นจากศาล สืบทราบว่า จำเลยทั้งสามร่วมกันจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนให้กับบุคคลทั่วไปที่บ้านเลขที่ 10/1 หมู่ที่ 2 ตำบลวังแดง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ จึงร่วมกับพวก ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเดินทางไปที่เกิดเหตุโดยมิได้มีขหมายค้นจากศาล เนื่องจากเกรงว่าหากมาขอหมายค้นจากศาลจะมีการเคลื่อนย้ายเมทแอมเฟตามีน เมื่อไปถึงพบจำเลยทั้งสามกับพวกอีก 1 คน จึงแสดงตัวเป็นเจ้าพนักงานและขอทำการตรวจค้น โดยแสดงบัตรประจำตัวพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ การตรวจค้นสารวัตรป้องกันและปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอตรอน แต่เพียงผู้เดียวเข้าทำการตรวจค้น โดยมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 2 ตำบลวังแดง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นพยานในการตรวจค้น โดยเจ้าพนักงานตำรวจอื่นรออยู่ข้างนอก จากการตรวจค้นพบ 1) เมทแอมเฟตามีน จำนวน 200 เม็ด อยู่ในถาดที่ตั้งโกฏูบรรจุกะดุกบนหิ้งข้างฝาบ้าน 2) เมทแอมเฟตามีน จำนวน 30 เม็ด อยู่ในกล่องทึบชุบพื้นห้อง 3) อาวุธปืน ขนาด 9 มม. ไม่มีหมายเลขทะเบียน จำนวน 1 กระบอก อยู่ในตู้เสื้อผ้า 4) ลูกกระสุนปืนขนาด 9 มม. จำนวน 35 นัด และปลอกกระสุนปืน ขนาด 9 มม. จำนวน 29 ปลอก อยู่ในเสื้อแจ็กเก็ต ซึ่งแขวนอยู่ที่เสาบ้าน 5) อาวุธปืนลูกซองสั้น จำนวน 2 กระบอก โดยกระบอกหนึ่งมีหมายเลขทะเบียนอยู่ในตู้เสื้อผ้า แต่เป็นคนละคู่กับที่พบเมทแอมเฟตามีน 6) ธนบัตรชนิดต่าง ๆ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 8,000 บาท บนชั้นวางของ 7) โทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ) 1 เครื่องพร้อมแท่นชาร์จ 8) ซองใส่อาวุธปืนสั้น จำนวน 2 ซอง 9) หลอดกาแฟ จำนวน 40 หลอด จึงยึดเป็นของกลางตามบันทึกการตรวจค้น เมื่อตรวจค้นพบของกลางแล้วจึงเรียกให้เจ้าพนักงานตำรวจอื่นเข้าไปภายในที่เกิดเหตุเพื่อตรวจนับของกลาง เหตุที่ยึดธนบัตรและโทรศัพท์เคลื่อนที่ เพราะเชื่อว่าธนบัตรได้มาจากการจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน และโทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นอุปกรณ์ในการติดต่อขายเมทแอมเฟตามีน ชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนเจ้าพนักงานตำรวจแจ้งข้อหาจำเลยทั้งสามว่า ร่วมกันมียาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและร่วมกันมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน โดยไม่ได้รับอนุญาต พนักงานสอบสวนส่งเมทแอมเฟตามีนและอาวุธปืนและเครื่อง

³ คำพิพากษาศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ วันที่ 29 ธันวาคม 2542 คดีหมายเลขดำที่ 2043/2541 คดีหมายเลขแดงที่ 2358/2542 ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดอุตรดิตถ์ โจทก์ นายเฉลิมวุฒิ ทินกร กับพวก จำเลย

กระสุนปืนของกลางไปตรวจพิสูจน์ที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จังหวัดนนทบุรี และกองกำกับการวิทยาการเขต 8 จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับปรากฏว่าเมทแอมเฟตามีนอันเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 และอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนสามารถใช้ยิงได้ ตามรายการการตรวจพิสูจน์และสำเนาประกาศกระทรวงสาธารณสุข

คดีนี้ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์มีประเด็นวินิจฉัยดังนี้

การตรวจค้นของสารวัตรป้องกันและปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอตรอน ขอบด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 หรือไม่

เห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 บัญญัติว่า ในคดีอาญา การค้นในที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติมาตรา 238 มีความมุ่งหมายจะคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล ซึ่งบัญญัติรับรองไว้ใน มาตรา 35 วรรคแรก ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน และ วรรคสอง ว่า บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

เหตุที่รัฐธรรมนูญบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานไว้เช่นนี้ ก็เนื่องจากเสรีภาพดังกล่าวเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ซึ่งรัฐธรรมนูญเชิดชูและเห็นว่า บทกฎหมายที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองเสรีภาพดังกล่าว ดังนี้ การตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจะต้องตีความโดยคำนึงถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายเดิมที่มีอยู่ คือ ทั้งบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการออกหมายค้นและว่าด้วยการค้น โดยไม่ต้องมีหมายค้นซึ่งเป็นบทบัญญัติทั่วไปและบทบัญญัติของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ผู้กล่าวหาอ้างว่าให้อำนาจเจ้าพนักงานค้นเคหสถาน โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาลว่าตามบทบัญญัติดังกล่าว เสรีภาพในเคหสถานของบุคคลได้รับความคุ้มครอง ภายในขอบเขตใดและรัฐธรรมนูญมีความมุ่งหมายจะเปลี่ยนแปลงขอบเขตของการคุ้มครองดังกล่าวอย่างไร

ในเรื่องการออกหมายค้นนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติใน มาตรา 58 (3) ให้ศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจออกหมายค้นได้และบัญญัติในเรื่องนี้อีกว่า การออกหมายค้นจะต้องมีเหตุดังที่บัญญัติไว้ ในมาตรา 69 อย่างหนึ่งอย่างใด คือ 1) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานประกอบการสอบสวน ได้สวน

มูลฟ้องหรือพิจารณา 2) เพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยผิดกฎหมายหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่า ได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำความผิด 3) เพื่อพบและช่วยบุคคลซึ่งถูกหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย 4) เพื่อพบบุคคลซึ่งมีหมายให้จับ และ 5) เพื่อพบและยึดสิ่งของตามคำพิพากษาหรือตามคำสั่งในกรณีที่จะพบหรือยึดโดยวิธีอื่นไม่ได้แล้ว

ส่วนในเรื่องการค้นโดยไม่มีหมายค้นนั้นบัญญัติไว้ในมาตรา 92 โดยแยกออกเป็นสองกรณี กรณีแรกเป็นการค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เมื่อมีพฤติการณ์ตามมาตรา 92 วรรคแรก (1) ถึง (5) และกรณีที่สอง เมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นด้วยตัวเองและเป็นกรณีที่อาจออกหมายค้นได้ตาม มาตรา 92 วรรคสอง ดังนี้ หลักการสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ การค้นในที่รโหฐานอยู่ในเงื่อนไขสองประการคือ ประการแรก มีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดตาม มาตรา 60 และประการที่สอง ผู้ใช้ดุลพินิจว่า กรณีมีเหตุอันสมควรดังกล่าวหรือไม่ คือ ศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่

ด้วยหลักการสำคัญดังกล่าวเห็นได้ว่า ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นได้ในกรณีที่สองนั้น เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากอำนาจในการออกหมายค้นของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นใหญ่นั้น หมายความว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจย่อมมีอำนาจเพียงดำเนินการตามหมายค้นเท่านั้น การออกหมายค้นซึ่งต้องใช้ดุลพินิจว่ามีเหตุสมควรอย่างหนึ่งอย่างใดในเหตุตามมาตรา 69 หรือไม่ เป็นอำนาจของศาลหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ สำหรับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงและมีอำนาจออกหมายค้นให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ดำเนินการค้นได้อยู่แล้วนั้น เมื่อพนักงานดังกล่าวดำเนินการค้นด้วยตนเองซึ่งจะต้องใช้ดุลพินิจในขณะนั้นอยู่แล้วว่าเป็นกรณีออกหมายค้นได้หรือไม่ จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องออกหมายค้นให้แก่ตนเองก่อนและเห็นได้ยิ่งกว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 มาตรา 14 บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจค้นเคหสถานใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่นั้น เป็นการบัญญัติทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง กล่าวคือ เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ที่จะใช้ดุลพินิจว่า กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ในเคหสถานที่จะค้นหรือไม่ อย่างเดียวกับการให้อำนาจแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง การคุ้มครองเสรีภาพประชาชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ก็ดี เป็นการคุ้มครองที่อาศัยดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีสถานะพิเศษโดยปราศจากการควบคุมและการสอดส่องดูแลของฝ่ายตุลาการ ซึ่งไม่ต้องด้วย

หลักการของ รัฐธรรมนูญที่พิทักษ์เชิดชูศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลโดยกำหนดให้ การใช้ดุลพินิจว่าจะก้าวล่วงเข้าไปกระทำการใด ๆ ที่กระทบถึงเสรีภาพที่จะอยู่อาศัยและ ครอบครองเคหสถานโดยปกติสุขของบุคคลในกรณีปกติต้องเป็นการใช้ดุลพินิจของฝ่ายตุลาการ เท่านั้น ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 บัญญัติยกเลิกอำนาจในการ ออกหมายค้นของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเดิมที่มีอยู่และให้ศาลเท่านั้นมีอำนาจออกหมายค้นแก่ เจ้าหน้าที่ เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคลให้ตรงกับหลักการนี้ การยกเลิกอำนาจออกหมายค้นของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวย่อมมีความหมายอยู่ในตัวว่า การใช้ดุลพินิจว่า มีเหตุผลสมควรจะออกหมายค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 69 อย่างหนึ่ง อย่างไรก็ดี มิใช่อยู่ในอำนาจของเจ้าหน้าที่อีกต่อไป แต่ต้องอยู่ในอำนาจศาลเท่านั้น

ดังนั้น จึงถือเป็นการยกเลิกอำนาจในการค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นของเจ้าหน้าที่ที่มี อำนาจสืบเนื่องด้วย ไม่ว่าเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือเป็นเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 ก็ตาม เหตุที่ให้ค้นในที่โหลวมได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมาย ของศาล ซึ่งเป็นข้อยกเว้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 หมายถึง เหตุอย่างอื่นนอกจากเหตุเนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยสถานะพิเศษตามกฎหมายที่จะใช้ดุลพินิจ วินิจฉัยว่า มีหรือไม่มีเหตุผลสมควรจะค้นทำนองเดียวกันกับการใช้ดุลพินิจออกหมายค้นของศาล ฉะนั้น การตรวจค้นของสารวัตรป้องกันและปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอตรอน จังหวัด อุตรดิตถ์ อ้างว่ามีอำนาจค้นโดยไม่ต้องมีหมายค้นตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ.2519 จึงไม่ชอบด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238

ส่วนประเด็นการค้นของเจ้าพนักงานตำรวจชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 92 วรรคแรก (4) หรือไม่ นั้น เห็นว่า พฤติการณ์คดีนี้ไม่ต้องด้วยกรณีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคแรก (4)

สำหรับประเด็น พยานหลักฐานที่ค้นพบในที่เกิดเหตุนำมาอ้างเป็นพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ว่า จำเลยทั้งสามมีผิดได้หรือไม่ เห็นว่า เจ้าพนักงานตำรวจไม่มีอำนาจตรวจค้นที่เกิด เหตุโดยไม่มีหมายค้นของศาล ดังนั้น พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ค้นพบเนื่องจากการตรวจค้น จึงเป็น พยานหลักฐานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 ไม่ อาจนำมาอ้างเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยทั้งสาม คดีนี้ศาลพิพากษายกฟ้อง จำเลยทั้งสามและให้ขังจำเลยทั้งสามระหว่างอุทธรณ์ส่วนของกลางริบ

2. ศาลจังหวัดลำปาง⁴

สืบเนื่องจากผู้ต้องหาถูกผู้กำกับการตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จับกุมดำเนินคดีในความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และถูกขังระหว่างสอบสวนตามหมายขังระหว่างสอบสวนของศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดลำปาง) ผู้ต้องหายื่นคำร้องว่าการตรวจค้นบ้านของผู้ต้องหาเป็นการกระทำโดยไม่มีคำสั่งหรือหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 ขอให้มีการสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหา

ทางไต่สวนได้ความว่า เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2541 เวลาประมาณ 16 นาฬิกา เจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตรร่วมกันจับ นาย ท. พร้อมด้วยของกลางเมทแอมเฟตามีน นาย ท. ผู้ต้องหาซัดทอดว่า ได้ยาเสพติดดังกล่าวมาจาก นาง น. ที่บริเวณรั้วบ้านเลขที่ 41/4 หมู่ที่ 10 ตำบลเมืองยาว อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ผู้กำกับการตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง จึงให้ผู้ต้องหาดังกล่าวนำไปที่บ้านของ นาง น. ผู้ต้องหา ถึงเวลา 17 นาฬิกา พบว่า บ้านปิดไม่มีคนอยู่ในบ้าน จึงขอให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเด็กชาย ศ. บุตร นาง น. ผู้ต้องหา มาเป็นพยานในการตรวจค้น ผลการตรวจค้นพบยาเม็ดสีส้มบรรจุซองพลาสติก 84 เม็ด อยู่ที่รั้วบ้านของ นาง น. ผู้ต้องหา และอีก 3 เม็ด อยู่ในลิ้นชักโต๊ะเครื่องแป้งในห้องนอนกับพบเอกสารการซื้อขายผู้กำกับการตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตร ผู้ร้องไม่สามารถเดินทางมาขอหมายค้นจากศาลได้ทัน เพราะหากชักช้าเกรงว่าของกลางจะถูกเคลื่อนย้ายและไม่สามารถจับผู้กระทำผิดได้ หลังจากรวบรวมพยานหลักฐานส่งมอบให้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตร พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตรจึงขอให้นายอำเภอห้างฉัตรจับกุม นาง น. ผู้ต้องหาและจับกุมผู้ต้องหาได้

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาให้ยกคำร้อง

นาง น. ผู้ต้องหาอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 2 พิพากษายืน

นาง น. ผู้ต้องหา ยื่นฎีกา ศาลฎีกาพิพากษตามคดีที่ 7387/2543 เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2543 ว่า

⁴ ศาลจังหวัดลำปาง วันที่ 6 สิงหาคม 2542 คดีหมายเลขดำที่ ต.พ.1/2541 คดีหมายเลขแดงที่ ต.พ.1/2541 ระหว่าง พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โจทก์ นางนคร สัญญาเขียน ผู้ต้องหา

(1) ศาลชั้นต้นได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาชอบด้วยกฎหมาย ไม่ขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 240 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 88 และมาตรา 117 วรรคสอง ฎีกาผู้ต้องหาข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 ที่บัญญัติยกเว้นการค้นในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” นั้นหมายความว่า จะต้องมีการออกกฎหมายบัญญัติยกเว้นการค้นโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลขึ้นมาบังคับใช้ภายหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีผลใช้บังคับแล้วหรือไม่ เห็นว่า มาตรา 6 แห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญดังกล่าวบัญญัติว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวนี้เองรับรองให้กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ มิใช่จะต้องมีการออกกฎหมายบัญญัติขึ้นใช้ในภายหลังจากรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้แล้วเท่านั้น ดังนั้น บทบัญญัติเรื่องการค้นในที่รโหฐานกรณีเหตุจำเป็นเร่งด่วนย่อมยังใช้บังคับต่อไปได้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ผู้ต้องหาอ้างข้อเท็จจริงไม่ตรงกับคดีนี้ ฎีกาผู้ต้องหาข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

(3) การค้นบ้านผู้ต้องหาเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แม้ข้อเท็จจริงจะฟังได้ว่า ผู้กำกับการ สถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยฉัตร กับพวกค้นบ้านผู้ต้องหาโดยไม่มีหมายค้นของศาลก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 238 ได้บัญญัติยกเว้นให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาลได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายที่บัญญัติยกเว้นให้ค้นได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาล ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ในการค้นบ้านผู้ต้องหาครั้งนี้ ปรากฏว่าก่อนจะค้นบ้านผู้ต้องหาเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง ได้จับกุม นาย ท. ได้พร้อมเมทแอมเฟตามีนจำนวน 95 เม็ด นาย ท. ให้การว่าชื่อเมทแอมเฟตามีนมาจากผู้ต้องหา ขณะจับกุม นาย ท. เป็นเวลา 16 นาฬิกาเศษ ผู้กำกับการ สถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยฉัตร อ้างว่าไม่สามารถเดินทางไปขอหมายค้นจากศาลชั้นต้นได้ทัน เพราะหากชักช้าจะทำให้มีการเคลื่อนย้ายของกลาง เห็นว่า การค้นในที่รโหฐานตามปกติจะต้องกระทำในเวลากลางวัน ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96 ในขณะนั้นเป็นเย็นใกล้จะมืดแล้ว ประกอบกับยาเสพติดเป็นสิ่งของที่ขนย้ายหลบหนีได้ง่ายโดยเฉพาะในเวลากลางคืน นอกจากนั้นผู้กำกับการ สถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยฉัตร ประจำอยู่สถานีตำรวจภูธรอำเภอห้วยฉัตรมิได้อยู่ใกล้กับศาลชั้นต้น การไปขอให้ศาลชั้นต้นออกหมายค้นย่อมจะทำให้เนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ เมทแอมเฟตามีนของกลางอาจจะถูกโยกย้ายเสียก่อน ดังนั้น กรณีจึงเข้าข้อยกเว้นให้ค้นได้ โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 (4) ที่บัญญัติว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้นำมาโดยการกระทำผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า เนื่องจากการเนิ่นช้ากว่าจะ

เอาหมายค้นมาได้ สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายเสียก่อน” ดังนั้น การค้นบ้านผู้ต้องหาจึงชอบด้วย บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวแล้ว และเมื่อฟังว่าการค้นบ้านผู้ต้องหาชอบแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยฎีกาผู้ต้องหาข้ออื่นอีก ศาลทั้งสองพิพากษาชอบแล้ว ศาลฎีกาเห็นฟ้องด้วยฎีกาผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณาวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 238 จากข้อเท็จจริงตามที่กล่าวมาข้างต้นโดยลำดับ ย่อมเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจค้น ซึ่งเปลี่ยนจากอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ มาเป็นอำนาจของศาล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มมีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาตีความกฎหมาย เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายลำดับรองยังมีได้มีการแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์เพื่อประกาศ บังคับใช้ ฉะนั้น การบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญจึงต้องบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวเนื่องกับประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลับปัจจุบัน ซึ่งยังมีได้มีการแก้ไขบทกฎหมายให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญ จึงเกิดปัญหาแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้ ต้องมีการตีความกฎหมายรัฐธรรมนูญ จากองค์กรต่าง ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาของไทยแล้วเกิดปัญหาความขัดแย้งในหลักการและแนวความคิดเห็นของการ ตีความกฎหมาย ดังที่กล่าวข้างต้น คือ

(1) คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการร่างกฎหมาย) เห็น ว่า การค้นโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่โดยไม่มีหมายค้นของศาล ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 วรรคสอง กระทำมิได้ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ส่วนการค้นของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 มาตรา 14(1) และ (2) โดยไม่มีหมายค้นของศาลกระทำได้ ถ้ามี เหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

(2) ศาลจังหวัดอุดรธานี พิพากษาว่า เจ้าพนักงานตำรวจทำการค้นโดยไม่มี หมายค้นของศาล แต่อาศัยอำนาจตามมาตรา 14 (1) และ (2) แห่ง พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2534 กระทำมิได้ขัดกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 238 เมื่อการค้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย พยานหลักฐานที่ได้มาในการสอบสวนพิจารณาตีความของศาลจึงรับ ฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ ศาลพิพากษายกฟ้องจำเลย

เหตุผลที่ศาลพิพากษายกฟ้องคดีนี้ คงนำหลักกระบวนการวินิจฉัยถึงวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน ตามที่ศาลอเมริกันเรียกว่า “ผลไม้ของต้นไม้ที่เป็นพิษ” (Fruit of the poisonous tree)⁵ คือหลักเหตุผลในการไม่ยอมรับฟังพยานที่มีการจับ การค้น การยึด ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมี 3 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง เหตุผลในแง่ของการยับยั้งมิให้เจ้าพนักงานกระทำการเช่นนั้นอีก

ประการที่สอง เหตุผลในแง่ของความบริสุทธิ์ยุติธรรมของศาล กล่าวคือ ถ้ายอมให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ถ้าศาลรับฟังและใช้พยานหลักฐานลงโทษจำเลยก็เท่ากับศาลไร้ความบริสุทธิ์และกลายเป็นหุ้นส่วนในการล่วงละเมิดกฎหมายของเจ้าพนักงาน

ประการที่สาม เหตุผลในแง่ของสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกเจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบ กล่าวคือ เหตุผลที่ไม่ให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบก็เพราะเป็นสิทธิของจำเลย ผู้ถูกเจ้าพนักงานกระทำการโดยมิชอบจะขอให้ศาลไม่รับฟังพยานนั้น ๆ และการที่ศาลไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานตามที่จำเลยร้องขอก็เสมือนหนึ่งเท่ากับว่าศาลได้ให้ค่าสินไหมทดแทนแก่จำเลยในการที่มีการค้น ยึด หรือจับ อันมิชอบต่อจำเลยนั้น เช่นเดียวกับที่ศาลบังคับให้ผู้กระทำละเมิดกรณีทั่ว ๆ ไปใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ถูกล่วงละเมิดนั่นเอง

(3) ศาลจังหวัดลำปาง กรณีศาลฎีกา พิพากษาคำร้องของผู้ต้องหา เกี่ยวกับการค้นของเจ้าพนักงานตำรวจขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 238 ขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาจากการควบคุม คุมขัง เห็นว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 238 บัญญัติว่า “การค้นในที่สาธารณะ โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” นั้น หมายความว่า ต้องมีการออกกฎหมายบัญญัติยกเว้นการค้น โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลขึ้นมาบังคับใช้ภายหลังจากรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับ

ศาลฎีกาเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 6 บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้เองรับรองให้กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ มิใช่จะต้องมีการออกกฎหมาย

⁵ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, “หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับ การค้น การยึด ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (2520): 123-124.

บัญญัติขึ้นใช้ในภายหลัง จากรัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับแล้ว ดังนั้น บทบัญญัติเรื่องการคืนในที่
รโหฐานกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนย่อมยังใช้บังคับต่อไป ส่วนการคืนบ้าน เจ้าพนักงานตำรวจผู้ทำ
การคืน อาศัยเหตุตามข้อยกเว้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 (4) การ
คืนจึงชอบด้วยกฎหมาย

จากการพิจารณาขององค์กรต่าง ๆ ในการตีความรัฐธรรมนูญในมาตราเดียวกัน แต่
เหตุผลในการพิจารณาตามที่กล่าวข้างต้น ข้อ (1) , (2) และ (3) มีความแตกต่างกัน แนวทางแก้ไข
ปัญหานี้เห็นควรให้รัฐบาลเร่งรัดการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาออกมา
เพื่อบังคับใช้ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญต่อไป ส่วนการแก้ปัญหาในระยะสั้นก็ควรมีการประสาน
แนวทางปฏิบัติขององค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย คือ ตำรวจ อัยการ ศาล
ทนายความ ราชทัณฑ์ เพื่อพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายตามแนวทางของรัฐธรรมนูญให้ได้ข้อยุติมี
ผลปฏิบัติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง
โดยกระทรวงยุติธรรม ควรเป็นองค์กรประสานการดำเนินการเพื่อหาข้อยุติทั้งข้อเท็จจริง ระเบียบ
ข้อบังคับ และกฎหมาย ต่อไป สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการคืนนั้น มีดังนี้

1) พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะมีอำนาจคืนที่รโหฐาน โดยไม่มี
หมายค้นได้เพียงใด ประเด็นนี้ได้มีการวิเคราะห์ไว้แล้วข้างต้นว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
ชั้นผู้ใหญ่ไม่มีอำนาจคืนในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้น หากการคืนสามารถคืนได้ตามเหตุที่
กฎหมายยกเว้นให้คืนได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นก็ย่อมดำเนินการได้ตามกฎหมาย กรณีที่มี
วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในทางปฏิบัติเพื่อปราบปรามอาชญากรรมในสังคม โดย
ต้องการให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจคืนได้โดยไม่ต้องมีหมาย ก็
ควรอาศัยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 29 มาเป็นแนวทางข้อยกเว้น แล้วทำ
การแก้ไขในร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

2) การตรวจสอบและการตรวจค้นรถยนต์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะกระทำได้เพียงใด
นั้น มีแนวทางรองรับไว้ตามหนังสือกรมตำรวจ ค่วนที่สุด ที่ 0606.6/150066 ลงวันที่ 24 ตุลาคม
2540 และตามนัยหนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยช 0503/07650 ลงวันที่ 25 มีนาคม 2542 โดยไม่ขัด
หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ สิ่งที่ยังเป็นปัญหาก็คือ การค้นรถยนต์นั้นจะถือว่าเป็นการคืนในที่
รโหฐานหรือไม่ อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2281/2534 ตัดสินว่า เจ้าหน้าที่
ตำรวจโดยทั่วไปมีอำนาจตรวจค้นรถยนต์ในที่สาธารณะได้ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93

3) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องของการค้น นั้น กำหนดให้การค้นจะต้องมีคำสั่งศาลหรือหมายค้น ในกรณีมีเสียงร้องให้ช่วยจากในทึรโหลวน หรือมีพฤติการณ์อื่นว่ามีเหตุร้ายเกิดในทึรโหลวน กรณีความผิดซึ่งหน้าที่กำลังกระทำในทึรโหลวน หรือบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะถูกไล่จับหนีเข้าไป หรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าไปซ่อนอยู่ในทึรโหลวน หรือสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิด หรือมีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำความผิด ซ่อนหรืออยู่ในนั้น และหากเน้นซ้ำสิ่งของนั้นจะถูกโยกย้าย หรือทำลาย พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย โดยต้องทำการค้นในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก เว้นแต่จะเป็นการค้นที่กระทำต่อเนื่องจากเวลากลางวันแล้วยังไม่เสร็จ หรือกรณีฉุกเฉิน หรือกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้ค้นได้ หรือการค้นเพื่อจับผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญ ดังกล่าวมานี้สามารถกระทำในเวลากลางคืนได้

ร่างฯ มาตรา 92 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ค้นในทึรโหลวนโดยไม่มีคำสั่งศาล หรือหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในทึรโหลวน หรือมีพฤติการณ์อื่นใดอันแสดงได้ว่ากำลังมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในทึรโหลวนนั้น
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในทึรโหลวน
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในทึรโหลวนนั้น
- (4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดหรือมีไว้เป็นความผิดหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากเน้นซ้ำักว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือถูกทำลายเสียก่อน
- (5) เมื่อทึรโหลวนนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตาม มาตรา 78

ร่างฯ มาตรานี้ได้เพิ่มเติมความในอนุมาตรา 4 ว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำผิดหรือมีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่า ถ้าเน้นซ้ำักว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้าย หรือถูกทำลายเสียก่อน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อีกทั้งตัดความในวรรคสองของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(เดิม) ไม่ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ค้นโดยไม่มีหมายค้น นอกจากจะเข้ากรณีตามอนุมาตรา (1) ถึง (5) นี้

ร่างฯ มาตรา 96 บัญญัติว่า “การคั่นในที่รโหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก มีข้อยกเว้นดังนี้

- (1) เมื่อลงมือคั่นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะคั่นต่อไปในเวลา กลางคืนก็ได้
- (2) ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งหรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้คั่นได้เป็นพิเศษ จะ ทำการคั่นในเวลากลางคืนก็ได้
- (3) การคั่นเพื่อจับผู้ร้ายหรือผู้ร้ายสำคัญจะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้อง ได้รับอนุญาตพิเศษจากศาล “

ข้อสังเกตจากร่างฯ มาตรา นี้ ตามอนุมาตรา (1) และ(2) ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงาน ในการคั่นในเวลากลางคืนเอาไว้ อันเป็นข้อยกเว้น กรณีที่การคั่นเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง กล่าวคือ กรณีที่จะต้องคั่นไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อยและเรื่องนั้นจำเป็นจะต้องทำในทันที หากรอช้าไว้ จะไม่ สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้ เพราะพยานหลักฐานต่างๆจะถูกทำลายซ่อนเร้นไปก่อน ซึ่ง ในทางปฏิบัติเช่นนี้ โดยปกติผู้กระทำความผิดจะไม่ลงมือกระทำผิดในเวลากลางวัน แต่หากเป็น เรื่องที่สามารถจะรอตรวจคั่นในเวลากลางคืนและไม่ใช่เหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง ศาลน่าจะไม่มีอำนาจ ออกหมายคั่นในเวลากลางคืนให้ได้ เพราะเหตุว่าในเวลากลางคืนเป็นเวลาพักผ่อนหลับนอน จึงไม่ ควรรบกวนจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยไม่จำเป็น อีกทั้งการคั่นเป็นบทบัญญัติตัดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนอยู่แล้ว บทบัญญัติเหล่านี้จึงต้องแปลความอย่างเคร่งครัด

ตามอนุมาตรา (3) นั้นเป็นการเพิ่มอำนาจศาลในเรื่องการออกหมายคั่น เพื่อให้วิธี ปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจศาลเป็นผู้มีอำนาจออกหมายคั่นแต่ เพียงองค์กรเดียว

4.1.5 การให้ความคุ้มครองในเรื่องการปล่อยชั่วคราว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 239 วรรคแรก บัญญัติว่า “คำขอประกันผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอันรวดเร็วและจะเรียก หลักประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เฉพาะในกฎหมายและจะต้องแจ้งเหตุผลแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ทราบโดยเร็ว” เป็นการ กำหนดให้ เจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษา เมื่อได้ รับคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาแล้ว จะต้องพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุที่การ ควบคุม ผู้ต้องหาไว้ในขณะสอบสวน หรือควบคุมจำเลยไว้ในระหว่างพิจารณาคดี เป็นการทำให้

ต้องเสื่อมเสียต่อเสรีภาพ ชื่อเสียงอาชีพการงาน ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องนี้คือ การเคารพและรักษาสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ก่อนมี คำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดกระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำผิดไม่ได้จากการให้ความสำคัญต่อสิทธิของผู้ต้องหาในเรื่องนี้มีประเด็นปัญหาคือ

1) แนวทางการเรียกหลักประกันสำหรับการปล่อยชั่วคราว เพื่อความเป็นธรรมและถูกต้อง ในทางปฏิบัติยังขาดความชัดเจน อีกทั้งการกำหนดหลักประกันอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าจะ เป็นเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่น ๆ ไว้ตายตัว ในแต่ละฐานความผิดโดยไม่คำนึงถึงฐานะทาง เศรษฐกิจของผู้ต้องหา ก็อาจเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แม้รัฐธรรมนูญจะ กำหนดมิให้เรียกประกันจนเกินควรแก่กรณี แต่ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานมักจะพิจารณาจำนวน หลักประกันเป็นสำคัญ โดยพิจารณาปล่อยชั่วคราวจากหลักทรัพย์ ทรัพย์สินของผู้ประกัน หาก ผู้ต้องหาเป็นผู้ยากจนไม่สามารถหาหลักประกันหรือทรัพย์สินมาวางประกันได้แล้ว ผู้ต้องหาก็คง จะไม่ได้รับอิสรภาพจากการปล่อยชั่วคราว เป็นเหตุให้ผู้ต้องหาต้องหาทางเช่าหลักทรัพย์จากบุคคล อื่น อันเป็นการเปิดโอกาสให้มีผู้ต้องการหาทำไรจากผู้ยากจนมาเป็นนายหน้าค่าประกันให้

2) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีมี อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมี หลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้” แสดงให้เห็นว่าในเรื่องหลักประกันนั้น โดยหลักแล้ว กฎหมายไม่ได้เรียกร้อง แต่ในทางปฏิบัติการปล่อยชั่วคราวทั้งเจ้าพนักงานและศาลมักจะเรียกร้อง ให้มีหลักประกันด้วยเสมอ จึงทำให้มองว่าเป็นการไม่ปฏิบัติให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ กฎหมาย และก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล อันนำมาซึ่งปัญหาการตีราคา หลักประกันด้วย

3) การปล่อยชั่วคราวถือเป็นแนวทางที่จะลดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ในการจับคนผิดมาดำเนินคดีและเป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของเขาก่อนที่จะมีการพิพากษา ตัดสิน⁶ โดยถือหลักการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก การควบคุมเป็นข้อยกเว้น กล่าวคือการพิจารณา ปล่อยชั่วคราวนั้นโดยหลักต้องให้ประกันตัวเสมอหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีพฤติการณ์ที่จะ หลบหนีและให้หลักประกันตามควร

⁶ นรงค์ ใจหาญ และคณะ, โครงการวิจัย เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษใน คดีอาญา, หน้า 322.

ในประเทศแคนาดาได้มีการระบุชัดเจนว่า ผู้ต้องหาที่ถูกจับมีสิทธิได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยระบุประเภทแห่งคดีไว้ว่า คดีประเภทใดต้องปล่อยชั่วคราว และคดีประเภทใดอยู่ในดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลที่จะปล่อยชั่วคราว ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ควรจะบัญญัติถึงกรณีที่เป็นข้อยกเว้นไม่ให้ประกันตัวไว้อย่างชัดเจนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

4) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ มีบทบัญญัติในเรื่องการให้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งของศาลที่จะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้สิทธิผู้ต้องหาในการที่จะยื่นขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ ซึ่งถือว่าเป็นหลักที่สอดคล้องกับหลักการในรัฐธรรมนูญ แต่ยังคงขาดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เพื่อให้การคุ้มครองการปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาควรเพิ่มเติมหลักดังกล่าวใน มาตรา 119 ทวิ ด้วย

5) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องของการคุ้มครองกรณีการปล่อยชั่วคราวกำหนดให้คำขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยเฉพาะและจะต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว

ร่างฯมาตรา 107 บัญญัติว่า “เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในบทมาตรานี้”

ร่างฯมาตรานี้ได้เพิ่มข้อความว่า “อย่างรวดเร็ว” เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 239 ที่วางหลักว่า คำขอประกันผู้ต้องหาในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว

ร่างฯมาตรา 108 บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้พิจารณาข้อเหล่านี้ ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน ได้เพียงใด

(5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

(6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

(7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายแล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ให้ศาลมีอำนาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการนั้น เพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงนั้นไว้ และต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบโดยเร็ว”

ร่างฯ มาตรฐานนี้ได้แก้ไขข้อความในอนุมาตรา 2 ให้เป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏ และในอนุมาตรา 7 ได้เพิ่มเติมให้ผู้เสียหายสามารถมีคำคัดค้านคำขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ และเพิ่มความในวรรคสองถึงวรรคสี่เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ความในวรรคสองนี้กระทำเพื่อให้ศาลสามารถรับฟังรายงานข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากเจ้าพนักงานเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งปล่อยชั่วคราวได้และให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจกำหนด เงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีได้ หรือเพื่อป้องกันภัยอันตรายหรือความเสียหายอันเกิดจากการปล่อยชั่วคราวได้ ดังนั้น เจ้าพนักงานและศาลจึงมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติได้และตามวรรคสี่นั้น การสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุนั้นและแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ ซึ่งเป็นหลักการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 239

ร่างฯ มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันและจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง จะเรียกเกินควรแก่กรณีมิได้”

ร่างฯ มาตรานี้ได้เพิ่มเติมข้อความในวรรคสาม ให้การเรียกประกันหรือหลักประกันนั้น จะเรียกเงินควรแก่กรณีไม่ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 239

4.1.6 การให้ความคุ้มครองในเรื่องการมีทนายความหรือผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนได้” ถือเป็น การตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่า การสอบสวนได้ปฏิบัติตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้หลักประกันไว้ไม่ว่าเรื่องของการให้การด้วยความสมัครใจ โดยจะไม่ถูกล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหา เพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น อีกทั้งยังเป็นการทำให้พนักงานสอบสวนมีหลักประกันในเรื่องที่สอบสวนด้วยว่า คำให้การที่ได้มาไม่ได้เกิดจากการข่มขู่ ล่อลวงหรือให้สัญญา เพราะมีผู้ที่ไว้วางใจอยู่ด้วย รวมทั้งศาลก็สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาลงโทษโดยปราศจากข้อระแวงสงสัยในคำให้การว่าจะเป็นคำให้การที่ได้มาโดยมิชอบ เพราะคำให้การผู้ต้องหาที่ได้รับสารภาพในชั้นสอบสวนนั้น มีทั้งทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนและด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดประเด็นปัญหาคือ

1) จากการที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ต้องหาที่มีสิทธิโดยมิได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการใช้ดุลพินิจอนุญาตหรือไม่อนุญาตแต่อย่างใด อีกทั้งมิได้มีการกำหนดผู้เข้าร่วมฟังการสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจหรือทนายความไว้ หากในทางปฏิบัติมีผู้ต้องหาหลายคน หรือบุคคลซึ่งผู้ต้องหาอ้างเป็นพยานในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาล ตลอดจนทนายความที่ผู้ต้องหาต้องการให้เข้าร่วมฟังการสอบสวนเหล่านี้มีจำนวนมาก ผู้ต้องหาอาจใช้อำนาจตามกฎหมายให้เข้าร่วมฟังการสอบสวนของตนได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวรัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติห้ามไว้ จึงควรศึกษาและกำหนดแนวทางในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจน เพื่อขจัดปัญหาอันอาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างทำการสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมตำรวจ) มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ 0606.6/15066 ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2540 กำหนดการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเรื่องดังกล่าว แต่ก็ยังไม่ได้กล่าวถึงเรื่องของการให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวนหลายคนหรือกรณีที่มีผู้ต้องหาหลายคน

ในประเทศฝรั่งเศส การมีทนายความในระหว่างการสอบสวนเป็นสิทธิที่มีความสำคัญต่อการสอบสวนโดยชอบ ทนายความจะเป็นเพียงผู้ร่วมฟังการสอบสวนในฐานะผู้ควบคุมการสอบสวนผู้ต้องหาให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย ซึ่งประเทศไทยยังไม่มี

ชัดเจนว่า ในระหว่างการสอบสวน ทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจจะเป็นเพียงผู้รับฟังหรือให้คำปรึกษากับผู้ต้องหา หรือตอบแทนผู้ต้องหาได้หรือไม่

2) การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องของการมีทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวน กำหนดให้ก่อนเริ่มการสอบปากคำของผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบว่า ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ หากให้การต้องบอกก่อนว่าถ้อยคำนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของผู้ต้องหาและผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะมีทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ การถามปากคำผู้ต้องหาจะกระทำต่อหน้าทนายความ หรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจก็ได้ คำให้การของผู้ต้องหาให้จดไว้ กรณีไม่เต็มใจให้การให้บันทึกเกี่ยวกับการไม่ยอมให้การนั้นไว้ ต้องอ่านบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาให้ผู้ต้องหาฟังและให้ตรวจดูพร้อมให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อไว้ ถ้ามีทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจอยู่ด้วย ก็ให้บุคคลดังกล่าวลงลายมือชื่อเป็นพยานด้วย

ร่างมาตรา 135 บัญญัติว่า “ก่อนเริ่มสอบปากคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ ผู้ต้องหาจะมีสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ให้บอกก่อนว่าถ้อยคำที่กล่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยันเขาในการพิจารณาคดีได้ และ
- (2) สิทธิที่จะมีทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญทรมาณ ใช้กำลัง บังคับ ให้คำมั่นสัญญากับผู้ต้องหา หรือทำการโดยมิชอบด้วยประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การในเรื่องที่ต่องหา

ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาต้องการให้กระทำต่อหน้าทนายความหรือ บุคคลซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจก็ให้พนักงานสอบสวนยินยอมให้บุคคลดังกล่าวเข้าฟังการถามคำให้การนั้น

เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การก็ให้บันทึกเกี่ยวกับการไม่ยอมให้การนั้นไว้ บันทึกการถามคำให้การผู้ต้องหานั้นต้องอ่านให้ผู้ต้องหาฟังหรือให้ผู้ต้องหาดูว่าถูกต้องหรือไม่ และให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อไว้ หากผู้ต้องหาไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้พนักงานสอบสวนจดแจ้งเหตุที่ไม่ลงลายมือชื่อไว้ด้วย ในกรณีที่มีการถามคำให้การผู้ต้องหาต่อหน้าบุคคลตามวรรคก่อนให้บุคคลดังกล่าวลงลายมือชื่อด้วย”

ร่างฯ มาตรฐานนี้เป็นการเพิ่มเติม ข้อความใหม่ทั้งหมดยกเว้น ความในวรรคสอง ซึ่งเป็นบทบัญญัติเดิมทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

4.1.7 การให้ความคุ้มครองในการตรวจสอบเกี่ยวกับการถูกควบคุมและการคุมขังโดยมิชอบ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 240 บัญญัติว่า “ ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลในคดีอาญา หรือในกรณีอื่นใด ผู้ถูกคุมขังเอง พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังมีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นนี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลันและถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที ” เป็นการให้การคุ้มครองผู้ถูกควบคุม และขังที่ครอบคลุมกว่าในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 ที่บัญญัติเฉพาะสิทธิบุคคลที่ถูกเข้าเช่นนั้น สามีภริยา หรือญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดีเท่านั้น แต่มาตรา 240 ในรัฐธรรมนูญนอกจากจะให้สิทธิแก่ผู้ถูกคุมขัง พนักงานอัยการ ยังให้สิทธิแก่บุคคลใดก็ได้ที่ทราบถึงการควบคุมโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าบุคคลที่ทราบถึงเหตุนั้นจะเป็นสามีภริยาญาติหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตามการควบคุมที่เกี่ยวกับคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดก็ตามประเด็นปัญหาในเรื่องนี้ก็คือ

1) กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานสามารถควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้เพื่อสอบสวนต่อไปตามความจำเป็น ตามพฤติการณ์แห่งคดี บางกรณีการควบคุมหรือคุมขังของเจ้าพนักงานอาจไม่เป็นความผิดกฎหมายโดยตรง แต่เป็นการกระทำโดยสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายบางประการ หรือประมาทเลินเล่อ หรือปฏิบัติผิดไปจากวิธีการหรือระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด⁷ หรือกระทำโดยไม่มีเหตุอันควรตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้คำว่า “การควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมาย” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 90 ซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าผิดกฎหมายอะไร

2) ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวไว้เกินกว่าเวลาหรือเกินกว่าพฤติการณ์แห่งคดีของการ

⁷ คณิง ภาไชย. คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์. 2519, หน้า 124.

สอบสวนโดยปกติพนักงานสอบสวนมักอ้างว่าการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น เมื่อยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ขังผู้ต้องหาไว้ต่อไป ซึ่งผู้ต้องหาจะไม่คัดค้านหรือไม่ทราบถึงสิทธิของตนเองว่าจะคัดค้านอย่างไร แม้ผู้ต้องหาจะแถลงคัดค้านว่าความจริงการสอบสวนเสร็จสิ้นไปแล้ว ไม่มีความจำเป็นที่ต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาต่อไปก็ตาม ผู้ต้องหาข่มไม่สามารถนำข้ออ้างหรือหลักฐานใด ๆ มาแสดงให้ศาลทราบได้ทันท่วงทีในวันที่พิจารณาคำร้อง ฝากขังตามประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญามาตรา 87 และศาลก็ไม่มีเหตุผลใดที่ต้องไต่สวน ซึ่งศาลมักจะอนุญาตให้ขังผู้ต้องหาเสมอ มาตราการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90 จึงมีความสำคัญต่อผู้ต้องหาในการกล่าวอ้างเบื้องต้นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนไม่มีเหตุอันควรที่จะควบคุม ขัง ผู้ต้องหาต่อไปอีก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 90 จึงควรมีบทบาทในการคุ้มครองผู้ต้องหาให้พ้นจากการควบคุมของพนักงานสอบสวนเกินกว่ากำหนดเวลาและเกินกว่าความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

3) การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องของการควบคุมหรือขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย กำหนดให้บุคคลที่ถูกควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมาย มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อย คือ ผู้ถูกควบคุม พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ผู้บัญชาการเรือนจำหรือทัณฑสถาน ญาติ หรือญาติของผู้ต้องหา หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง เมื่อได้รับคำร้องให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน หากคำร้องมีมูลให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น ซึ่งก่อให้เกิดการควบคุม ขัง หรือจำคุก นำตัวผู้ถูกควบคุม ขัง หรือจำคุกมาศาลโดยพลัน หากศาลเป็นที่พอใจว่าการควบคุมหรือขังนั้นผิดกฎหมายก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัว ผู้นั้นไปทันที

ร่างฯ มาตรา 90 บัญญัติว่า “เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายหรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล บุคคลเหล่านี้มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อย คือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือทัณฑสถาน
- (5) ญาติ ญาติ หรือญาติของผู้ต้องหา หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องดังกล่าวนี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่นซึ่งก่อให้เกิด

การควบคุม ชังหรือจำคุกนำตัวผู้ถูกควบคุม ชัง หรือจำคุก มาศาลโดยพลัน ถ้าเป็นที่พอใจศาลว่า การควบคุมหรือชังนั้นผิดกฎหมาย หรือการจำคุกนั้นผิดจากคำพิพากษา ก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัว ผู้นั้นไปทันที”

ร่างมาตรา 90 ได้แก้ไขข้อความในอนุมาตรา 2 เดิมมาเป็นอนุมาตรา 5 ว่า บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง และเพิ่มข้อความให้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจยื่น คำร้องขอให้ปล่อยในอนุมาตรา 3 ส่วนในวรรคสองได้เพิ่มข้อความให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540

4.1.8 การคุ้มครองให้การสอบสวนต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

กระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ดังคำกล่าวที่ว่า การให้ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม เพราะพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจถูกทำลายไป การสอบสวนด้วยความรวดเร็วจึงเป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้เสร็จสิ้น โดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผลอันเป็นการสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (Rule of Law) และลดความไม่ยุติธรรมที่ผู้ต้องหาได้สูญเสียไป ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 241 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม” จึงเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองการสอบสวนที่เกิดขึ้นอันเป็นหลักในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่ดี แต่จากการบัญญัติกฎหมายข้างต้นทำให้เกิดปัญหาคือ

1) การที่จะให้การสอบสวนต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรมนั้น จะมีความหมายและแนวทางปฏิบัติอย่างไร เพราะบางกรณีพนักงานสอบสวนอาจเห็นว่าการปฏิบัติของตนได้ให้ความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมแล้ว แต่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายอาจโต้แย้งว่าการดำเนินการของพนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมแต่อย่างใด ซึ่งในการสอบสวนนี้จะต้องไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

2) สภาพการสอบสวนในประเทศไทย พนักงานสอบสวนมักถือหลักว่า เมื่อสงสัยบุคคลใดว่าจะกระทำความผิดอาญาจะจับกุมไว้ก่อนและตั้งข้อหากับบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้อง โดยแทบจะไม่ใช้ดุลพินิจเลย ทั้งนี้โดยมีทัศนคติว่า เมื่อจับตัวมาแล้วก็จะมุ่งมั่นในการค้นหาพยานหลักฐานสนับสนุนว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดให้ได้ ซึ่งบางครั้งอาจจะละเลยจุดสำคัญไปว่าผู้นั้น

อาจไม่ใช่ผู้กระทำผิดที่แท้จริง อีกทั้งในการแจ้งข้อกล่าวหาพนักงานสอบสวนก็อาจแจ้งข้อกล่าวหา ร้ายแรงกว่าความเป็นจริง ซึ่งส่งผลกระทบต่อระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ที่ อาจมีระยะเวลายาวนานขึ้น และไม่มียกข้อใดในกระบวนการยุติธรรมที่จะมีอำนาจเข้ามา ตรวจสอบว่า ข้อหาที่แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบนั้นกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาถูกต้องและเป็นธรรม หรือไม่ ดังนั้นสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นนี้อาจไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรมก็ได้ จึง ควรมียกข้ออื่นเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าว เพราะหลักการสอบสวนคดีโดยรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงควบคู่ไปด้วย เสมอตลอดระยะเวลาการสอบสวน เพื่อดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในการดำเนินการสอบสวน

4.1.9 การมีสิทธิได้รับทราบการสรุปพยานหลักฐานในกรณีมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง คดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 วรรคสี่ ได้เพิ่มเติมสิทธิ ของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียอีกประการหนึ่ง คือ การให้บุคคลดังกล่าวนั้นมีสิทธิขอ ทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่ง คดีอาญาที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว บทบัญญัติมาตรานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กร ดังนั้น การให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย มี สิทธิตรวจสอบเพื่อให้ทราบว่าตนเองได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือไม่ ซึ่งอาจนำไปฟ้องคดีเองหรือนำไปดำเนินการทางอื่น จึงมี ปัญหาคือ

1) การที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแล้ว ไม่ว่าจะมีความเห็นเช่นเดียวกับ พนักงานสอบสวนหรือไม่ก็ตาม ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย จะสามารถขอทราบสรุป พยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้โดยทันทีหรือไม่ เพราะตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 นั้น จะเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง คดีก็ต่อเมื่อ อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ไม่มีความเห็น แย้งกับพนักงานอัยการ โดยไม่มีความเห็นแย้ง หากเป็นจังหวัดพระนครและธนบุรี ส่วนในเขต จังหวัดอื่น ๆ ก็โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีความเห็นเช่นเดียวกับพนักงานอัยการ โดยไม่มีความเห็น แย้ง หากมีความเห็นแย้งจะเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องก็ต่อเมื่อเป็นคำสั่งของศาล ประกอบกับ ปัจจุบันสำนักงานอัยการสูงสุดมีระเบียบภายใน ให้แจ้งเหตุผลในคำสั่งให้ผู้เสียหายทราบ ใน ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2539 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 ข้อ 20 ตรี ให้สิทธิเฉพาะผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทน

ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาและผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วย

2) การเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องของการขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสีย ในกรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

ร่างฯ มาตรา 147 ทวิ บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายหรือจำเลยจะขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนและเอกสารประกอบคำให้การของตนก็ได้โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ แต่ถ้าพนักงานอัยการได้ส่งศาลแล้วก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาล ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียจะขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ”

ร่างฯ มาตรานี้เป็นกรเพิ่มเติมนบทมาตรานี้ใหม่ ในวรรคหนึ่งเป็นการให้สิทธิผู้เสียหายหรือจำเลยสามารถขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนและเอกสารประกอบคำให้การของตน โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ แต่ถ้าพนักงานอัยการได้ส่งศาลแล้วก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาล ส่วนในวรรคสองเป็นการให้สิทธิผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียจะขอทราบสรุปพยานหลักฐาน พร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดี โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี เพื่อให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

4.1.10 การคุ้มครองในการมีทนาย

ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 242 บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีที่ผู้ถูกควบคุมหรือคุมขังไม่อาจหาทนายความได้ รัฐต้องให้ความช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความให้โดยเร็ว” รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความช่วยเหลือจัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งนี้เพราะในการดำเนินคดีอาญาโจทก์และจำเลยจะต้องมีทนายความช่วยแก้ต่างฝ่ายตน จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือในขั้นตอนต่าง ๆ ส่วนปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในการจัดหาทนายความของรัฐ คือ

1) ในการจัดหาทุนความให้การช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ยังไม่มีแนวทางแน่ชัดในเรื่องของคุณสมบัติของทุนความที่รัฐจะจัดหาให้ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญาให้ได้รับความเป็นธรรม เพราะหากการจัดหาของรัฐเป็นการจัดหาทุนความที่เพิกขบการศึกษาใหม่ยังไม่มีประสบการณ์ในการว่าคดี หรือทุนความที่ไม่มีความชำนาญในการว่าความคดีอาญามาเป็นทุนความให้ ก็จะทำให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในเรื่องนี้ไม่ได้รับความเที่ยงธรรมในการดำเนินคดีอาญาสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

2) การแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีหรือผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายหรือไม่ หากไม่มีและผู้ต้องหาต้องการให้พนักงานสอบสวนจัดหาให้ ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือยังไม่อาจหาทนายความได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทุนความให้โดยเร็ว และในการจัดหาทุนความดังกล่าวข้างต้นนี้ ทนายความมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

ร่างฯ มาตรา 134 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวหรือเข้ามอบตัว ต่อพนักงานสอบสวน หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหาให้ถามชื่อตัว ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

ในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีหรือผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทุนความให้พนักงานสอบสวนจัดหาทุนความให้ในกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือยังไม่อาจหาทนายความได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทุนความให้โดยเร็ว

ให้ทุนความที่พนักงานสอบสวนจัดหาให้ตามวรรคก่อนมีสิทธิได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

ร่างฯ มาตรานี้ได้เพิ่มเติมข้อความในวรรคสองและวรรคสามขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและตัดความเดิมในวรรคหนึ่งเรื่องการบอกให้ผู้ต้องหาทราบว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นพยานยืนยันเขาในการพิจารณาได้ หากผู้ต้องหาเต็มใจให้การก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การก็ให้บันทึกไว้

ข้อสังเกตตามร่างฯ มาตรานี้ ในเรื่องของแนวทางการกำหนดจำนวนเงินรางวัล

ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการจัดหาทนายนั้นจะมีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งต้องมีความแตกต่างกันในจำนวนเงินและค่าใช้จ่ายของแต่ละคดีที่ยังไม่มีความแน่ชัด ในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นหน้าที่ของสภาทนายความเป็นผู้กำหนดอัตราเงินรางวัลและค่าใช้จ่าย โดยประสานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรม ถูกต้อง โดยผ่านความเห็นชอบจากกระทรวง การคลัง

4.2 ปัญหาอันเกิดจากบทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รับผิดชอบงานสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ซึ่งเป็นงานดำเนินคดีอาญาในเบื้องต้นมาเป็นเวลายาวนาน ภายใต้ระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบันได้ทำการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอ และพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละบุคคลในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นเหตุให้กระทบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่มักจะได้รับผลจากการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือโดยผิดพลาดของตำรวจ อันมีตัวอย่างให้เห็นอยู่เป็นประจำ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์จะแสวงหามาตรการที่จะเป็นหลักประกันอันเป็นมาตรฐานในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์มิให้ถูกกระทำจากการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยผิดพลาดของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม จึงนำคดีมาประกอบเป็นกรณีศึกษาเพื่อพัฒนากลไกแห่งกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพสามารถอำนวยความสะดวกและรักษาความเรียบร้อยแก่สังคมควบคู่ไปกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างแท้จริง

4.2.1 กรณีศึกษาคดี นางสาวเชอรี แอน ดันแคน

คดีนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งลงเอยว่าจำเลยทั้งสี่เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ถูกปรับปราโดยการสร้างพยานหลักฐานเท็จ การบิดเบือนคดีและการจับผู้ต้องหาผิดตัวในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจและกว่าคดีจะถึงที่สุดโดยศาลฎีกาพิพากษายกฟ้องต้องใช้เวลานานถึง 10 ปี ซึ่งระหว่างระยะเวลาที่รอการพิพากษาของศาลฎีกาจำเลยต้องโดนคุมขังไว้ในระหว่างฎีกา จนจำเลยคนหนึ่งตายในคุกและจำเลยอีกคนหนึ่งยังถูกทำร้ายร่างกายในคุกจนพิการ⁸ ซึ่งมีลำดับเหตุการณ์ระหว่างการค้าดำเนินคดี คือ วันที่ 21 สิงหาคม 2529 จำเลยทั้งสี่ ถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมและถูกคุมตัวมาตลอด โดยพนักงานสอบสวนได้คัดค้านการขอลปล่อยชั่วคราว อ้างว่า

⁸ สถาบันกฎหมายอาญา, คดีเชอรีแอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร. (พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539), หน้า 172.

จำเลยทั้งสี่เป็นผู้มีอิทธิพลและยังสอบสวนไม่แล้วเสร็จ วันที่ 24 ตุลาคม 2529 จำเลยทั้ง 4 ได้รับความอนุญาตจากศาลให้ปล่อยชั่วคราวในการยื่นคำร้องขอฝากขังครั้งที่ 6 โดยดีราคาหลักทรัพย์คนละ สี่แสนบาท วันที่ 6 พฤศจิกายน 2529 โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยทั้งสี่ และศาลอนุญาตให้ปล่อยจำเลยทั้ง 4 ชั่วคราวระหว่างพิจารณาโดยใช้หลักทรัพย์เดิม วันที่ 13 พฤศจิกายน 2529 อธิบดีผู้พิพากษาภาค 1 มีหนังสือให้ส่งสำนวนและร่างคำพิพากษาไปให้ตรวจ กับรายงานคดีให้ทราบทุกระยะ วันที่ 23 กรกฎาคม 2533 ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษประหารชีวิตจำเลยทั้ง 4 โดยศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้จำเลยทั้งสี่ได้รับการปล่อยชั่วคราว วันที่ 22 ตุลาคม 2534 จำเลยที่ 1 ถึงแก่กรรมในเรือนจำบางขวางด้วยสาเหตุหัวใจวาย วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2535 อ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้จำเลยที่ 2 จำเลยที่ 3 และจำเลยที่ 4 ฟังโดยศาลอุทธรณ์รับอุทธรณ์ไว้พิจารณาเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2535 เสร็จการพิจารณาเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2535 ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2535 จำเลยที่ 3 ได้รับความอนุญาตจากศาลให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างฎีกา โดยดีหลักทรัพย์สี่แสนบาท ส่วนจำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 4 ไม่ได้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว วันที่ 12 พฤษภาคม 2536 อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้จำเลยที่ 3 ฟัง โดยศาลฎีกาเสร็จการพิจารณาเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2536 และในวันที่ 20 พฤษภาคม 2536 ได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้จำเลยที่ 2 และที่ 4 ฟังกับให้ออกหมายปล่อย นับแต่ยื่นฟ้องจนถึงวันอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นเวลา 6 ปี 6 เดือน จำเลยทั้งสี่ ถูกขังระหว่างสอบสวนเพียง 34 วันและได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นมาโดยตลอด โดยจำเลยที่ 1 ถูกขังระหว่างอุทธรณ์ หนึ่งปีสามเดือน ก็ถึงแก่ความตาย จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 4 ถูกขังระหว่างอุทธรณ์ฎีการวมสองปีสิบเดือน จำเลยที่ 3 ถูกขังระหว่างอุทธรณ์จนกระทั่งได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างฎีกาเป็นเวลานานหนึ่งปีเจ็ดเดือน

จากกรณีที่เกิดคดีดังกล่าวขึ้นทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ระบบกระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย อันส่งผลให้มีการประชุมกันระหว่างองค์กรยุติธรรมที่เกี่ยวข้องถึงแนวทางป้องกันและแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ เพื่อมิให้มีเหตุการณ์ในทำนองนี้เกิดขึ้นอีก คดีดังกล่าวนี้มีโทษคดีแรกที่เกิดขึ้น เพียงแต่อาจจะเป็นคดีแรกที่สาธารณชนรับรู้อย่างกว้างขวางเท่านั้น อีกทั้ง มีการวิเคราะห์หาสาเหตุและปัจจัยเพื่อมิให้มีโอกาสเกิดความผิดพลาดเช่นเดียวกันนี้อีก ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนี้สืบเนื่องมาจาก

1) กระบวนการจับ การควบคุมและการคุมขัง ผู้ถูกดำเนินคดียังขาดหลักประกันที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

(ก) กฎหมายเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจจับผู้ถูกกล่าวหาได้โดยง่าย โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักมาตรฐานสากลที่ว่า การจับโดยไม่มีหมายจะต้องจับเฉพาะกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้าหรือมีเหตุฉุกเฉินที่จะหลบหนีหรือไม่มีความสามารถที่จะไปขอหมายได้ อันส่งผล

มาถึงการควบคุมตัว ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 (เดิม)กำหนดให้พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้นานโดยไม่ต้องรายงานให้หน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเข้าไปรับทราบ หรือตรวจสอบแต่อย่างใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ให้ควบคุมผู้ถูกจับได้ไม่เกินสี่สิบแปดชั่วโมง แต่มีข้อยกเว้นในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นจะยี่ระยะเวลาเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงก็ได้แต่ไม่เกินเจ็ดวัน ซึ่งในทางปฏิบัติผู้ต้องหาอาจถูกควบคุมตัวได้ถึงเจ็ดวัน แม้กรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) จะมีคำสั่ง กรมตำรวจที่ 382/2530 เรื่องการอำนวยความสะดวกในการสอบสวนคดีอาญา ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2530 โดยมีแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจให้มีความชัดเจน เพื่อให้มีการสอบสวนดำเนินคดีอาญาเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรมที่จะเป็นผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้นสอดคล้องกับนโยบายการรักษาความสงบเรียบร้อยของกระทรวงมหาดไทย และกรมตำรวจ และคำสั่ง กรมตำรวจที่ 244/2532 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา ลงวันที่ 3 มีนาคม 2532 ออกมาเพื่อเร่งรัดให้การสอบสวนคดีอาญาไม่เกิดความล่าช้า อันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยกำหนดแนวทางในเรื่องของระยะเวลาการสอบสวนคดี การควบคุมตรวจสอบ การตรวจและติดตามผลการปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ชัดเจนแต่ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่า เจ้าพนักงานตำรวจไม่ได้มีการปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัดจนเป็นเหตุให้เกิดข้อผิดพลาดอยู่เสมอ รวมทั้งความพยายามที่จะดำเนินคดีให้เกิดความรวดเร็ว จึงมีการนำเสนอพยานหลักฐาน โดยไม่ได้มีการขังน้ำหนักพยานหลักฐานที่เพียงพอว่าจะเชื่อถือได้หรือไม่ จึงเกิดข้อผิดพลาดขึ้น อย่างในคดีนี้ที่ได้มีการสร้างพยานหลักฐานเท็จเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะได้รับต่อมา

(ข) การรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะของฝ่ายผู้กล่าวหาเพื่อเอาผิดแก่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ โดยละเลยต่อการรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหาซึ่งมุ่งพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนด้วย

(ค) การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยังคงถือทุนทรัพย์หรือสถานะของบุคคลทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งเป็นผู้ยากจนไม่สามารถในการขอประกันตัว ทำให้ต้องถูกควบคุมหรือขังระหว่างคดี โดยไม่มีความจำเป็น

2) การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอิสระและเด็ดขาดปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีเพียงมาตรการของกรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ที่ควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้นอกจากระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับภายใน อันทำให้ตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด จะเห็นได้จากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม เช่น ทนายความ อัยการ และศาล ไม่มีส่วนรับรู้หรือตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนได้ในทางปฏิบัติ ระบบตามกฎหมาย

ดังกล่าวเป็นเหตุให้อัยการไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานตำรวจรวบรวมไว้นั้นได้

3) การบริหารงานในองค์กรสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดำรงโดยส่วนใหญ่มักได้ รับการอบรมให้มีวินัยและการเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาดังเช่นระบบทหาร จึงทำให้นุคคลดังกล่าวมี ลักษณะเชื่อฟังคำสั่งมากกว่าการใช้เหตุผลในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น การปฏิบัติตามหน้าที่จึงอาจ เกิดการละเมิดต่อกฎหมายได้ แม้ในรัฐธรรมนูญผู้ต้องหาจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำผิดและจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเยี่ยงผู้กระทำ ความผิดไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติหลักประกันดังกล่าวนี้มักจะถูกละเลยจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

4) จากคดีที่เกิดขึ้นนี้ พนักงานสอบสวน อัยการ และศาลชั้นต้น เห็นว่า จำเลยกระทำความผิด แต่ศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง แสดงว่า มาตรฐานในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกัน จึงควรหาแนวทางให้เกิดมาตรฐานเดียวกันเพื่อเป็นหลักประกันให้เกิด ความเชื่อถือแก่ประชาชน

4.2.2 กรณีศึกษาคดีร้านทองทองคำ

จากกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปรามได้จับกุมผู้ต้องหาที่ใช้ปืนอากำบังทองคำ รูปพรรณจากร้านทองนวทองคำ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2540 ประกอบด้วย นายสุชาติ หรืออศวิน สิทธิทองกลาง และ นายชาญวิทย์ นักหมาย โดยทั้งสองรับ สารภาพว่าเป็นโจรบุกรุกชิงทองจริง ทำให้มีการรื้อฟื้นคดีนี้อีกครั้ง เนื่องจากก่อนจับกุมสองผู้ต้องหา ตัวจริงได้ มีตำรวจชุดเฉพาะกิจ กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรปราการ ไปจับกุม นายชูป ชุมแสง อายุ 50 ปี และ นายเชษฐ ชุมแสง อายุ 26 ปี สองพ่อลูกตามหมายจับของ สถานี ตำรวจภูธรอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ในคดีปล้นทรัพย์และมีการนำตัวสองพ่อลูกส่ง สถานีตำรวจภูธรอำเภอคลองหลวง สอบสวนขยายผลและสรุปสำนวนเสนออัยการว่า ผู้ต้องหาให้ การรับสารภาพในคดีปล้นร้านทองทองคำ ซึ่งมีเพียงคำรับสารภาพของสองผู้ต้องหาเท่านั้น ส่วนผู้ต้องหาที่กองปราบปรามจับกุมได้ มีพยานหลักฐานสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นปืนอากำบัง ทองของ กลาง รถปิกอัพที่ใช้ในวันลงมือกระทำความผิด และที่สำคัญก็คือ ลายนิ้วมือของคนร้ายที่ติดอยู่ที่ร้านเกิด เหตุ เปรียบเทียบแล้วตรงกับคนร้ายชุดนี้⁹ กรณี นายชูป ชุมแสง และ นายเชษฐ ชุมแสง สองพ่อ ลูก ปรากฏว่าอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องสองพ่อลูกเป็นจำเลยต่อศาลจังหวัดชัยบุรี เมื่อต้นปี 2542

⁹ “ปล้นทอง,” มติชน (13 กุมภาพันธ์ 2544): 21.

¹⁰ วงศ์ ตาวัน, “เซอร์แอน ภาคใหม่,” มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 21 (กุมภาพันธ์ 2544): 88.

แต่ในชั้นศาลจำเลยทั้งสองให้การปฏิเสธ คดีจึงอยู่ระหว่างการสืบพยานโจทก์ โดยจำเลยทั้งสองถูกคุมขังอยู่เรือนจำพิเศษระหว่างการพิจารณาคดีมา 2 ปี กรณีคดีนี้ต่อมาทางเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบจับกุมผู้ต้องหาตัวจริงได้ จากข้อเท็จจริงข้างต้นจะเห็นได้ว่า เจ้าพนักงานตำรวจแม้จะมีเพียงคำรับสารภาพของ ผู้ต้องหาก็นำมาดำเนินคดี โดยไม่คำนึงถึงพยานหลักฐานที่จะมาสนับสนุนคำรับสารภาพนั้น ในส่วนลายพิมพ์นิ้วมือคนร้ายซึ่งจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับคนร้ายที่จับกุมได้ก็ต้องมีการพิสูจน์เปรียบเทียบแล้วและผลก็ไม่ตรงกัน แต่ก็ยังคงมีการดำเนินคดีทั้งที่รู้ว่าผิดตัว อีกทั้งจึงใจปกปิดหลักฐานชิ้นสำคัญนี้อีกด้วย จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนี้ทำให้มองเห็นปัญหาของกระบวนการ ยุติธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น แม้อันปัจจุบันรัฐธรรมนูญจะได้ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างมากมายอย่างไม่เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญของไทย แต่สิ่งที่ปรากฏขึ้นเหมือนเป็นสิ่งตอกย้ำกระบวนการยุติธรรมไทยให้มีการแก้ไขโดยเร็ว เพื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะได้รับความคุ้มครองอย่างถูกต้องเป็นธรรมและรวดเร็ว กรณีดังกล่าวพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก็ไม่แตกต่างไปจากกรณีของ นางสาวเซอร์แอน ดันแคน เท่าใดนัก การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายลำดับรองเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หากแต่การแก้ไขดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพไปไม่ได้หากขาดผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมาย ตลอดจนความถูกต้องที่ต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาด้วยระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทย เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจสอบสวนโดยอิสระและเด็ดขาดปราศจากการตรวจสอบจากองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ยังคงถือทุนทรัพย์ หรือสถานะบุคคล เช่น การให้ ข้าราชการมาเป็นประกันในการปล่อยชั่วคราว ทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีซึ่งเป็นผู้ยากจนไม่มีความสามารถในการขอประกันตัวต้องถูกควบคุม หรือขังระหว่างคดีโดยไม่มีเวลาจำเป็น ซึ่งหากความเป็นธรรมในคดีอาญาได้รับความสำคัญตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ผู้ต้องหาที่บริสุทธิ์ก็ชอบที่จะไม่ต้องถูกฟ้องร้องโดยได้รับการชี้ขาดถึงความบริสุทธิ์ตั้งแต่ในชั้นนี้ โดยไม่ต้องเสียเวลาทบทวนระหว่างพิจารณาในชั้นศาล เช่นคดีที่รกรศาลอยู่จำนวนมากในทุกวันนี้

ในประเทศแคนาดานั้น ถือว่าความสำเร็จในการป้องกันอาชญากรรมจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการสืบสวนสอบสวน ซึ่งจำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีทักษะ มีความสามารถและได้รับการอบรมมาแล้ว ผู้ปฏิบัติต้องมีความสามารถในการสังเกต การเก็บรวบรวมหลักฐาน การตรวจสถานที่เกิดเหตุในครั้งแรกจะต้องทำด้วยความละเอียด รอบคอบ สมบูรณ์ เนื่องจากผู้ปฏิบัติจะไม่มีโอกาสหนที่สองในการรวบรวมพยานหลักฐาน ณ ที่นั้นอีก ในคดีจำนวนมากการเก็บรอยนิ้วมือเป็นวิธีการสำคัญที่จะพบตัวผู้กระทำผิด

ในเรื่องนี้สำนักงานตำรวจแห่งชาตินั้น พิจารณาเป็นสองส่วนว่า ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเกิดจากระบบหรือตัวบุคคล ถ้าพิจารณาถึงระบบภายใน เรื่องของการสอบสวนของตำรวจมีระบบการตรวจสอบตามหนังสือกรมตำรวจที่ 0606.6/150066 ลงวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2540 เรื่องการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งตามหนังสือดังกล่าวได้ให้รายละเอียดในเรื่องของการให้ผู้ต้องหาชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพหรือคำให้การ การให้ทนายหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนเอง ซึ่งโดยมากผู้ต้องหาจะไม่ทราบถึงสิทธิที่ตนมีดังกล่าวนี้อยู่ ประกอบกับในขณะที่มีการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ระเบียบคำสั่งภายในกรมตำรวจยังไม่มีมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ทำให้ในทางปฏิบัติมักเกิดปัญหาประกอบกับตำรวจถือเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม เปรียบเหมือนอยู่บนทางสองแพร่ง ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ตั้งแต่ได้ตัวผู้ต้องหาจะเห็นว่า ถ้าไม่ให้ประกันตัวหรือพิจารณาแล้วเห็นวาคดีนี้ทำให้ประชาชนเดือดร้อน คดีกริกโครม ผู้ต้องหาจะร้องขอความเป็นธรรมในแต่ละขั้นตอน แต่ถ้าขณะเดียวกันถ้าปล่อยตัวหรือให้ประกันตัวผู้ต้องหาไปอย่างรวดเร็ว แม้ว่าหลักทรัพย์จะค้ำอย่างไร สาธารณชนก็จะมองอีกด้านหนึ่งว่ามีส่วนได้เสียกับผู้ต้องหา อันเป็นสภาพงานของตำรวจที่แท้จริงที่เป็นอยู่ในขณะนี้¹¹ เพราะฉะนั้นพนักงานสอบสวนไม่ว่าจะขยับตัวไปทางใดก็อยู่ระหว่างข้อนกับทั้ง คือ ถูกติลงมาที่ศรีษะและอัดจากข้างล่างขึ้นไป ปัญหาว่าหากเจ้าพนักงานตำรวจพยายามทำหน้าที่อย่างถูกต้อง โดยใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ ปัญหาข้อผิดพลาดในเรื่องคดีพยานหลักฐานต่าง ๆ ก็ยังคงมีให้เห็นเป็นประจำ

4.3 ปัญหาที่เกิดจากความไม่รู้เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา

การที่จะให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีประสิทธิภาพ มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง รวมถึงลดถึงการส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมากขึ้น ตามเจตนารมณ์และหลักการแห่งรัฐธรรมนูญได้นั้น นอกจากผู้บังคับใช้กฎหมายหรือตำรวจจะต้องมีความจริงใจและมีคุณธรรมในการบังคับใช้กฎหมายแล้ว ส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ก็คือ ผู้ต้องหาหรือผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง จากการบังคับใช้กฎหมายจำเป็นจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญเสียก่อน ทั้งนี้เพราะสิทธิผู้ต้องหาส่วนหนึ่งเป็นสิทธิส่วนตัวของผู้ต้องหาที่ต้องแสดงความประสงค์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐ จึงจะได้รับสิทธิดังกล่าว เช่น สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว สิทธิที่จะมีผู้ช่วยด้วยใน

¹¹ สถาบันกฎหมายอาญา, คดีเซอร์แอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร, หน้า 12.

ระหว่างถูกสอบปากคำ¹² จึงจะเห็นได้ว่า ถ้าผู้ต้องหาไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนเองแล้ว โอกาสที่จะได้รับความเป็นธรรมย่อมเป็นไปได้ยาก แม้จะมีการให้ความคุ้มครองสิทธิไว้ใน รัฐธรรมนูญและมีการปฏิบัติที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญกำหนดก็ตาม ก็อาจเกิดความไม่เข้าใจอันจะเป็นสาเหตุให้มีการร้องเรียนเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติอันทำให้เกิดการเสียหายและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงควรรหาแนวทางหรือวิธีการในการให้ความรู้แก่ผู้ต้องหาอันจะส่งผลให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิตาม รัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้น

4.4 ปัญหาจากสภาพสังคมในปัจจุบัน

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจในปัจจุบันมักจะประสบปัญหาที่ไม่อาจดำเนินการได้ตามกฎหมายเพราะได้รับการขอร้องจากผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่าและหากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะมีผลกระทบในทางลบต่อตำแหน่งหน้าที่การงานหรือความดีความชอบประจำปี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การทำงานของตำรวจมีลักษณะที่ปกป้องตนเอง โดยไม่คำนึงว่าตนขาดการปกป้องสังคมเท่าที่ควร และมีส่วนผลักดันให้ตำรวจมุ่งภารกิจในการเอาใจข้าราชการตำรวจชั้นผู้ใหญ่มากกว่าการมุ่งทำงานจนเป็นที่เห็นประจักษ์ว่ามีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งที่สูงขึ้น อันเป็นการทำให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้อำนาจที่มีอยู่เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เพื่อนำมาสนองตอบบุคคลดังกล่าว หรือ ไม่ก็ต้องยอมทนยอมทำตามความต้องการและประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือละเว้นการปฏิบัติตามหน้าที่

4.5 เงื่อนไขที่ควรต้องพิจารณาในการปล่อยชั่วคราวเพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การปล่อยชั่วคราวในคดีอาญาเป็นขั้นตอนหนึ่งที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องให้ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพิจารณาและพิพากษา ในขั้นนี้ปัญหาอยู่ที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยสมควรที่จะถูกควบคุมตัวไว้หรือไม่ ในการพิจารณาในปัญหาดังกล่าวจำเป็นที่ผู้มีอำนาจในการสั่งปล่อยชั่วคราวจะต้องชั่งน้ำหนักความสำคัญของหลักการ 2 ประการ และหาจุดสมดุลย์ระหว่างหลักการทั้งสองนั้นเสียก่อน

¹² สวัสดิ์ เตยวิรัตน์, “ความรู้ของผู้ต้องหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 3”, หน้า 3.

ประการแรก คือ สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ว่า ยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ สิทธินี้ได้รับยอมรับบัญญัติไว้ชัดเจน อยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 33 และควรเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาของผู้มีอำนาจในการปล่อยชั่วคราวทุกครั้งที่ยื่นขออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหา และมาตรา 239 วรรคแรกกล่าวว่าคำขอประกันผู้ต้องหาในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและจะเรียกประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และต้องแจ้งเหตุผลให้ผู้ต้องหาทราบโดยเร็ว ความพยายามในการนั้นให้เห็นถึงสิทธิของผู้ต้องหานั้นมีการกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดมา ในองค์กรตุลาการก็ได้มีคำแนะนำของประธานศาลฎีกาชี้ให้เห็นถึงหลักการข้อนี้แก่บรรดาผู้พิพากษาเพื่อให้ตระหนักถึงสิทธิข้อนี้เช่นกัน

ประการที่สอง คือ แม้ความจำเป็นในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาตามหลักการประการแรกจะมีความสำคัญอย่างยิ่งแต่ในสังคมยังคงต้องการความสงบสุข การปกป้องสังคมโดยการมีกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพที่จะสามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ก็เป็นหลักการที่สำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้เช่นกัน ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาคงไม่จำกัดอยู่เพียงแต่การลงโทษผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิด หรือการทำให้บุคคลเหล่านั้นได้รับผลกระทบจนเกินควรจากกระบวนการยุติธรรม แต่ยังคงหมายรวมถึงการที่ไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ด้วย ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของทุกประเทศ โดยเฉพาะใน ส่วนของการปล่อยชั่วคราวก็จะมีบทบัญญัติแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในเรื่องความสมดุลของหลักการทั้งสองดังกล่าว และกำหนดแนวทางในการพิจารณาของผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวในการใช้ดุลพินิจเรื่องนี้ไว้

ปัญหาในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในคดีอาญาทั่วไปในการเรียกประกันจะเป็นการกำหนดโดยความเข้าใจของผู้มีอำนาจปล่อยชั่วคราวในการสั่งให้ปล่อยชั่วคราวในเชิงดุลพินิจเสียมากกว่า โดยไม่มีพื้นฐานในการให้เหตุผลเกี่ยวกับจำนวนหลักประกันที่มีความชัดเจน ทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรม แต่สิ่งที่น่าจะมีมาตรการแก้ไขในการบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักนั้น จะเห็นได้ว่าปัญหาอาชญากรรมบางอย่างเป็นปัญหาที่เป็นภัยต่อสังคมอย่างร้ายแรง ซึ่งรัฐก็มีนโยบายในการปราบปรามให้อาชญากรรมดังกล่าวลดลงในระดับที่สังคมอยู่ได้ตามทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) ปัญหาเช่นนี้ถ้ารัฐมีความเข้มงวดในการดำเนินการบวนการยุติธรรมตามหลัก Due Process โดยคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมากเกินไปก็จะทำให้เกิดปัญหาในสังคมได้ เช่น ในคดียาเสพติดในการขอค้ำประกันนั้น คดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีของกลางจำนวนมาก มีอัตราโทษสูงและผู้ร่วม

กระทำความผิดมีลักษณะเป็นเครือข่ายองค์กรอาชญากรรม หากบุคคลเหล่านั้นได้รับการปล่อยชั่วคราวจึงเป็นเหตุให้เชื่อได้ว่าจะต้องมีการหลบหนี อันเป็นผลทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีและเป็นภัยต่อสังคมอย่างร้ายแรง เพราะบุคคลดังกล่าวอาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก เจ้าหน้าที่รัฐจึงต้องได้รับการสนับสนุนในกรณีที่คำขอคัดค้านการประกันตัวผู้ต้องหา เพื่อป้องกันมิให้หลบหนีหรือไปดำเนินการกับพยานหลักฐานอันทำให้รูปคดีเสียหายได้ คดียาเสพติดมีวงเงินหรือรายได้จากการกระทำผิดที่สูง ซึ่งผู้กระทำความผิดจะไม่เกิดความเสียหายจำนวนเงินหรือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันดังกล่าวในการแรกกับอิสรภาพ เพราะเป็นสิ่งที่หามาได้โดยง่าย แม้ศาลจะมีการกำหนดวงเงินในการประกันตัวเพื่อปล่อยชั่วคราวไว้สูงก็ตาม กรณีหากรัฐต้องการมีแนวนโยบายปราบปรามคดีดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้” อันเป็นการให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติหน้าที่โดยให้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเท่าที่จำเป็นเพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิด เช่น ในคดียาเสพติดที่เป็นคดีร้ายแรงไม่สมควรที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมนั้นควรจะต้องมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นในเรื่องของการจับ การค้น การควบคุมตัว การปล่อยชั่วคราว และการสอบสวน เนื่องจากคดีดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นองค์กรอาชญากรรม เพื่อปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดให้ถึงตัวผู้บงการ นำตัวการสำคัญในขบวนการค้ายาเสพติดที่อยู่เบื้องหลังมาลงโทษ ในขณะที่เดียวกันก็ตัดกำลังอำนาจทางการเงินขององค์กรเหล่านั้นไปพร้อมกัน ซึ่งสามารถทำลายตัวองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แล้วจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีส่วนผลักดันให้มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างจริงจังในหลาย ๆ เรื่อง โดยทำให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบกระบวนการได้ ทำให้เกิดผลกระทบต่อ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน อันอาจจะทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยยากลำบากและต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างมาก เพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปอย่างถูกต้อง เนื่องจากมีระบบตรวจสอบการใช้อำนาจทั้งภายในองค์กร ได้แก่ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งที่ออกมาใช้บังคับให้เกิดความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ และการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก ได้แก่ การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการจับ การคุมขัง การค้น การปล่อยชั่วคราว การสอบสวน และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ซึ่งหากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังแล้ว กระบวนการยุติธรรมจะสามารถเป็นที่พึงของประชาชนได้อย่างแท้จริง

ในการร่างกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้น จึงไม่ใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย เนื่องจากต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา กล่าวคือ ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายด้วย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกคนจึงต้องตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองในการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดความโปร่งใส เป็นธรรม ถูกต้องแก่ทั้งสองฝ่าย และไม่อาศัยช่องว่างของกฎหมายมาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ใส่ตนในทางที่มีชอบ ตลอดจนรัฐต้องให้ความสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่มีตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดการแก้ไข และมีบังคับใช้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนนั้น ถือเป็น การดำเนินคดีอาญาในเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาในฐานะที่ผู้ต้องหาเป็นเพียงผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่จะเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่อยู่กับผลแห่งการพิสูจน์ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ ฉะนั้น ในเบื้องต้นจึงสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาคือผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องหาจึงควรได้รับความคุ้มครองเสมือนหนึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ และสิ่งที่จะทำให้เกิดความชอบธรรม (Legitimacy) ประสานไปกับการมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) ได้ก็คือ บทบัญญัติกฎหมายและผู้บังคับใช้กฎหมาย

แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาในประเทศไทยได้มีมาช้านานแล้ว ก่อนจะเข้าร่วมการให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ในปี พ.ศ.2491 มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศมาโดยตลอดเกือบทุกฉบับ เพียงแต่ในบางยุคบางสมัยอาจจะให้ความสำคัญ รับรองและคุ้มครองมากน้อยแตกต่างกันไป ตามแต่สถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 นั้น แม้จะมีการวางหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้มากกว่า รัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่ผ่านมา แต่ในการบังคับใช้ของกฎหมายลำดับรองอย่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในขณะนั้น ก็ไม่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ยังผลให้สิทธิของผู้ต้องหาที่ควรจะได้รับคุ้มครองนั้นในทางปฏิบัติก็ไม่สามารถที่จะกระทำให้เกิดผลได้ องค์การในกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงดำเนินต่อไป เจ้าพนักงานตำรวจก็ยังคงมีอำนาจอย่างมากมายในการจับ ควบคุม ชัง คั่น ปล่อยชั่วคราวและการสอบสวน โดยไม่มีกฎหมายมารองรับสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ให้มีผลบังคับใช้ได้ ประกอบกับการเมืองได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในขณะนั้น ทำให้รัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไป สิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับความคุ้มครองก็ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงและลดความสำคัญลง โดยไปให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ทางการเมืองมากกว่า จึงเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองและใช้รัฐธรรมนูญมา 15 ฉบับแล้ว แต่สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นเพียงการอ้างถึงบรรดาผู้มีบทบาทหน้าที่ทางการเมือง

สำหรับใช้อำนาจทางการเมืองส่วนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ล้วนต้องเป็นไปตามกฎหมายลำดับรองทั้งสิ้น

บทบัญญัติกฎหมายที่สำคัญยิ่งในการดำเนินคดีอาญาก็คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะบัญญัติกระบวนการที่ทำให้มาตรการทางอาญาบังเกิดความศักดิ์สิทธิ์ในขณะเดียวกันก็กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง เดิมเจ้าพนักงานตำรวจใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยวิเคราะห้ลายลักษณ์อักษรตามตัวบท โดยไม่ได้คำนึงถึงหลักการพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีสิทธิเสรีภาพเต็มบริบูรณ์ การจำกัดสิทธิเสรีภาพของมนุษย์เป็นเพียงข้อยกเว้น ซึ่งต้องมีกฎหมายบัญญัติให้ชัดเจน จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ได้ยืนยันหลักการพื้นฐานนี้ โดยบัญญัติยกย่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นและพยายามชี้แนะแนวทางการใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งนำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหลายเรื่อง ส่วนหนึ่งเป็นสิทธิในด้านการอำนวยความสะดวกธรรมดาในหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองและการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐมากขึ้นกว่าที่เคยมีมา ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเรื่องการจับ (มาตรา 237) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเรื่องการค้น (มาตรา 238) สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวและการได้รับการเยี่ยมตามสมควร (มาตรา 239 วรรคสาม) สิทธิที่จะได้รับการตรวจสอบการควบคุมและคุมขังโดยมิชอบ (มาตรา 240) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม (มาตรา 241 วรรคแรก) สิทธิที่จะมีผู้ช่วยในขณะสอบปากคำผู้ต้องหา (มาตรา 241 วรรคสอง) สิทธิที่จะทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เมื่อคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว (มาตรา 241 วรรคสี่) และสิทธิที่ถ้อยคำอันเกิดจากการถูกจู่ใจ มีคำมั่นสัญญา หลอกกลวง หรือกระทำโดยมิชอบจะไม่ถูกนำไปเป็นพยานหลักฐาน (มาตรา 243 วรรคสอง)

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในลักษณะมุ่งหมายให้การดำเนินกระบวนการในแต่ละขั้นตอนให้เป็นไปอย่างเที่ยงธรรม มุ่งประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ แต่การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ ก็ได้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติของผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ตามรัฐธรรมนูญของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้เขียนมองเห็นถึงสภาพปัญหาที่มีผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายของไทยตลอดจนเมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางการบังคับใช้กฎหมายของต่างประเทศแล้ว ทำให้ผู้เขียนเกิดแนวทางในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงองค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการให้ความเป็นธรรมที่แท้จริงแก่ประชาชน และมีผลกระทบต่ออำนาจและหน้าที่ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ทนายความ ศาล ราชทัณฑ์ หรือตัวผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยก็ตาม สิ่งที่เราคาดหวังจากร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) ก็คือการนำเสนอร่างกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่สภานิติบัญญัติเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมายให้สมกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาไว้ ผู้เขียนเห็นว่า

1) การให้อำนาจศาลเป็นผู้ออกหมายอาญาเพียงองค์กรเดียว ทำให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจไม่มีอำนาจอีกต่อไป แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้อยู่ขณะนี้ยังคงให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 58 โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งหรือหมายอาญาได้ภายในเขตอำนาจศาล

2) หน่วยงานตุลาการควรมีการนำวิทยาการที่ทันสมัย เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ในกรณีเร่งด่วนควรมีการออกหมายจับผ่านสื่อดังกล่าวได้ เพื่อประโยชน์สำหรับพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลที่ผู้ขอหมายไม่สามารถมาปรากฏตัวต่อศาลได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนควรแก้ไขไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (9) ให้หมายอาญา หมายความถึง คำบอกกล่าวทางโทรสาร หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่ศาลกำหนด ซึ่งแจ้งว่าได้ออกหมายจับหรือหมายค้นแล้ว

3) ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ โดยเพิ่มเติมให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขัง มีสิทธิในเรื่องของการขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ถูกควบคุมตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และได้รับการจัดหาทนายความให้ตามมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4) กรณีเหตุที่ออกหมายจับตามกฎหมายรัฐธรรมนูญถือเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาได้ใช้ดุลพินิจในการพิเคราะห์พยานหลักฐานว่าอย่างไรจึงจะถือว่าปรากฏพยานหลักฐานพอสมควร เหตุที่จะออกหมายจับได้นั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 วรรคสอง บัญญัติให้การออกหมายจับต้องมีหลักฐานตามสมควร ดังนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 ต้องมีการแก้ไขเหตุที่ออกหมายจับว่าจะออกได้เมื่อมี “หลักฐานตามสมควร” มิใช่ “เหตุตามสมควร” เพื่อให้มีการตีความเป็นไปตามแนวทางของรัฐธรรมนูญ และควรกำหนดมาตรฐานในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการพิเคราะห์กรณีดังกล่าวด้วย

5) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 237 ไม่ได้มีผลถึงอำนาจศาลที่จะรับฝากขังผู้ต้องหา ดังนั้นเพื่อให้เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในส่วนนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 จึงควรแก้ไขให้หมายขังจะออกได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นและต้องเป็นกรณีที่มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงหรือมีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นเท่านั้น

6) ในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 96 ในเรื่องการค้นในเวลากลางคืนนั้นควรปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย ทั้งนี้จึงควรตีความอย่างเคร่งครัด และควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 ให้การค้นในที่รโหฐานจะต้องมีคำสั่ง หรือ หมายของศาล เว้นแต่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น ในกรณีที่กฎหมายให้อำนาจไว้ โดยเพิ่มกรณีการค้นสิ่งของที่ได้อมาโดยการกระทำความผิดหรือมีไว้เป็นความผิด หรือได้ใช้ในการกระทำความผิดซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาสิ่งของนั้นอาจถูกโยกย้าย หรือถูกทำลาย และตัดอำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไม่ให้ค้น โดยไม่มีหมายค้น

7) ในการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนว่ากรณีใดบ้างที่เป็นข้อยกเว้นไม่ให้ประกันตัวได้ และประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา มาตรา 108 ควรเพิ่มให้ศาลสามารถรับฟังรายงานข้อเท็จจริง หรือความเห็นจาก เจ้าพนักงานเพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งปล่อยชั่วคราวได้ และให้เจ้า พนักงานหรือศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราว ปฏิบัติ เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือป้องกันอันตรายหรือความเสียหายอันเกิดจากการปล่อย ชั่วคราวและการสั่งไม่ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุนั้น และแจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ และ เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสามให้การเรียกประกันหรือ หลักประกันนั้นจะเรียกจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้

8) การให้ทนายความหรือผู้ที่ตนไว้วางใจเข้าร่วมฟังการสอบสวน ควรกำหนด แนวทางให้ชัดเจนในเรื่องของจำนวนบุคคลที่จะเข้าร่วมฟังการสอบสวนกับผู้ต้องหา และการเข้า ร่วมรับฟังนั้นทนายความหรือผู้ที่ผู้ต้องหาไว้วางใจควรเป็นเพียงผู้ที่ควบคุมการสอบสวนให้เป็นไป ตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้การสอบสวนเกิดความล่าช้า และแก้ไขประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 135 โดยให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิของตน ก่อนเริ่มสอบปากคำ คือสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การ และสิทธิที่จะมีทนายความหรือผู้ซึ่งตน ไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

9) ในการควบคุมหรือขังผู้ต้องหาโดยผิดกฎหมายนี้ คำว่า “ผิดกฎหมาย” นั้นควรมี ความชัดเจนว่าผิดกฎหมายอย่างไร ทั้งนี้เพราะการควบคุมหรือขังของเจ้าพนักงานบางครั้งไม่เป็น ความผิดต่อกฎหมายโดยตรง และให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 โดยเมื่อศาลได้รับคำร้องว่ามีการควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายแล้วให้ศาลดำเนินการไต่สวน ฝ่ายเดียวโดยด่วน

10) การขอทราบสรุปพยานหลักฐานในกรณีมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีนั้น ควร กำหนดให้ชัดเจนว่าผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียจะสามารถขอทราบสรุปพยานหลักฐาน ได้เมื่อใด เพื่อจะได้ไม่เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติ โดยเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา เป็นมาตรา 147 ทวิ ให้ผู้ต้องหาสิทธิขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีได้

11) ควรกำหนดคุณสมบัติของทนายความที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาให้เป็น มาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีหรือผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปี ใน วันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้ถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ถ้า

ไม่มีและผู้ต้องหาต้องการให้พนักงานสอบสวนจัดหาให้ และกรณีที่ต้องหาถูกควบคุมหรือยังไม่สามารถหาทนายความได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้โดยเร็ว ทั้งนี้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้เป็นเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความ โดยให้เป็นหน้าที่ของสภาทนายความเป็นผู้กำหนดอัตราเงินรางวัลและค่าใช้จ่าย โดยผ่านความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

12) ควรจัดให้มีทนายความอาสาสมัครประจำสถานีตำรวจทั่วประเทศเพื่อชี้แนะแนวทางกฎหมายให้แก่ผู้ต้องหาในเบื้องต้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารงานของเจ้าพนักงานตำรวจในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน

ในการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็เหมือนกับการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ โดยทั่วไป คือ จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยภายนอกและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลและผลกระทบต่อข้อกำหนดรูปแบบและแนวทางในการดำเนินงานหรือการบริหารงานอันรวมไปถึงนโยบายของรัฐบาล ลักษณะข้อบังคับของกฎหมาย สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนขนบธรรมเนียม ศีลธรรม จารีตประเพณี และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยกำหนดถึงรูปแบบ แนวทางและความเป็นไปได้ของการบริหารงาน การดำเนินคดีอาญาว่า การที่จะนำเอากฎหมายอาญามาใช้บังคับนั้น ควรจะเป็นไปในรูปแบบไหน และวิถีทางใด จึงจะทำให้การดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สามารถดำเนินการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการป้องกันปราบปรามและควบคุมอาชญากรรม ผู้เขียนเห็นว่า

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรมีการออกคำสั่งกำหนดแนวทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจในสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในเรื่องของการค้นในที่สาธารณะ สิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกควบคุมหรือคุมขัง การสอบสวน การปล่อยชั่วคราว โดยกำหนดให้บรรดาคำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับหรือหนังสือของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในส่วนที่ขัดหรือแย้งกับคำสั่งในเรื่องนี้เป็นอันยกเลิกไปโดยให้ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในปกครอง ให้เป็นไปตามคำสั่งนี้อย่างเคร่งครัด

2) ควรมีการเพิ่มคุณภาพตำรวจโดยการยกระดับความรู้ของผู้ปฏิบัติงานให้มีความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ โดยให้มีความรู้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นข้อดี ประกอบกับความรู้เฉพาะทางในด้านการสืบสวน ส่วนผู้ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนจะต้องมีการอบรมเป็นผู้ช่วยพนักงานสอบสวนก่อนอย่างน้อย สองปี จึงจะมาเป็นพนักงานสอบสวน คุณสมบัติดังกล่าวหากผู้ช่วยพนักงานสอบสวนสำเร็จ เนติบัณฑิตไทยก็จะเป็นผู้ช่วยพนักงานสอบสวนเพียง 1 ปี เพื่อให้มีคุณวุฒิและประสบการณ์ เทียบเท่ากับอัยการผู้ช่วยและผู้ช่วยผู้พิพากษาในปัจจุบัน เมื่อตำรวจมาทำหน้าที่สอบสวนควรจะให้ มี การอบรมดูงานวิชาการตำรวจและการพิสูจน์หลักฐาน ตลอดจนเทคนิคเกี่ยวกับการรวบรวม พยานหลักฐาน การสอบสวนความผิดตามกฎหมายพิเศษอย่างต่อเนื่องประกอบไปด้วย

3) ควรเพิ่มสวัสดิการและค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เกิดขวัญและ กำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้น

4) แนวทางบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีสายการบังคับบัญชาที่อยู่ใน ส่วนกลางและภารกิจของตำรวจมีมาก จึงทำให้การตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติราชการของ ตำรวจในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและการสอบสวนคดีอาญาไม่อาจทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนขอเสนอให้ตั้งหน่วยงานขึ้นมาควบคุมดูแลการบริหารและการสอบสวน คดีอาญาทั่วราชอาณาจักร โดยขึ้นกับกระทรวงยุติธรรมเพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่รวดเร็ว โดย กำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานหน่วยนี้จะต้องจบการศึกษาทางด้านนิติศาสตร์และจบ เนติบัณฑิตยสภาเพื่อเทียบเท่ากับอัยการผู้ช่วย รวมทั้งปรับบัญชีเงินเดือนให้เทียบเท่ากับอัยการ ผู้ช่วยด้วย

5) ควรปลูกฝังให้ข้าราชการตำรวจมีคุณธรรมในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น ประกอบ กับการใช้อำนาจในการควบคุมภายใน โดยการลงโทษทางวินัยแก่ผู้ที่จงใจกระทำผิดอย่างเข้มงวด และจริงจัง

6) ควรปรับปรุงและพัฒนาระบบงานสอบสวนให้เป็นไปด้วยความโปร่งใส รวดเร็ว เสมอภาค และเป็นธรรม

7) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานโดยนำเอาวิชาการและ เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการสอบสวนคดีอาญาให้มากขึ้น เพื่อให้การดำเนินการสอบสวน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8) ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาอบรมเพิ่มพูนความรู้ในหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ทางด้านสืบสวนสอบสวนเพิ่มมากขึ้น โดยให้มีความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องหรือ ขอมรับแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

9) ควรเสริมสร้างให้มีการร่วมมือประสานงานกันระหว่างองค์กรในกระบวนการ ยุติธรรมคือ ตำรวจ อัยการ ศาล ทนายความ และราชทัณฑ์ให้มีทัศนคติที่ดี เพื่อให้การตรวจสอบ ความจริงในคดีและการอำนวยความยุติธรรม ตลอดจนการให้บริการแก่ประชาชนเป็นไปอย่าง ถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็ว เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญและ กฎหมายบัญญัติให้มากที่สุด

10) ควรเพิ่มที่ทำการของศาลในพื้นที่ห่างไกลของแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ หากขาด งบประมาณที่เพียงพออาจให้ศาลมีที่ทำการชั่วคราวที่ว่าการอำเภอหรือองค์กรบริหารส่วนตำบล โดยจัดให้มีผู้พิพากษาไปประจำอยู่ รวมทั้งเพิ่มอัตราผู้พิพากษาให้เพียงพอกับหน่วยงานที่จะต้อง ขยายเพิ่มขึ้น เพื่อรองรับงานที่จะปฏิบัติศาลควรเปิดทำการตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง เพื่อให้เจ้าพนักงาน สามารถดำเนินการขอลาหมายอาญาได้ตลอดเวลา

11) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ตามรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมาย ตลอดจนแนวทางปฏิบัติของผู้ต้องหา ในสื่อต่าง ๆ ให้ผู้ต้องหา และประชาชนทั่วไปทราบ

12) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ในหลักสูตร การเรียนการสอนในระดับพื้นฐาน คือ ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาอย่าง เหมาะสม ในวิชาเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของพลเมือง

อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะดังกล่าว เป็นเพียงแนวทางที่ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะนำมาใช้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทยให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้สิทธิเสรีภาพของ ประชาชนได้รับการคุ้มครองอย่างถูกต้องเหมาะสมกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยผู้เขียนมิได้ คาดหวังว่าจะต้องนำมาปฏิบัติพร้อมกันทีเดียวเสียทั้งหมด แต่หากจุดที่สำคัญ คือ ถ้ามีการแก้ไข ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และนำมาใช้บังคับเพื่อให้เป็นประโยชน์ ประกอบกับการบังคับใช้ กฎหมายของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เป็นไปด้วยความสุจริตและยุติธรรม ผู้เขียนเห็นว่า กระบวนการ ยุติธรรมของไทยก็จะพัฒนาไปสู่จุดที่ก้าวไกลกว่าสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระมล ทองธรรมชาติ. ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพมหานคร : เพ็ญอักษร, 2518.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , 2541.

กุลพล พลวัน. พัฒนาการสิทธิมนุษยชน พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

โกศล โสภาคย์วิจิตร. การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2523.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. วิเคราะห์การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 (กันยายน 2528):80-91.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. หลักการไม่รับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับ การค้น การยึดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายสหรัฐอเมริกา. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (2520):120-136.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ และประธาน วัฒนวานิชย์. สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2537.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน ,(ม.ป.ป.).

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม , 2537.

คณิง ภาไชย. คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์ การพิมพ์, 2519.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่: ปัจจุบันและทศวรรษหน้า (2540-2550). บทบัญญัติ เล่มที่ 53 ตอน 2 (มิถุนายน 2540): 64-86.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. โครงการวิจัยเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องหาโทษในคดีอาญา. (ม.ป.ท.), 2540.

- ณรงค์วิช ไทยทอง. การอำนวยความสะดวกธรรมชาติในหน้าที่พนักงานสอบสวนตามแนวทาง
รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องบทบาทของตำรวจใน
 การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามแนวทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
 ไทย พ.ศ.2540 (11 มีนาคม 2542), (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- ทัศนีย์ แก้วพิลา. สิทธิการมีทนายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. (ม.ป.ท.), 2541.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. รัฐธรรมนูญนารี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2542.
- ประธาน วัฒนวาณิชชัย. ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญา
 กรรมและกระบวนการยุติธรรม. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 9
 ฉบับ 2 (กันยายน-พฤศจิกายน 2520): 142-171.
- ประเสริฐ เมฆมณี. ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์ , 2523.
- ปลื้มทอง. มติชน (13 กุมภาพันธ์ 2544): 21.
- พิชัยศักดิ์ หรยางกูร. กฎหมายรัฐธรรมนูญแคนาดา. พิมพ์ครั้งแรก. (ม.ป.ท.), 2523.
- โกกิน พลกุล. ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การ
 พิมพ์พลชัย, 2529.
- มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.
 กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2540.
- มรุธา วัฒนชีวกุล. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบในส่วนบุคคล
ทางอาญา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2524.
- รายงานการประชุมคณะทำงานพิจารณาปรับปรุงแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับ
รัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 5/2541.
- วงศ์ ดาวัน. เซอร์รี่ แอน ภาคใหม่. มติชนสุดสัปดาห์ ปีที่ 21 (กุมภาพันธ์ 2544): 88.
- สถาบันกฎหมายอาญา. สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร: เซเว่น พริน
 ติ้งกรุ๊ป, 2539.
- สถาบันกฎหมายอาญา. ดเคซีเออร์แอน กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้
บริสุทธิ์ได้อย่างไร. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2539.
- สนอง วัฒนวรางกูร. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กับการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ. เอกสารประกอบการ
 สัมมนาเรื่อง บทบาทของตำรวจในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามแนว
 ทางรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 (11 มีนาคม 2542), (ม.ป.ท.,
 ม.ป.ป.).

- สวัสดิ์ เตียวิรัตน์. ความรู้ของผู้ต้องหาเกี่ยวกับสิทธิผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- สมชาติ สว่างเนตร. การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในกระบวนการยุติธรรม. เอกสารประกอบคำบรรยายที่ประชุมสัมมนาผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่องหลักการและการประสานงานในการดำเนินคดี (7 มีนาคม 2542), (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. สิทธิของผู้ต้องหาในระหว่างการสืบสวนและสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้นก่อนการพิจารณา: ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สุเมธ จิตต์พานิชย์. หลักการค้นหาความจริงในการสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. บทบัญญัติ เล่มที่ 54 ตอน 4 (ธันวาคม 2541): 57-58.
- หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพมหานคร : ประชาชนิตี, 2493.
- อนุมัติ ใจสมุทร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักทั่วไป ตลอดถึงการไต่สวนมูลฟ้อง มาตรา 1 ถึง มาตรา 171. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ, 2514.
- อำนาจ อุดรมาตย์. ทัศนคติของทนายความในเขตกรุงเทพมหานครต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่อาญาชั้นสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.

ภาษาอังกฤษ

Edward L. Greenspan, Q.C. and Marc Rosenberg. *Martin's Annual Criminal Code 1998*.
Ontario: Canada Law Book, 1998.

Lidstone ,K.W. Investigative Powers and the Rights of the Citizens . The Criminal Law Review. (1981): 453-456.

Mc Grath, W.T. Crime and Its Treatment in Canada. Toronto: Mac Millan, 1965.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่าง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...)

พ.ศ. ....

.....
 .....
 .....

.....
 .....
 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ
 บุคคลซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับ มาตรา 31 มาตรา 35 มาตรา 36 และมาตรา 48 ของรัฐธรรมนูญ
 แห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

.....
 .....
มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ....”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุ
 เบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความใน (9) ของมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 อาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(9) “หมายอาญา” หมายความว่า หนังสือบอกการหรือคำสั่ง ซึ่งออกตามบทบัญญัติ
 แห่งประมวลกฎหมายนี้ สั่งให้เจ้าหน้าที่ทำการจับ ชัง จำคุก หรือปล่อยผู้ต้องหา จำเลย หรือ
 นักโทษ หรือให้ทำการค้น รวมทั้งสำเนาหมายเช่นนี้อันได้รับรองว่าถูกต้อง และคำบอกกล่าวทาง
 โทรเลข โทรสาร หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่ศาลกำหนด ซึ่งแจ้งว่าได้ออกหมายจับหรือหมายค้นแล้ว”

มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 7 ทวิ ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิ ดังต่อไปนี้

(1) ขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมตามมาตรา 84

(2) ได้รับการจัดหาทนายความให้ตามมาตรา 134

(3) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(4) ได้รับการเยี่ยมตามสมควร

(5) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่แจ้งโดยมิชักช้าให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นทราบถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง”

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 57 มาตรา 58 มาตรา 59 มาตรา 60 และมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 57 ภายใต้งบบังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 78 มาตรา 79 มาตรา 80 มาตรา 92 และมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายนี้ จะจับ ขัง จำคุก หรือคั่นในที่รโหฐาน หาดูคนหรือสิ่งของ ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลสำหรับกรณีนั้น

บุคคลที่ต้องขังหรือจำคุกตามหมายศาล จะปล่อยไปได้ก็เมื่อมีหมายปล่อยของศาล

มาตรา 58 ศาลมีอำนาจออกคำสั่งหรือหมายอาญาได้ภายในเขตอำนาจ

มาตรา 59 ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายคั่น หรือหมายขัง เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อมีผู้ร้องขอก็ได้

ในกรณีที่มีผู้ร้องขอ ผู้ร้องขอต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตั้งแต่ระดับสาม หรือนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป ศาลผู้ออกหมายจะต้องสอบให้ปรากฏเหตุผลสมควรที่จะออกหมายนั้นเสียก่อน เหตุผลนี้จะได้มาจากคำแจ้งความโดยสาบานตัวหรือจากพฤติการณ์อย่างอื่นก็ได้

มาตรา 60 หมายจับ หมายคั่น หมายขัง หมายจำคุก หรือหมายปล่อย ต้องทำเป็นหนังสือและมีข้อความดังต่อไปนี้

(1) สถานที่ที่ออกหมาย

(2) วันเดือนปีที่ออกหมาย

(3) เหตุที่ต้องออกหมาย

(4) (ก) ในกรณีออกหมายจับ ต้องระบุชื่อหรือรูปพรรณของบุคคลที่จะจับ

(ข) ในกรณีออกหมายขัง หมายจำคุก หรือหมายปล่อย ต้องระบุชื่อบุคคลที่ถูกขัง จำคุกหรือปล่อย

(ค) ในกรณีออกหมายค้น ให้ระบุสถานที่ที่จะค้นและชื่อหรือรูปพรรณบุคคล หรือลักษณะสิ่งของที่ต้องการค้น กำหนดวันเวลาที่จะทำการค้น และชื่อกับตำแหน่งของเจ้าพนักงานผู้กระทำการค้นนั้น

(5) (ก) ในกรณีออกหมายจับ หมายขัง หรือหมายค้น ให้ระบุความผิดหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย

(ข) ในกรณีออกหมายจำคุก ให้ระบุความผิดและกำหนดโทษตามคำพิพากษา

(ค) ในกรณีออกหมายขัง หรือหมายจำคุก ให้ระบุสถานที่ ซึ่งจะให้ขัง หรือจำคุก

(ง) ในกรณีออกหมายปล่อย ให้ระบุเหตุที่ให้ปล่อย

(6) ลายมือชื่อและประทับตราของศาล

มาตรา 61 ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 97 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจและหน้าที่จัดการให้เป็นไปตามหมายอาญา ซึ่งได้มอบหรือส่งมาให้จัดการภายในอำนาจของเขา

หมายอาญาใดซึ่งศาลได้ออก จะมอบหรือส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลตั้งระบุในหมาย หรือแก่หัวหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจประจำจังหวัดหรืออำเภอ ซึ่งจะให้จัดการให้เป็นไปตามหมายนั้นก็ได้

ในกรณีหลังเจ้าพนักงานผู้ได้รับหมายต้องรับผิดชอบในการจัดการตามหมายนั้น จะจัดการเอง หรือสั่งให้เจ้าพนักงานรองลงไปจัดการให้ก็ได้ หรือจะมอบ หรือส่งสำเนาหมายอันรับรองว่าถูกต้องให้แก่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจคนอื่น ซึ่งมีหน้าที่จัดการตามหมาย ซึ่งตนได้รับนั้นก็ได้ ถ้าหมายนั้นได้มอบหรือส่งให้เจ้าพนักงานตั้งแต่สองนายขึ้นไป เจ้าพนักงานจะจัดการตามหมายนั้นแยกกันหรือร่วมกันก็ได้

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 63 และมาตรา 64 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 63 เมื่อเจ้าพนักงานได้จัดการตามหมายอาญาแล้ว ให้บันทึกรายละเอียดในการจัดการนั้น ถ้าจัดการตามหมายไม่ได้ให้บันทึกพฤติการณ์ไว้ แล้วให้ส่งบันทึกนั้นไปยังศาลซึ่งออกหมายโดยเร็ว

มาตรา 64 ถ้าบุคคลที่มีชื่อในหมายอาญาถูกจับ หรือบุคคล หรือสิ่งของที่มีหมายให้ค้น ได้ค้นพบแล้ว ถ้าสามารถจะทำได้ ก็ให้ส่งบุคคลหรือสิ่งของนั้น โดยด่วนไปยังศาลซึ่งออกหมายหรือเจ้าพนักงานตามที่กำหนดไว้ในหมายแล้วแต่กรณี เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น”

มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 66 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 66 เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียก หรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี”

มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 68 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 68 หมายจับยังคงใช้ได้ อยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความ หรือศาลซึ่งออกหมายนั้น ได้ถอนหมายคืน”

มาตรา 9 ให้ยกเลิกความในมาตรา 71 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 71 เมื่อจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มาแล้วในระยะเวลาไต่สวนสอบสวนไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 88 ก็ได้ หมายขังคงใช้ได้ อยู่จนกว่าศาลจะได้เพิกถอน โดยออกหมายปล่อยหรือออกหมายจำคุกแทน”

มาตรา 10 ให้ยกเลิกความในมาตรา 77 และมาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 77 หมายจับให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักร การจัดการตามหมายจับนั้นให้จัดการตามวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) สำเนาหมายอันรับรองว่าถูกต้องแล้ว
- (2) โทรเลขแจ้งว่าได้ออกหมายแล้ว
- (3) สำเนาหมายที่ส่งทางโทรสาร หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่ศาลกำหนด หรือ
- (4) หมายคู่ฉบับตามมาตรา 59 วรรคสาม

การจัดการด้วยวิธีการตาม (2) (3) และ (4) ให้ส่งหมายหรือสำเนาอันรับรองแล้วไปยังเจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายโดยพลัน

มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับนั้น ไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80
- (2) เมื่อพบบุคคล โดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด
- (3) เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วจะหลบหนี
- (4) เมื่อมีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว ทั้งนี้ต้องเป็นกรณีที่ศาลอาจออกหมายจับได้

มาตรา 11 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสามของมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับต้องแจ้งแก่ผู้ถูกจับด้วยว่าถ้อยคำที่ผู้ถูกจับกล่าวนั้น อาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาคดีได้”

มาตรา 12 ให้ยกเลิกความในมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้เป็นแทน

“มาตรา 84 เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้วให้แจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบโดยมิชักช้า ถ้ามีหมายจับให้แจ้งผู้ถูกจับทราบและอ่านให้ฟัง

ในกรณีที่ผู้ถูกจับร้องขอให้มีการแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ควบคุม ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งรับตัวผู้ถูกจับไว้รับแจ้ง หรือให้ผู้ถูกจับแจ้งไปยังบุคคลดังกล่าวได้เองโดยเร็ว

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้นจะควบคุมผู้ถูกจับไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ กรณีเป็นการจับโดยมีหมายให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังศาล ซึ่งออกหมายหรือเจ้าพนักงานตามที่กำหนดไว้ในหมายและให้รายงานต่อไปยังศาลซึ่งออกหมายนั้น

ถ้าราษฎรเป็นผู้จับ ให้บันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้แล้วให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ

ในกรณีที่จำเป็น เจ้าพนักงานหรือราษฎรที่ทำการจับจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้”

มาตรา 13 ให้ยกเลิกความในมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2539 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 87 ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี

ในกรณีซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การและที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น

ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหามาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหานั้นไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่า จะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุ จำเป็นหรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

หมายจับผู้ต้องหาจะออกได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นตามวรรคสามและ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

กรณีผู้ต้องหาเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดลหุโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน เจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ในกรณีที่ศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้

สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล การไต่สวนชั้นนี้ ผู้ต้องหาจะแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานก็ได้

ถ้าพนักงานสอบสวนต้องไปทำการสอบสวนในท้องที่อื่นนอกเขตของศาล ซึ่ง ได้สั่งขังผู้ต้องหาไว้ พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้โอนการขังไปยังศาลในท้องที่ที่จะต้องไปทำการสอบสวนนั้นก็ได้ เมื่อศาลที่สั่งขังไว้เห็นเป็นการสมควรก็ให้สั่งโอนไป”

มาตรา 14 ให้ยกเลิกความในมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 88 คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลประทับฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว หรือคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะออกหมายขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้

การออกหมายขังจำเลยให้นำมาตรา 87 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 15 ให้ยกเลิกความในมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 90 เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกควบคุม หรือขังโดยผิดกฎหมาย หรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษาของศาล บุคคลเหล่านี้มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยคือ

- (1) ผู้ถูกคุมขัง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี
- (5) สามเณร ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องตั้งนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่นซึ่งก่อให้เกิดการควบคุมขัง หรือจำคุก นำตัวผู้ถูกควบคุม ขัง หรือจำคุก มาศาล โดยพลัน ถ้าเป็นที่พอใจศาลว่าการควบคุม หรือการขังนั้นผิดกฎหมาย หรือการจำคุกนั้นผิดจากคำพิพากษา ก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้นั้นไปทันที”

มาตรา 16 ให้ยกเลิกความในมาตรา 92 และมาตรา 93 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 92 ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีคำสั่งศาลหรือหมายค้น เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่ร โหฐาน หรือมีพฤติกรรมอื่นใดอันแสดงได้กำลังมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในที่ร โหฐาน
- (2) เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่ร โหฐาน
- (3) เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่ร โหฐานนั้น
- (4) เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิดหรือมีไว้เป็นความผิดหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดได้ซ่อนหรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูกโยกย้ายหรือถูกทำลายเสียก่อน
- (5) เมื่อที่ร โหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมีหมายจับหรือจับตาม มาตรา 78”

มาตรา 17 ให้ยกเลิกความในมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ทำการค้นในที่ ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 57 สั่งเจ้าของหรือคนอยู่ในนั้น หรือผู้รักษาสถานที่ซึ่งจะยินยอมให้เข้าไปโดยมิหวงห้าม อีกทั้งให้ความสะดวกตามสมควรทุกประการในอันที่จะจัดการตามหมาย ทั้งนี้ให้พนักงานผู้นั้นแสดงหมายหรือถ้าค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายก็ให้แสดงบัตรประจำตัว

ในกรณีที่ไมอาจสั่งบุคคลดังกล่าวในวรรคหนึ่งและมีความจำเป็น อันไม่อาจปล่อยให้แน่นช้าต่อไปได้ เจ้าพนักงานมีอำนาจเข้าไปหรือบุคคลดังกล่าวในวรรคหนึ่งไม่ยินยอมให้เข้าไป เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้กำลังเพื่อเข้าไป ทั้งนี้ ในกรณีจำเป็นจะเปิดหรือทำลายประตู หน้าต่าง รั้ว หรือสิ่งกีดขวางอย่างอื่นทำนองเดียวกันนั้นได้ แต่ต้องกระทำพอสมควรแก่เหตุ”

มาตรา 18 ให้ยกเลิกความในมาตรา 96 และมาตรา 97 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 96 การค้นในที่ร โหฐานต้องกระทำระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและตก มีข้อยกเว้น ดังนี้

- (1) เมื่อลงมือค้นแต่ในเวลากลางวัน ถ้ายังไม่เสร็จจะค้นต่อไปในเวลากลางคืนก็ได้ในกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง หรือซึ่งมีกฎหมายอื่นบัญญัติให้ค้นได้เป็นพิเศษ จะทำการค้นในเวลากลางคืนก็ได้
- (2) การค้นเพื่อจับผู้ร้าย หรือผู้ร้ายสำคัญจะทำในเวลากลางคืนก็ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตพิเศษจากศาล

มาตรา 97 ในกรณีที่ค้ำโดยมีหมาย เจ้าพนักงานผู้มีชื่อในหมายค้นหรือผู้รักษา
การค้นแทน ซึ่งต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจตั้งแต่ระดับสาม หรือนายร้อยตำรวจตรี
ขึ้นไปเท่านั้น มีอำนาจเป็นหัวหน้าไปจัดการให้เป็นไปตามหมายนั้น”

มาตรา 19 ให้ยกเลิกความในมาตรา 103 และมาตรา 104 แห่งประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 103 ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นบันทึกรายละเอียดแห่งการค้นและสิ่งของที่ค้น
ได้นั้น ต้องมีบัญชีรายละเอียดไว้

บันทึกการค้นและบัญชีสิ่งของนั้น ให้อ่านให้ผู้ครอบครองสถานที่ บุคคลใน
ครอบครัว ผู้ต้องหา จำเลย ผู้แทน หรือพยานฟัง แล้วแต่กรณี และให้ผู้นั้นลงลายมือชื่อรับรองไว้ ใน
กรณีที่มีการยึดสิ่งของ ให้เจ้าพนักงานมอบสำเนาหมายค้น พร้อมทั้งสำเนาบันทึกการค้น และสำเนา
บัญชีสิ่งของให้แก่ผู้นั้นก่อนที่จะนำสิ่งของนั้นไป แต่ถ้าเป็นการค้นโดยไม่มีหมาย ให้เจ้าพนักงาน
มอบสำเนาบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานแทนสำเนาหมายค้น

มาตรา 104 เจ้าพนักงานที่ค้นต้องดำเนินการดังนี้

(1) ในกรณีที่ค้ำโดยมีหมาย ต้องรีบส่งบันทึกและบัญชีดังกล่าวในมาตราก่อน
พร้อมด้วยสิ่งของที่ยึดมาไปยังผู้ที่กำหนดไว้ในหมาย และให้รีบส่งสำเนาบันทึกและบัญชีดังกล่าว
ต่อศาลโดยไม่ชักช้า

(2) ในกรณีที่ค้ำโดยไม่มีหมาย ต้องส่งบันทึกและบัญชีดังกล่าวในมาตราก่อน
พร้อมด้วยสิ่งของที่ยึดมาไปยังพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ใด ซึ่งต้องการสิ่งเหล่านั้นและให้
รายงานการค้นพร้อมด้วยเหตุผลและสำเนาบันทึกและบัญชีดังกล่าวต่อศาลโดยไม่ชักช้า

ถ้าสิ่งของที่ยึดมาไม่อาจส่งไปได้ ก็ให้แจ้งเหตุและการเก็บรักษาแทนการส่งสิ่งของ
ตาม (1)และ(2)”

มาตรา 20 ให้ยกเลิกความในมาตรา 107 มาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 107 เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่ง
อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในหกมาตราต่อไปนี้

มาตรา 108 ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้ฟังพิจารณาข้อเหล่านี้
ประกอบ

- (1) ความหนักหนาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงาน

สอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายแล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้ เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลมีอำนาจรับฟัง ข้อเท็จจริง รายงาน หรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการนั้น เพื่อประกอบการพิจารณาตั้งคำร้องก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้

การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุอันไว้ และต้องแจ้งให้ผู้ต้องหา หรือ จำเลยทราบโดยเร็ว”

มาตรา 21 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสามของมาตรา 110 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“การเรียกประกันหรือหลักประกันตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง จะเรียกเกินควรแก่กรณีมิได้”

มาตรา 22 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 113 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา 113 ทวิ ในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนโดยมีการวางเงินสด หรือหลักทรัพย์อื่นเป็นประกันต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการและยังไม่ได้รับคืน หากต่อมาผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นถูกคุมขังโดยศาล ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจยื่นคำร้องของปล่อยชั่วคราวต่อศาล โดยขอให้ถือเอาทรัพย์สินดังกล่าวเป็นหลักประกันต่อศาล เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยถือว่าเงินสดหรือหลักทรัพย์ ดังกล่าวนั้นเป็นหลักประกันในชั้นศาลได้ และให้ศาลแจ้งพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี ให้ส่งหลักประกันเช่นว่านั้นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร”

มาตรา 23 ให้ยกเลิกความในมาตรา 115 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 115 โดยความปรากฏต่อมา หรือเนื่องจากกลฉ้อกล หรือผิดหลง ปรากฏว่าสัญญาประกันค่าไป หรือหลักประกันไม่เพียงพอ หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่เหมาะสมให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือเรียกหลักประกันเพิ่มหรือให้ดีกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ภายหลังที่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวแล้ว หากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไปให้เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจสั่งลดหลักประกันได้ตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่ศาลปล่อยชั่วคราวและคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลสูงมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินตามสัญญาประกันหรือเงื่อนไขที่ศาลล่างกำหนดไว้ได้ตามที่เห็นสมควร”

มาตรา 24 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา 119 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17)

“เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดี ให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาทรัพย์สินของบุคคล ซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็น ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้ถือว่าศาลเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว”

มาตรา 25 ให้ยกเลิกความในมาตรา 119 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 119 ทวิ ในกรณีที่เจ้าพนักงานหรือศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ ดังต่อไปนี้

- (1) คำสั่งของเจ้าพนักงานให้อุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้น
- (2) คำสั่งของศาลชั้นต้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์
- (3) คำสั่งศาลอุทธรณ์ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกา

ให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง รีบพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็วหรือรีบส่งคำร้องดังกล่าวพร้อมด้วยสำนวนความหรือสำเนาสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว

คำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ยินตามเจ้าพนักงาน หรือศาลชั้นต้น แล้วแต่กรณีให้เป็นที่ยุติ แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวใหม่”

มาตรา 26 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 119 ตรี แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา 119 ตรี ผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดของศาลโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือได้หนีไป ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลซึ่งมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวนั้น มีอำนาจออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยมาได้ส่วนและสั่งลงโทษได้โดยมีต้องฟ้อง

การดำเนินคดีในข้อหาความผิดตามวรรคหนึ่งไม่ระงับไปเพราะเหตุที่คดีซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้นถูกยกฟ้อง จำหน่ายคดี ถอนฟ้อง หรือพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี”

มาตรา 27 ให้ยกเลิกความในมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา”

มาตรา 28 ให้ยกเลิกความในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมาหรือเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหาให้ถาม ชื่อตัว ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

ในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีหรือผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีความหรือไม่มี ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้ ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังไม่อาจหาทนายความได้ ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้ โดยเร็ว

ให้ทนายความที่พนักงานสอบสวนจัดหาให้ตามวรรคก่อนมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่ทางราชการกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

มาตรา 29 ให้ยกเลิกความในมาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 135 ก่อนเริ่มสอบคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่า ผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การให้บอกก่อนว่าถ้อยคำที่กล่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาคดีได้และ

(2) สิทธิที่จะมีทนายความหรือผู้ซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ ทรมาณใช้กำลัง บังคับ ให้คำมั่นสัญญากับผู้ต้องหา หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การในเรื่องที่ต่องานนั้น

ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาต้องการให้กระทำต่อหน้าทนายความ หรือบุคคลซึ่งผู้ต้องหาไว้วางใจก็ให้พนักงานสอบสวนยินยอมให้บุคคลดังกล่าวเข้าฟังการถามคำให้การนั้น

เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การก็ให้บันทึกเกี่ยวกับการไม่ยอมให้การนั้นไว้ บันทึกการถามคำให้การผู้ต้องหานั้นต้องอ่านให้ผู้ต้องหาฟังหรือให้ผู้ต้องหาตรวจดูว่าถูกต้องหรือไม่ และให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อไว้ หากผู้ต้องหาไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้พนักงานสอบสวนจดแจ้งเหตุที่ไม่ลงลายมือชื่อไว้ด้วย ในกรณีที่มีการถามคำให้การผู้ต้องหาต่อหน้าบุคคลตามวรรคก่อนให้บุคคลดังกล่าวลงลายมือชื่อด้วย”

มาตรา 30 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 147 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา

“มาตรา 147 ทวิ เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายหรือจำเลยจะขอตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนและเอกสารประกอบคำให้การของตนก็ได้โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ แต่ถ้าพนักงานอัยการได้ส่งศาลแล้วก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาล

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียจะขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสั่งคดีก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้เขียน

ร้อยตำรวจเอกหญิง กรกาญจน์ อรุณปลอด เกิดเมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2515 ที่เขตพญาไท จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปีการศึกษา 2537 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2540 ปัจจุบันรับราชการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในตำแหน่งรองสารวัตรงาน 2 กองกำกับกร 1 กองบังคับการอำนวยการ สำนักงานตำรวจสันติบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย